

Språkfag i krise

Søkertallene til fremmedspråk i videregående skole og høyere utdanning synker dramatisk. Tross økende internasjonalisering står mange av landets beste språkmiljøer i fare for å forsvinne. Hvorfor vil ikke nordmenn lære språk? Side 8–15

Alt du trenger av banktjenester

På nettfilialen finner du dine medlemstilbud og dine priser. Se etter Postbanken-logoen på www.forskerforbundet.no og klikk. Det kan lønne seg.

Du kan også ringe 03800 eller komme innom et av våre kontorer. Vis til Forskerforbundets avtale.

Postbanken - en del av DnB NOR Bank ASA

4: Gjerrige oppdragsgivere

Departementene og Forskningsrådet er blant dem som betaler dårligst for forskningen de bestiller. Norske myndigheter dekker halvparten eller mindre av forskningsutgiftene, viser en ny rapport.

5: Mjøs-minister

Sektoren glede seg på forskningsminister. Men Mjøs-utvalget kaster skygger over statsråden.

6: Fusjon splitter høyskole

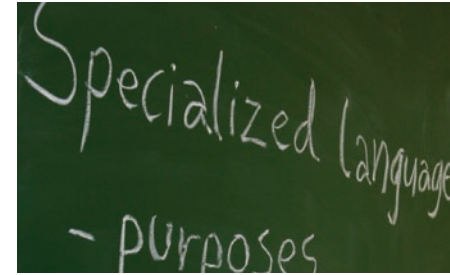
Fiskerifagmiljøet i Tromsø står i fare for å deles opp som følge av vedtaket om fusjon mellom Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Tromsø. De ansatte ved Norges fiskerihøgskole frykter nedleggelse.

7: Krangler med Riksrevisjonen

Riksrevisjonen kritiserer universitets- og høyskolesektoren for manglende doktorgrader, men academia slår tilbake. Tallene bygger på gammel og mangelfull dokumentasjon, mener Universitets- og høgskolerådet.

8: Mager museumsforskning

Ansatte ved museene får liten tid til å forske. Arbeidsvilkårene for forskning er dårlige, og ledelsen legger ikke forholdene til rette, viser en fersk kartlegging fra Forskerforbundet.

12: Språkernes aftensang

Nordmenns språkkunnskaper skranter, men få søker seg til språkfagene. – En gedigen katastrofe for fremmedspråkene, mener språkforsker Glenn Ole Hellekjær.

20: Samtalen

Tyskprofessor John Ole Askedal er urolig over kunnskapforfallet i Norge. "Ulønnsomme fag" ryker pga. forfeilede økonomiske målsettinger.

24: Bjørn og piggråd

I Pasvikdalen på grensa til Russland, holder bjørneforsker Martin E. Smith kontakt med bjørnen via piggråd. Piggrådfellene stjeler verdifulle hårprøver, som gir DNA og ny kunnskap om dyrene.

FASTE SIDER

- 29: Historiske bilder
- 30: Akademia i tall
- 31: Leder
- 32: Kronikk
- 34: Debatt
- 35: På spissen
- 45: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 9 /2007 – 39. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

utgiver: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ansvarlig redaktør: INGAR MYKING, ingar.myking@forskerforum.no,

redaksjonssekretær: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no. journalist: IDA KVITTINGEN, ida.kvittingen@forskerforum.no

kontakt redaksjonen: redaksjonen@forskerforum.no

redaksjonsråd: Martin Eide, *professor UiB*, Helge Salvesen, *bibliotekdirektør UiTø*. Reidun Høydal, *Møreforskning/Høgskulen i Volda*

annonser: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: forskerforum@c2i.net

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 17 000

Senter for profesjonsstudier inviterer til SPS - konferansen 2007:

Profesjonsutøvelse - hvordan kan en vite at den virker?

Innledere: Lars Inge Terum, Harald Grimen, Helge Rønnestad, Hanne Foss Hansen, Tor-Johan Ekeland, Rune Slagstad og Monica W. Nortvedt.

Tid/sted: 6. desember på Høgskolen i Oslo
Heldagskonferanse om evidensbasert profesjonsutøvelse.

For Program og påmelding se www.hio.no/sps/

www.hio.no

kvinner i forskning

Utlysning av likestillingspris for universitets-, høyskole- og forskningssektoren

Frist for å søke: 23. november 2007.

Kunnskapsdepartementet har opprettet en ny likestillingspris på 2 millioner kroner. Den skal gå til den institusjonen som har de beste tiltakene for å bedre kjønnsbalansen i universitets-, høyskole- og forskningssektoren.

Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (Kif-komiteen), lyser ut, vurderer og innstiller til likestillingsprisen. Alle universitetene, høyskolene og forskningsinstituttene inviteres til å sende inn søknad med sine handlingsplaner og likestillingstiltak til komiteen innen 23. november 2007. Likestillingsprisen skal

deles ut på Kontaktkonferansen 22. januar 2008. Institusjonene må dokumentere hvor mye ressurser som er avsatt til implementering av handlingsplaner og likestillingstiltak. Fullstendige vurderingskriterier og mer informasjon finnes her: <http://kvinneriforskning.no/>

Dokumentasjonen merkes "Likestillingspris", og sendes til: Universitets- og høgskolerådet
KIF-komiteen
Pilestredet 46b
0167 Oslo
E-post: kif@uhr.no

Velter regningen over på universitetene

Departementene og Forskningsrådet er blant oppdragsgiverne som betaler aller dårligst for forskningen de bestiller, viser ny rapport.

■ En fersk gjennomgang av den eksternfinansierte virksomheten (EFV) ved utvalgte universiteter og høgszkoler viser at institusjonene i økende grad selv må dekke ekstrakostnadene ved oppdragsforskning. Mens oppdragsforskning er en klar bestilling der oppdragsgiver dekker alle kostnader, er et bidragsprosjekt en bestilling hvor forskningsinstitusjonen selv må ta store deler av regningen i form av manglende dekningsbidrag eller overhead fra bestilleren. Den ferske undersøkelsen fra Nifu Step anslår at mindre enn ett av ti eksternfinansierte prosjekter ved Universitetet i Oslo (UiO) passer i denne definisjonen av oppdragsforskning. Også ved de øvrige universitetene og høgskolene er «egenandelen» for EFV meget høy.

Dekker 40 prosent
Blant oppdragsgiverne som bidrar minst til sine egne forskningsbestillinger, finner man Norges forskningsråd (NFR).

– UiOs beregninger viser at NFRs prosjekter bare dekker i gjennomsnitt 40 prosent av totalkostnadene. Dette regnes som et meget betydelig problem, skriver Nifu Step-forsker Magnus Gulbrandsen i sin rapport om EFV. Med et bidrag fra NFR på 600 millioner kroner årlig må UiO selv dekke kostnader på 900 millioner kroner for å gjennomføre forskningsprosjektene. De største ekstraavgiftene ved å utføre EFV er knyttet til eiendom og bygninger, som er vanskelige å synliggjøre overfor bestilleren.

Gulbrandsen ser fram til at universitetene og høgskolene fremmer debatten om kostnader forbundet med EFV.

– De ulike institusjonene har svært ulike betingelser for å drive oppdragsforskning, blant annet knyttet til alderen på bygningene og plasskapasitet, og det er en tung jobb å beregne kostnadene ved å ta oppdrag, påpeker Gulbrandsen. Han tror det blir vanskelig å påvirke det norske finansieringssystemet for forskning.

– Universitetene og høgskolene er nødt til å styrke sin lobbyvirksomhet på dette området, vurderer Nifu Step-forskeren.

Glade hittil

Leder for Universitets- og høgskolerådet (UHR) Jarle Aarbakke sier til Forskerforum at finansieringsbyrden som er knyttet til EFV i Oslo også gjelder Universitetet i Tromsø, hvor Aarbakke er rektor.

– Hittil har vi vært glade hver gang vi har fått penger til forskningsprosjekter med doktorgrad-

stipendiater og post.doc., men nå blir vi frattatt basisebevilgningene til å dekke overheadkostnadene selv, sier Aarbakke. Han viser til at departementet i år tok 274 millioner kroner fra UoH-institusjonene uten å tilbakeføre midlene i forslaget til 2008-budsjett.

Institusjonene som Gulbrandsen har intervjuet, gir også departementene kritikk for å være lite villige til å betale en rimelig overhead for den forskningen de får utført av UoH-sektoren.

Gjerrig departement
Nifu Step-rapporten er for øvrig skrevet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet, som ga Gulbrandsen én måned til å gjennomføre fire store casestudier på et lite utforsket område av norsk kunnskapspolitikk. Hovedproblemstillingen er

hvordan UoH-institusjoner sikrer faglig utbytte fra EFV, men Gulbrandsen skulle også vurdere kommersialisering, randsones virksomhet og rettigheter til forskningsresultater.

– Noen vil kanskje si at departementet er gjerrig, siden det bare betalte 100 000 kroner for utredningsjobben, sier Gulbrandsen. Han gjorde de fleste intervjuene på telefon, men noen intervjuobjekter fra UoH-institusjonene utenfor Oslo brukte ekstra tid i hovedstaden for å bidra i prosjektet.

– Småprosjekter gir ofte begrenset faglig utbytte og det kan være fristende å si nei, men spørsmålene her er jo interessante, meddeler Gulbrandsen til Forskerforum.

EU dekker mer

Mens norske myndigheter dekker halvparten eller mindre av forskningen som de finansierer,

dekker EU i gjennomsnitt 75 prosent av innvilgede prosjekter.

– Det er svært interessant hvor gavmild EU er i forhold til våre nasjonale aktører. De satte opp sin sats etter kritikk mot forrige rammeprogram, og noen erfaringer må ligge til grunn for utviklingen, sier Gulbrandsen.

UHR-leder Jarle Aarbakke frykter at utviklingen i finansieringen av forskning skal føre til at UoH-institusjonene må takke nei til framtidig prosjektstøtte. Ett av områdene som kan bli tydelig rammet, er ordningen med sentre for fremragende forskning (SFF). Dette er tiltak som universitetene ifølge Aarbakke støtter varmt.

– Vi er positive til utviklingen med sentre for fremragende forskning, men hvis dette videreføres, må det fullfinansieres. Ellers har ikke moderinstitusjonene økonomisk rygggrad til å bære flere tildelinger, sier Aarbakke. Han konstaterer at forskningsfinansieringen fra EU gir en langt bedre kostnadsdekning enn Forskningsrådet, og at dette kan få betydning for de strategiske månevrene til norske forskningsmiljøer.

– Gitt at man har ressurser til å utarbeide og organisere slike søknader, bør mange forskningsmiljøer prioritere EU. Vi kan bli tvunget til å si nei takk til ikke-fullfinansiert støtte fra det norske systemet, sier Aarbakke.

Ga bort 70 prosent

Betingelsene for deling av eierskap til forskningsresultater er i dag uoversiktlige og lite systematiserte. Loven som i 2003 ga universitetene rett til å kommersialisere forskningsresultater fra den enkelte forsker eller forskergruppe, har ikke blitt fulgt opp av sentrale partnere som NFR, ifølge informantene til Nifu Step. På tross av mange programmer som støtter samarbeid mellom bedrifter og UoH-institusjoner har NFR ikke tilpasset seg lovendringene i 2003.

Eksternfinansiert virksomhet (EVF)

En ny rapport fra Nifu Step viser at kostnadene som UoH-institusjonene har ved EFV innen forskning, i liten grad dekkes av bidragsytere som Forskningsrådet og departementene. Kreftforeningen gir det laveste dekningsbidraget for EFV-kostnader.

Retningslinjer og regelverk for deling av intellektuelle rettigheter er mangelfulle, i likhet med normene for samarbeid mellom UoH-institusjonene og deres randsoneselskaper.

Akademisk eierskap

Norske universiteter eier følgende selskaper som driver forskning. Eierandeler pålydende minst 100 000 kroner.

■ NTNU, Trondheim

NTNU Samfunnsforskning AS (100 %) NTNU Technology Transfer AS (100 %) Vangslund AS (99,5 %) Senter for økonomisk forskning AS (51 %) Trådløse Trondheim AS (35 %) Hunt Biosciences AS (34 %)

■ Universitetet for miljø- og biovitenskap, Ås

Instrumenttjenesten A/S (35 %) Inst. for akvakulturforskning AS (34,1 %) Bioparken AS (19,4 %)

■ Universitetet i Bergen

Unifob AS – Universitetsforskning Bergen (85 %) Chr. Michelsen Research AS (50 %) Protevs AS (34 %) Sarsia Innovation AS (4,6 %) Sarsia Life Science Fund AS (2,7 %) Samfunns- og næringslivsforskning AS (4 %)

■ Universitetet i Oslo

Birkeland Innovasjon AS (100 %) Unirad AS (100 %) Forskningsparken AS (33,3 %) Norsk medisinsk syklotronsenter AS (20 %)

■ Universitetet i Stavanger

IRIS - International Research Institute of Stavanger AS (50 %) Akvamiljø AS (9,1 %)

■ Universitetet i Tromsø

Rya Gods og Skoger AS (100 %) NORUT Gruppen AS (65,7 %) Havbruksstasjonen i Tromsø AS (50 %) TTO Nord AS (41,6 %)

I en spørreundersøkelse blant forskere tilknyttet NTNU Technology Transfer AS svarte 70 prosent av de spurte at de hadde sagt fra seg rettighetene til resultatene i samarbeidsprosjekter med næringslivet.

Magnus Gulbrandsen påpeker i sin rapport om EFV at det fremdeles er motvilje blant forskerne mot de såkalte technology transferkontorene (TTO). Lite av denne motstanden kan imidlertid forklares med at lovendringene påvirker det faglige utbyttet av kommersialiseringsaktiviteter. Tvert imot kan en ny lov om akademisk frihet føre til mindre hemmelighold av forskningsresultater – enten de tilhører randsoneselskaper eller moderinstitusjonen.

– Her kan kanskje TTOene spille en positiv rolle i forhold til bevisstgjøring og veiledning, skriver Gulbrandsen.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Håper på større forskningssatsing

Gleda er stor over at regjeringa set av ein eigen minister til forskning, men uroa kring Mjøs-utvalet og kvalitetsreforma kastar skuggar over Tora Aasland.

■ – Eg håper Aasland får større gjennomslagskraft enn Djupedal. Personskiftet kan signalisere at politikken blir betre, seier rektor ved Universitetet i Oslo, Geir Ellingsrud. Han håper statsrådsskiftet tyder at forskingssektoren no får større gjennomslagskraft i regjeringa.

– Vi oppfattar skiftet som eit signal om auka satsing, seier leiar for Universitets- og høgskolerådet og rektor ved Universitetet i Tromsø, Jarle Aarbakke, til Forskerforum.no. Han forventar ein tett dialog med den nye statsråden – og meir pengar. – Vi er positive til at det no er ein eigen statsråd for høgare utdanning og forskning. Ansvarsområdet til kunnskapsministeren har vore for stort og krevjande, seier generalsekretær Kari Kjennalden i Forskerforbundet. Ho meiner at statsrådsskiftet er ein viktig markering frå regjeringa om at dei no satsar på forskning og høgare utdanning.

– Vi har høge forventningar til at den Tora Aasland vil oppfylle ambisjonane i Soria Moria-fråsegna, seier Kjenndalen.

Ville konkurranseutsette

Krava og forventningane til regjeringa og Tora Aasland er bokstaveleg talt skyhøge. Men den tidlegare fylkesrådmannen og SV-veteranen har allereie rokke å skaffe seg markante kritikkar. Og det blant hennar eigne partifellar.

Bakgrunnen er Mjøs-utvalet, som la det politiske grunnlaget for kvalitetsreforma, og der medlemmane delte seg i ei høg- og venstreside. Høgresida, som var i fleirtal, ønskte å konkurranseutsette universiteta og høgskulane med å gjere dei om til særlovsselskap etter modell frå Posten, NSB og NRK. Vidare ønskte dei seg meir businessorienterte lærestadar med tilsette leiarar heilt opp til rektornivå og ein klarare "pengane-følgjer-studentane-modell". Tora Aasland fall ned på denne høgresida.

Ikkje SV-politikk!

Det har blitt ein sterk økonomisk marknadsorientering innanfor høgare utdanning. Tora Aasland har vore med på dette, seier professor Rune Slagstad, tidlegare nestleiar i SV til Klassekampen.

Han meiner Aasland ikkje stod for nokon SV-politikk i utvalet, og var med på å dreie lærestadane over mot meir akademisk kapitalisme.

– Eg valde å lytte til studentane, seier forskingsminister Tora Aasland (SV) om kritikken ho får for rolla si i Mjøsutvalet.

Universiteta har blitt svekte som kritiske samfunnsinstitusjonar, og blitt meir studentfabrikkar, seier Slagstad.

Tora Aasland tilhøyrrer ein moderniserande, eller tilpassande, hovudstraum i universitetspolitikken, seier Knut Kjeldstadli, SV-medlem og professor i historie, til Klassekampen. Han deler Slagstad sitt syn på rolla til Aasland i Mjøs-utvalet.

Begge understrekar likevel at ho har potensial til å lytte og lære, og at valet av henne representerer ei heving i høve til Djupedal.

Kva er SV-politikk?

Aasland forsvavar seg med at ho valde å lytte til studentane.

Studentane var veldig opptatt av ein friare stilling for universiteta. Då kan ein spørje seg: Er denne kritikken professoranes politikk, eller studentanes? Eg valde å lytte til studentane, seier forskingsminister Tora Aasland (SV) til Klassekampen.

Ho viser til at SV har støtta mange av forslaga frå Mjøs-utvalet i Stortinget, og meiner at ho kan forsvare rolla si i utvalet – òg som SV'ar.

AV INGAR MYKING

Dragkamp om forskerne på Fiskerihøgskolen

Barents Business School splitter Norges fiskerihøgskole (NFH) mellom økonomer og biologer i den kommende fusjonen mellom universitetet og høgskolen i Tromsø. NFH-flagget er allerede fjernet.

I slutten av oktober vedtok styrene ved Universitetet i Tromsø (UiT) og Høgskolen i Tromsø (HiTø) å søke departementet om fusjon fra 2009. Utgangspunktet er et langvarig og omfattende utredningsarbeid fra lokale «tenkegrupper». To av tenkegruppene har drøftet konsekvensene for Norges fiskerihøgskole (NFH), som er en avdeling på linje med de andre fakultetene ved UiTø. Den ene foreslår å opprette en institusjon for utdanning av siviløkonomer i Tromsø, kalt Barents Business School (BBS). Institusjonen skal få tilført 20 faste stillinger i samfunnsvitenskap og økonomi fra Fiskerihøgskolen. En annen tenkegruppe foreslår å flytte instituttene for akvatisk biologi og marin bioteknologi fra NFH til et nytt teknologisk fakultet. Forslagene splitter de ansatte ved Fiskerihøgskolen, som frykter nedleggelse.

– Simpelt tjuveri
– Alle NFHs økonomistillinger med unntak av tre er øremerket av Stortinget til marin forskning og utdanning. Vil man starte en ny økonomiutdanning, må universitetet skaffe nye stillingsressurser over statsbudsjettet – ikke gjennom et simpelt tjuveri internt ved universitetet, sier Odd Handegård, direktør ved NFH fra 1985 til 2002.
I en kronikk i landsdelavisen Nordlys før fusjonsvedtaket foreslår Handegård å flytte hele NFH til Bergen dersom en fusjon fører til opp-

splitting av fiskerifagmiljøet. Overfor Forskerforum vedgår Handegård at poenget ikke er aktuelt, da Bergen neppe vil ønske institusjonen. Situasjonen er imidlertid prekær for NFH, ifølge den tidligere direktøren.

– Økonomene ved NFH ønsker ikke å fortsette samarbeidet med biologene om fiskeriutdanningene. Man ønsker å legge ned den organisatoriske overbygningen som har gjort de flerfaglige studietilbudene mulig. Det er en revolusjon som er foreslått. Dersom den blir vedtatt, vil den føre oss tilbake til en konvensjonell måte å drive høyere undervisning på, sier Handegård til Forskerforum.

Allerede siviløkonomer
Forslaget om å opprette Barents Business School kommer fra professor Terje Vassdal ved Institutt for økonomi ved NFH. Vassdal påpeker at BI er i ferd med å avvike sin avdeling i Tromsø, som har vært den eneste i Nord-Norge, og som har brukt innleide lærerkrefter blant annet fra NFH. Dermed oppstår et ekstra behov for siviløkonomutdanning. Ifølge NFH-professorens beregninger er behovet i Tromsø 200 studenter årlig, derav 50 på mastergradnivå.
Fiskerihøgskolen tilbyr allerede mastergrad i økonomi og administrasjon, som gir rett til tittelen siviløkonom. Studenter på tredjeåret i bachelor i økonomi ved Høgskolen i Tromsø får

dessuten sin undervisning på NFH.
Mens tilbudet i økonomi og administrasjon tiltrekker seg et stigende antall studenter, går de realfaglige fiskeristudiene i Tromsø tilbake. Mens studiepoengproduksjonen for samfunnsfag og økonomi har steget fra 108 til 266 de siste seks årene, har realfag blitt redusert fra 125 til 93 studiepoeng i samme periode. Mens instituttene for økonomi og samfunns- og markedsfag har til sammen 51 årsverk, har hvert av instituttene for akvatisk biologi og marin bioteknologi 60,5 årsverk. For vitenskapelig publisering gjelder fortsatt realfagene, som i fjor fikk 44 publikasjonspoeng mot 17 for samfunnsfag og økonomi.

Springbrett for studenter
Diskusjonen mellom realfagene og økonomi og samfunnsfag på NFH kommer tydeligst til uttrykk i bachelorprogrammet i marin bedriftsledelse. Den populære graden har tredje året åpent, hvor studentene kan velge bort fiskerifag til fordel for forskjellige økonomifag og deretter søke siviløkonomstudiet. Allikevel fører graden til bachelor i kultur- og samfunnsfag, noe studentene krever at universitetsstyret skal få endret. På den andre siden er marinbiologene bekymret over en økende mengde studenter som utelukkende bruker Fiskerihøgskolen som et springbrett til siviløkonomtittelen. For kort tid siden fjernet NFH logo og flagg fra bygningen på campus fordi universitetet ønsket «enhetlig markedsføring».

– NFH utad er langt mindre synlig enn tidligere, sier førsteamanuensis Bjørn Hersoug, som på vegne av styret har skrevet en alternativ utredning av NFH etter en eventuell fusjon. Hersoug ser alvorlige svakheter ved studentrekrutteringen til fiskerifag og foreslår rekruttering fra utlandet og undervisning på engelsk. Forutsetningen er at Fiskerihøgskolen får bestå etter fusjonen.

UiTø-rektor Jarle Aarbakke sier til Forskerforum at det i tenkegruppens forslag om Barents Business School ennå ikke er tenkt på konsekvenser.
– Det er et vell av kryssende hensyn å ta, og vi har ett år på oss – såfremt departementet sier ja – til å få på plass denne diskusjonen, er alt Aarbakke ønsker å si.

BBS innenfor NFH
Nyvalgt rektor ved Fiskerihøgskolen Jan-Eirik Killie er motstander av å etablere Barents Business School utenfor NFH. Han foreslår i stedet å etablere en «Business School» under Fiskerihøgskolen, og dermed unngå å ta forskerne og de vitenskapelige ressursene bort fra det fiskerirettede utdanningstilbudet.
– Ved å skille ut en egen enhet oppnår man at økonomiutdanningen kan markedsføres mot et åpent marked, og man kan fortsatt holde økonomimiljøet ved universitetet samlet, sier Killie. Han framholder at de aller fleste økonomistillingene er etablert under paraplyen fiskerifaglig forskning og utdanning.

– Jeg mener Fiskerihøgskolen har vist stor evne til markedstilpassing ved også å utnytte ressursene til ikke-fiskerifaglige studietilbud i økonomi. Hvis suksessen ved markedstilpassing skal brukes til å splitte opp Fiskerihøgskolen, blir det feil, sier NFH-rektoren. Han viser til at realfagsmiljøene er svært sterke på forskning og står for 80 prosent av den eksterne prosjektinntekten ved NFH.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Norges fiskerihøgskole

Opprettet i 1972 som en samling av fiskeriforskningsmiljøene i Bergen og Tromsø. Fikk navnet Norges fiskerihøgskole (NFH) som avdeling ved Universitetet i Tromsø i 1987. Institutter for akvatisk biologi, marin biokjemi, økonomi og samfunns- og markedsfag. 223 årsverk, 518 studenter og åtte avlagte doktorgrader i 2006.

– Misvisende tall

Tallene bygger på gamle data om doktorgrader og om mangelfull dokumentasjon, mener norske universiteter og høgskoler.

Riksrevisjonen refser sektoren fordi bare halvparten av de 350 doktorgradsstipendiatstillingene som Stortinget bevilget midler til i 2006, ble besatt innen utgangen av året. En sammenligning av Kunnskapsdepartementets tekniske vedlegg til statsbudsjettet om antall stipendiatstillinger og antall egenfinansierte stipendiater ved UoH-institusjonene, viser at tallet er 27 – ikke 175, som Riksrevisjonen beretter.

Ifølge kommunikasjonsrådgiver Eivind Vad Petersen i Universitets- og høgskolerådet (UHR) er det ikke tatt hensyn til opprydding av tidligere etterslep i sektoren.

– Jeg vet ikke hvor Riksrevisjonen har fått sine tall fra, sier Petersson.

Anders Engeseth ved Riksrevisjonen bestrider å ha brukt misvisende tall. – Vi har hatt to runder med Kunnskapsdepartementet om disse tallene, sier Engeseth.

Ingen kommentar
Ekspedisjonssjef Toril Johansson i Kunnskapsdepartementet sier til Forskerforum at Riksrevisjonen selv har hentet inn tall for doktorgradsstipendiater fra institusjonene – ikke fra Kunnskapsdepartementet.
– Har Stortinget fått feil tall?
– Det kan jeg ikke uttale meg om nå, sier Johansson.

– Denne sammenligningen er svært misvisende, sier Sverre Spildo, assisterende universitetsdirektør ved Universitetet i Bergen (UiB) til Forskerforum.no. Han ønsker å presisere at det totale antallet stipendiatstillinger som skulle besettes i 2006 var mye større enn de 350 nye stillingene som ble opprettet. Stillingene som fortsatt sto ubesatte ved utgangen av 2006, skyldtes at institusjonene hadde for mange “gamle”, ubesatte stillinger på vent fra tidligere år, mener Spildo.

Gamle data
Universitetet i Stavanger (UiS) får kjeft fra Riksrevisjonen for å ha gjort de samme feilene med

eksternfinansiert virksomhet for fjerde år på rad. Ifølge revisjonen klarer ikke UiS å redegjøre for status i de aktuelle prosjektene på grunn av manglende dokumentasjon og budsjettering.

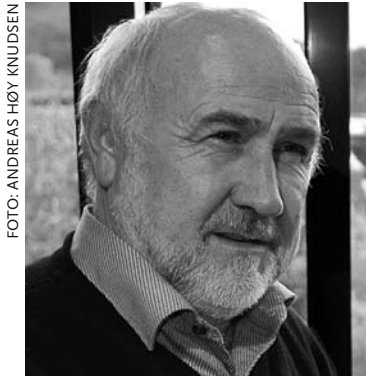
UiS har imidlertid ferdig en rapport på at forholdene som Riksrevisjonen peker på, allerede er ryddet opp i.

– Vi opplever at Riksrevisjonen vil statuere et eksempel ved å komme med disse merknadene nå, for dette har vi stanset opp og laget gode rutiner på, sier UiS-direktør Per Ramvi. Riksrevisjonen har imidlertid ikke avsluttet forholdet rundt UiS, og ekspedisjonssjef Engeseth bekrefter overfor Forskerforum at merknadene er ment delvis som et signal til andre institusjoner.

Høyres Gunnar Gundersen i Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen (KUF-komiteen) på Stortinget synes ikke det er passende av Riksrevisjonen å bruke rapporten om statens årsregnskap til å komme med signaler om tidligere feil og mangler.

– Man kan konstatere at det har vært feil, men rapporten må ikke gi inntrykk av at feil som er rettet opp, fortsatt er til stede, sier Gundersen.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

– Vi opplever at Riksrevisjonen vil statuere et eksempel ved å komme med disse merknadene nå, for dette har vi stanset opp og laget gode rutiner på, sier UiS-direktør Per Ramvi.

Revisjonsberetningen 2006

Riksrevisjonen har vesentlige merknader til regnskapene for universitetene i Oslo, Stavanger, Ås og Høgskolen i Telemark, i tillegg til Studentsamskipnadene. Riksrevisjonen kritiserer at mange nye doktorgradsstipendiatstillinger er ubesatt, noe som ikke stemmer med oppdaterte tall fra UHR.

– Nedprioriterer forskningen

To av tre ansatte i museumssektoren oppgir å ha dårlige muligheter for forskning i arbeidstiden, ifølge ny rapport.

■ Dette er verre enn jeg trodde, sier leder Bjarne Hodne i Forskerforbundet. Han er sjokkert over tallene, og mener dette viser at forskningen har langt dårligere kår ved museene enn ved utdanningsinstitusjonene. – Tid til forskning ved universitetene og høyskolene har vært grundig diskutert, men museene har fått for lite oppmerksomhet rundt dette, sier Hodne. De vitenskapelig ansatte i museumssektoren opplever at de får liten tid til forsknings- og utviklingsarbeid (FoU), at arbeidspresset er høyt og at ledelsen har liten forståelse for at de ansatte skal drive med FoU, slår kartleggingen Forskerforbundet har gjort blant sine medlemmer i sektoren fast. – Nå må det snart komme en anerkjennelse blant våre egne av at forskning er viktig. Slik det er i dag, nedprioriteres forskningen ved mange museer, sier førsteamanuensis Helge Sørheim ved Arkeologisk museum i Stavanger.

Svikter samfunnet
Dårlige forskningsvilkår er et velkjent problem i museumssektoren, ifølge dem Forskerforum

Spørreundersøkelsen

Kartlegging av tid til FoU i museumssektoren
Forskerforbundets spørreundersøkelse blant vitenskapelig ansatte med forskning og utviklingsarbeid i stillingen
■ 70 prosent opplever ofte eller hele tiden at andre oppgaver tar tid og oppmerksomhet vekk fra forskningsoppgaver
■ 70 prosent utfører ofte FoU-arbeid utenfor ordinær arbeidstid
■ 68 prosent har relativt dårlige eller dårlige muligheter for å utføre FoU-arbeid i arbeidstiden
■ 30 prosent har mindre tid til FoU enn forventet ved tilsetting
■ Ledelsen har liten forståelse eller interesse for at de ansatte skal utføre FoU-arbeid
■ Halvparten har skriftlig avtale om tid til FoU. Disse har mer forskningstid enn de uten avtale
■ En av tre med skriftlig avtale om forskning fikk mindre tid enn forventet i stillingen – alvorlig om det indikerer avtalebrudd, mener Forskerforbundet

har snakket med, men Sørheim mener situasjonen har tilspisset seg. Fokus flyttes stadig lengre vekk fra langsiktig kunnskapsbygging over til måling av kortsiktige resultater, hevder han. – Mitt inntrykk er at det bare har blitt verre de siste årene. Arbeidspresset har blitt større, vi skal undervise, administrere, samle og formidle. Forskningen blir glemt oppi alt dette. Suksessen måles i publikumstall, ikke i vitenskapelig produksjon. Mange ser ikke vitsen med forskning, sier Sørheim. Han mener sektoren må innse at både den og samfunnet kommer til å tape om forskningen ikke prioriteres. – Uten en tolkning av de mange interessante innsamlede gjenstandene, blir utstillingene innholdsløse. Arkeologer kan skuffe jord, men om ingen forsker på funnene skapes det ingen ny kunnskap – en av museenes viktigste oppgaver.

Situasjonen er mest kritisk ved de mindre museene, der det er få vitenskapelig ansatte, mener Sørheim. Uten et forskningsmiljø, blir de ansatte lite stimulert til forskning, og de må kjempe en ensom kamp for økt forskningstid overfor en lite lydhør ledelse. Likevel hviler mye av ansvaret på den enkelte forsker. Ifølge Sørheim skylder mange på dårlig tid, og unnlater å ta initiativ til forskning.

Må ta selvkritikk

Også de større arbeidsplassene sliter. Høyt arbeidspress trekkes fram som et stort problem i rapporten. 70 prosent av de spurte oppgir at andre oppgaver ofte eller hele tiden stjeler tid og oppmerksomhet fra forskningen. 30 prosent hadde ved tilsetting forventet mer tid til forskning enn det de fikk i jobben. Ledelsen kritiseres for dårlig tilrettelegging.

Generalsekretær Tron Wigeland Nilsen i Norges museumsforbund er ikke overrasket. – Dette er noe vi jevnlig hører om. Museumslederne må ta denne tilbakemeldingen innover seg, sier han. Forskerforbundets Bjarne Hodne regner med at nedprioritering av forskningen ikke skyldes manglende velvilje fra ledelse, men bakenforliggende årsaker som knapt med tid og ressurser. Han advarer likevel museumsledere mot å skyve problemene foran seg. – Hvis ledelsen ikke tar problemene på alvor, må vi ta saken videre, sier han. Wigeland Nilsen vil diskutere forskningssituasjonen med Kultur- og kirkedepartementet. – Det er absolutt behov for å styrke den faglige virksomheten ved museene. Men dette er i stor grad et ressurssspørsmål. De små fors-

– Mange museumsansatte får stillingsbetegnelsen forsker uten å forske i det hele tatt, sier førsteamanuensis Helge Sørheim ved Arkeologisk museum i Stavanger. – Rapporten avdekker at vitenskapelig ansatte ikke får gjort jobben sin, og det gir grunn til bekymring, mener leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne.

kningsmiljøene ved museene taper ofte kampen om forskningsmidler hos Forskningsrådet, derfor ønsker vi øremerkede forskningsmidler til museene, sier generalsekretæren. Han er glad for at de alvorlige forholdene nå er dokumentert. – Sammen med vår pågående evaluering av museumsreformen, vil rapporten danne et godt grunnlag for å ta tak i situasjonen. Museumsforbundets evaluering viser blant annet at ansatte har fått flere administrative oppgaver som følge av sammenslåing av museer. I Forskerforbundets kartlegging framheves dette som et problem for forskningstiden.

Usikker arbeidssituasjon

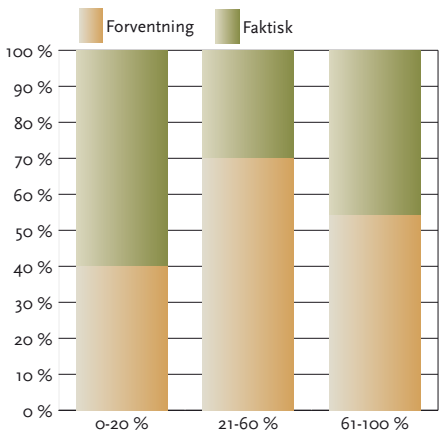
Det høye antallet midlertidig ansatte ved mange museer svekker stabiliteten og bidrar også til dårligere forskningsvilkår, ifølge Helge Sørheim. Mer enn 40 prosent av årsverkene ved Kulturhistorisk museum (KHM) i Oslo ble i fjor utført av midlertidig ansatte. Langt fra alle har forskerkompetanse, men tillitsvalgt i Forskerforbundet ved KHM, Hilde Sofie Frydenberg, bekrefter at også mange som skal drive forskningsarbeid, går fra kontrakt til kontrakt. – Det er klart det er slitsomt og lite stimulerende å forske under slike vilkår, sier hun, og legger til at også feltarbeidet er en viktig del av forskningen. De første tolkningene gjøres allerede her, og legger grunnlaget for videre analyser.

Stortingsmelding

Ifølge KHM har museet ryddet betraktelig opp i midlertidigheten de siste årene, men museumsdirektør Egil Mikkelsen erkjenner at universitetsmuseet kunne gjort mer for forskningen. – Vi er veldig bevisste på at dette er viktig, men ser at andre museumsoppgaver krever betydelige ressurser, sier Mikkelsen. Han legger til at universitetsmuseene er i en særstilling i forhold til andre museer, og forsker langt mer. – Som universitetsmuseum fikk dere mer penger via statsbudsjettet. Forplikter ikke det? – Midlene var øremerket bevaring av samlingene, men det betyr jo at ressurser kan frigis til andre områder. Vi er likevel i en stram budsjett-situasjon, og håper vi slipper å kutte i forskningen. Vi finansierer selv et års forskning i etterkant av større, eksternt finansierte utgravingsprosjekter, dette er det ikke lagt opp til i kulturminneloven. Det er en av sakene jeg vil ta opp med Kunnskapsdepartementet i forbindelse med stortingsmeldingen om universitetsmuseene, sier Mikkelsen. Stortingsmeldingen kommer til våren, og skal drøfte universitetsmuseenes rolle og oppgaver, og ta for seg ledelse, styring og organisering av museene. – Vi kjenner problemstillingene rapporten tar opp rundt FoU-tid for universitetene generelt. Forskning vil være et viktig kapittel i meldingen, der man vil gå inn i relevante problemstillinger, sier seniorrådgiver Karin Steensrup i Kunnskapsdepartementet. Departementet ønsker ikke å si mer før stortingsmeldingen er klar.

AV IDA KVITTINGEN

Tid til forskning: Forventninger og realitet

Kartlegg forskarkvardagen

Korleis er arbeidstilhøva for vitskapleg tilsette? Stiftinga Nifu Step er den norske parten bak ei stor internasjonal undersøking, og snart kjem spørreskjemaet i posten.

■ Iallfall om du er blant dei 3-4000 utvalde ved universitet, vitskaplege høgskular eller forskingsinstitutt. – Eg vonar folk tek seg tid til å svare. Vi treng eit stort datagrunnlag, seier forskingsleiar Agnete Vabø ved Nifu Step, ansvarleg for den norske deltakinga i undersøkinga.

Attraktiv karriere? Eit internasjonalt nettverk av forskingsmiljø har gått saman om prosjektet. 20 land i Afrika, Amerika, Asia og Europa deltek (sjå ramme). Vabø meiner det er viktigare enn nokonsinne å skaffe komparative data på feltet. – Det går for tida ein diskusjon om kor attraktivt det er å velje ein forskarkarriere, og med stadig større mobilitet spelar det ei viktig rolle kor attraktivt forskarlivet i ulike land er, seier Vabø. Undersøkinga skal mellom anna kartlegge lønsskilnader både internt og mellom land. – Vi kjem til å få fram mange data på karrierevilkåra til forskarar, ressursar og tid til forskning. Alt vil kunne samanliknast med andre land, og land som det ikkje har vore naturleg å samanlikne seg med, seier Agnete Vabø.

– Vi kjem til å få fram mange data på karrierevilkåra til forskarar, ressursar og tid til forskning. Alt vil kunne samanliknast med andre land, og land som det ikkje har vore naturleg å samanlikne seg med, seier Vabø. Ho nemner at Japan har vist stor interesse for arbeidsvilkåra til norske forskarar. – Dei er blant anna interesserte i velferdsstatsmodellen og at vi har så høg sysselsetting blant kvinner.

Ulikskapar mellom fag
– Nye styringsformer, demokratisk underskot og forholdet til leiinga ved institusjonane er nokre av emna som vert tekne opp, fortel Vabø. Trivsel, psyko-sosiale forhold og innverknad/status er andre aspekt. – Er det slik at vitskapleg tilsette er ei av fleire interessegrupper, til dømes på eit institutt, eller set dei vitskapleg tilsette standarden? Er det ein tendens til utjamning mellom ulike yrkesgrupper eller større skilnader? Vi legg òg vekt på å skilje mellom ulike fagområde sidan det er store ulikskapar i både kultur og i materielle behov,

seier Vabø. Dette er òg noko av grunnen til at tilsette ved høgskular ikkje vert spurde. – Vi ville ikkje ha for stor institusjonell spreiding då vi ynskjer å kunne bryte ned resultatata til dømes på fagområde. Vi kjem til å analysere instituttsektoren, universitet og vitskaplege høgskular kvar for seg og sjå på skilnaden mellom institusjonstypene.

Norske tilleggsspørsmål
– Var det vanskeleg å standardisere spørsmåla? Alle land har til dømes ikkje hatt kvalitetsreforma? – Vi har utarbeidd ein del nasjonale tilleggsspørsmål for å fange opp særnorske fenomen. Vi har òg fått finansiering frå Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning mot at vi tek med spørsmål frå dei om likestilling. Prosjektet skal munne ut i ein norsk delrapport i tillegg til ein internasjonal fellesrapport. I tillegg kjem vitskaplege artiklar.– Til slutt: Risikerer norske forskarar at de finn ut at dei har det bra? – Tja, det er iallfall større institusjonell differensiering i andre land. Enkelte institusjonar har langt tøffare innteningskrav enn det som er vanleg i Noreg.

AV KJETIL A. BROTTVEIT

Comparative Academic Profession

Prosjektet Comparative Academic Profession er eit samarbeid mellom forskingsinstitusjonar i 20 land. Unesco har løyva pengar til prosjektet, og den norske delen av undersøkinga har fått støtte frå Forskningsrådet. Desse landa deltek: Argentina, Australia, Brasil, Canada, Finland, Frankrike, Hongkong, Italia, Japan, Kina, Malaysia, Mexico, Nederland, Noreg, Portugal, Romania, Storbritannia, Sør-Afrika, Tyskland og USA.

Hver tredje forsker er kvinne

■ Kun 29 prosent av forskerne i EU er kvinner. De nordiske landene kan vise til kvinneandeler fra 28 til 39 prosent, mens Baltikum er europaledere med 43 – 53 prosent kvinnelige forskere, viser fersk rapport fra Europakommisjonen.

Dette kommer fram rapporten Women and Science – statistics and reports : She Figures 2006, publisert av Europakommisjonen, skriver forskerforum.no. Analysene viser tydelig at ubalanse mellom kjønnene er en alvorlig utfordring for europeisk forskning i dag. Rapporten omhandler kun personer med utdanning på PhD-nivå. Den går i dybden innenfor teknisk-naturvitenskapelig sektor og fokuserer særlig på de som er ansatt i forskerstillinger.

Ny likestillingspris

■ Kunnskapsdepartementet har opprettet en ny likestillingspris på 2 millioner kroner. Den skal gå til den institusjonen som har de beste tiltakene for å bedre kjønnsbalansen i akademien. Komité for integreringstiltak – Kvinner i forskning (Kif-komiteen) skal utlyse, vurdere og innstille til den nye likestillingsprisen. Alle universitetene, høyskolene og forskningsinstituttene inviteres nå til å sende inn søknad med sine handlingsplaner og likestillingstiltak til komiteen innen 23. november. Likestillingsprisen skal deles ut på Kontaktkonferansen 22. januar neste år.

Dobling av kvinner som fullfører

■ Mellom 1995 og 2005 fullførte kvinner 102 prosent flere grader ved landets universiteter og høgschooler sammenlignet med foregående tiårsperiode. For menn var den tilsvarende veksten på 42 prosent. Dette ifølge utdanningsstatistikk som nylig ble offentliggjort av Statistisk sentralbyrå. Økningen har vært større for kvinner enn for menn på alle nivå innenfor høyere utdanning. Av de som ble registrert ved et universitet eller en høgschool for første gang i 1985, oppnådde 6900 menn og 7700 kvinner en grad i løpet av en tiårsperiode. Av de som startet studiene i 1995, hadde 9900 menn og 15600 kvinner oppnådd en grad i den påfølgende tiårsperioden. Totalt ble det fullført 74 prosent flere grader den siste perioden enn den første, uavhengig av kjønn.

Demokratisk tidsskrift

■ Det nye nettstedet Scholarpedia.org tar mål av seg å publisere vitenskapelige artikler på høyeste internasjonale nivå. Scholarpedia har etablert en ordning med anonym fagfellevurdering og tillater ikke andre enn en kurator, som oftest forfatteren selv, å redigere publikasjonene. Nye forfattere inviteres av nettstedets kuratorer eller stemmes fram av leserne. Brukere som evaluerer og får godkjent endringer i artikler av kuratorer, øker sin egen scholar index inntil man kan publisere artikler uten å være invitert eller stemt fram av andre.

Sintef må skatte

■ Forskningsstiftelsen Sintef får ikke fritak for skatt. Retten slår fast at den skylder skattemyndighetene over 30 millioner kroner. Det var etter å ha fått avslag i tingretten, at Sintef anket saken inn for lagmannsretten. Heller ikke her fikk stiftelsen medhold i saken mot skattemyndighetene, skriver NA24/Adresseavisen. Skatten gjelder inntekt og formue for årene 2001 og 2002, og beløpet er nå på over 30 millioner kroner.

Norges utdanningsnivå

■ Norge har nest lavest utdanningsnivå i Norden, viser tall fra Nordisk statistisk årbok. Bare Danmark ligger dårligere an, skriver Universitas. Tallene viser at én av syv blant de mellom 20 og 40 år studerer på universitetsnivå i Norge. Norge har dermed nest lavest andel universitetsutdannede i Norden, bare Danmark ligger dårligere an. Finland troner på toppen med én av fem i universitetsutdanning. Det lave antallet realfagsstudenter i Norge har vært mye omtalt. Også sammenlignet med de andre nordiske landene kommer Norge dårlig ut. Bare 8,4 prosent av studentene tar realfag, noe som plasserer Norge på en sisteplass. Også her scorer Finland høyest, med en andel realfagsstudenter på 11,4 prosent. I Finland studerer hele 25,9 prosent innen ingeniørrelaterte emner. Tilsvarende tall for Norge er 6,6 prosent.

Flere årsverk i sektoren

■ Antallet årsverk i statlige, høyere utdanningsinstitusjoner økte med 1500 fra 2004 til 2006, melder Statistisk sentralbyrå. Statistikken tar for seg årsverk ved universitet, vitenskapelige høgschooler og statlige høgschooler. I 2004 hadde disse institusjonstypene til sammen om lag 26 300 årsverk, mens tallet hadde steget til om lag 27 800 i 2006. Samtidig har driftsutgiftene økt fra 20,4 til 22,9 milliarder i samme periode, mens andelen lønnskostnader av dette har ligget stabilt på rundt 63 prosent

Flere kjøper falske vitnemål

■ Stadig flere bruker falske vitnemål for å komme seg inn på drømmestudiet. Ida Lønne, avdelingsdirektør for Seksjon for utenlandsk utdanning ved Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), tror mørketallene er store.

– Salg av falske vitnemål er et akselererende problem både i Norge og i resten av verden, sier Lønne til Studvest.

Ifølge NOKUT er det stadig flere som søker opptak til høyere utdanning ved bruk av konstruerte dokumenter fra ikke-eksisterende læresteder eller falske dokumenter basert på vitnemål fra et godkjent lærested. Bruk av ekte dokumenter som er forsøkt endret, eller ekte dokumenter som er stjålet, er også metoder søkere bruker for å komme inn på ulike læresteder. Bløffeuniversitetene har ofte navn som minner om navnet til velrenommerede læresteder. Columbia University er ekte, mens Columbia State University er et såkalt postkasseuniversitet.

Støtte til fremragende forskere

■ European Research Council's (ERC) første utlysning av Advanced Investigator Grants (Advanced Grants) er ventet i november 2007. Målet med Advanced Grants er å støtte fremragende prosjekter initiert og drevet av ledende etablerte forskere i Europa. Advanced Grants kan søkes av både enkeltforskere og individuelle grupper ledet av en hovedsøker ("principal investigator", PI, som kan ha alle nasjonaliteter) med tilholdssted på en vertsinstitusjon i et EU- eller EU-assosiert land. Utlysningen henvender seg til forskere innen alle fagområder. Budsjettrammen for Advanced Grants kommer antakelig til å være opptil 500.000 per år for en periode på inntil 5 år. Hovedkriteriet for bedømmelsen vil være vitenskapelig kvalitet.

Stadig færre utanlands

■ Talet på norske studentar i utlandet har gått ned med 20 prosent dei siste fem åra, viser opplysningar frå Lånekassa. Stadig fleire studentar i OECD-området studerer i utlandet, viser OECD-rapporten Education at a Glance. Men norske studentar reiser ut i mindre grad enn før.

– Nedgangen skuldast hovudsakleg høg lånebyrde frå skulepengar, og er størst i Australia, Storbritannia og USA, seier ANSA-president Anders Fjelland Bentsen.

– Det har gitt store utslag at stipenddelen vart mindre då finansieringsordninga vart lagt om i 2004. Skulepengane er gjerne på 100 000 kroner i året eller meir, og støtta frå Lånekassen står ikkje i stil til dette, seier Bentsen til forskerforum.no.

Nei og ja frå Nokut

■ Høgskolen i Nesna har ikkje fått godkjent kvalitetssikringssystemet sitt frå Nokut. Høgskolen i Harstad har fått det tilsvarende systemet godkjent. I evalueringsrapporten heiter det: "Komiteens hovedinntrykk og hovedankepunkt mot systemet på Nesna er at det er fragmentert og ikke tilstrekkelig koblet til fagpersonalets og studentenes daglige praktiske arbeid med kvalitet. For eksempel uttrykkes det ved høgskolen en uklarhet omkring hvilke grupper som har stått for dette arbeidet, og det antydes at flere og delvis overlappende utvalg med uklare mandater har vært inne i prosessen." Høgskolen i Nesna får ein frist på seks månader til å forbetre systemet.

Ballettstudie oppfyller ikke kravene

■ Bachelorgradsstudiet ved Den norske balletthøyskole tilfredsstiller ikke kravene som er satt for studier på lavere grads nivå. Dette vedtok NOKUT på bakgrunn av en innstilling fra en sakkynndig komité. Verken studieplan, fagmiljø, infrastruktur, internasjonalt samarbeid, internasjonalisering eller kvalitetssikring oppfyller kravene. Komiteen har ti anbefalinger til Den norske balletthøyskole. Den norske balletthøyskole gis ett års frist til å rette opp på feil og mangler. Hvis ikke Den norske balletthøyskole har rettet opp feil og mangler før fristen, vil de kunne miste akkrediteringen.

Lover penger til USA-utveksling

■ Regjeringen er bekymret for nedgangen i antall norske studenter i USA. Amerikanske myndigheter har sagt klart fra om at noe må gjøres, og nå vil nybakt minister Tora Aasland gi fem nye millioner til utveksling med USA. Hun tar blant annet sikte på å sette av en million kroner for å styrke ordningen med Fullbright-stipender. Antallet norske heltidsstudenter i USA er nå nesten nede i 800. På begynnelsen av 1990-tallet var tallet tre ganger så høyt.

Telemark mot universitetsstatus

■ Styret ved Høgskulen i Telemark har vedteke å søkje om ein tredje doktorgrad. Dermed tek høgskulen eit nytt steg i arbeidet med å oppnå universitetsstatus.

Kravet til å oppnå universitetsstatus er fire sjølvstendige doktorgradsutdanningar. Høgskulen i Telemark (HiT) har to doktorgradsutdanningar frå før, og sender no søknad til Nokut om godkjenning for ein doktorgrad i økologi, melder nettsidene til HiT. Frå før har styret godkjent å sende tilsvarende doktorgradssøknader innan gass- og energisystem og innan kulturstudiar.

Faglig omdømme viktigst

■ Fire av fem studenter legger vekt på lærestedets faglige omdømme når de skal begrunne hvorfor de valgte sitt studiested, viser en undersøkelse fra Nifu Step, skriver forskerforum.no. Omdømmet betydde klart mest blant studenter som hadde foreldre med høyere utdanning og studenter med gode karakterer. Menn legger litt mer vekt på faglig omdømme enn kvinner. De yngste og de eldste studentene la minst vekt på dette.

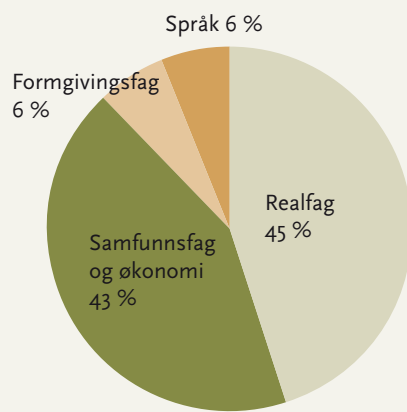
Situasjonen for språkfagene i Norge – fra skole til universitet – har aldri vært så kritisk som i dag. Nye tall viser at stadig flere elever og studenter svikter språkundervisningen. Andreklassingene Iven Opsahl, Håvard Normann og Siri Sletten er sjelden vare ved Oslo Handelsgymnasium. De velger fordypning i språk ved siden av realfag eller økonomi.

AV IDA KVITTINGEN FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Nordmenn vil ikke lære språk

Videregående skole

Slik velger elevene fordypning på videre-
gående skole. Prosent av elever innen stu-
dieforberedende utdanningsprogram, VG2
(2. klasse) Kilde: Utdanningsdirektoratet,
2007

Høyere utdanning

Samfunnsfag	13 013	+ 2 %
Øk./adm. fag	9 968	+ 16,5 %
Språk	4 482	- 14,5 %
Realfag	2 361	- 5,5 %

Prosenttallene viser endring fra 2005.
Kilde: Samordna opptak, 2007

Kunnskapsløftet

Reform som innføres i grunnskolen og
videregående opplæring 2006-2009
Fører til en rekke endringer i skolens inn-
hold, struktur og organisering
Alle elever i 2. klasse i videregående skole
må i år velge utdanningsprogram
På studiespesialisering, tidligere allmenn-
fag, kan elevene velge programområde for
realfag, samfunnsfag og økonomi, språkfag
eller formgivningsfag

Om de tre elevene får det som de vil, er de blant
framtidens ingeniører, siviløkonomer og ansatte
innen internasjonal handel.

- Jeg valgte fordypning i internasjonal engelsk fordi det gir meg viktige kunnskaper jeg vil få bruk for i arbeidslivet, sier Siri Sletten.
- Medelevene Håvard Normann og Iven Opsahl nikker ivrig.
- Språk er nyttig – ikke bare i hverdagen og i studier. Stadig flere bedrifter etablerer seg i andre land, sier Håvard.
- Det handler både om gode språkkunnskaper og om å forstå andre kulturer. Jeg tror ikke man kommer noen vei uten engelsk i dag, sier Iven.

De færreste norske 17-åringer tenker som dem. De er ikke mange, språkelevne ved Oslo Handelsgymnasium. Allerede det første året i Kunnskapsløftet måtte skolen legge ned det nye språkprogrammet. Med bare tre søkere var det vanskelig å sette i gang tilbudet. Skolen er ikke den eneste i denne situasjonen. I høst valgte bare 5,9 prosent av landets andreklassinger på studiespesialisering, tidligere allmennfag, språkprogrammet. Til sammenligning ville

44 prosent ha realfag, og nesten 43 prosent samfunnsfag og økonomi. Utdanningsdirektoratet melder at et stort antall skoler har måttet kutte ut språkprogrammet som følge av den lave tilsøkningen. Dersom det er under ti søkere, trenger ikke skolen å sette i gang programmet.

Dårlig engelsk

– Det er en skremmende utvikling, synes lærer Øystein Hals.

Han underviser elevene ved Oslo Handelsgymnasium i internasjonal engelsk.

– I fjor hadde vi fem engelskklasser. I år har vi bare to, forteller Hals.

Tre av fire elever på studiespesialiserende program velger bort engelsk så snart de får sjansen. Andelen elever som velger fordypning i engelsk i andreklasse, gikk i år ned med hele 50 prosent sammenlignet med i fjor, viser tall fra Fremmedspråksenteret ved Høgskolen i Østfold. Senteret skal være et nasjonalt ressurs-senter for fremmedspråk i opplæringen. Samtidig viser en undersøkelse gjort på oppdrag fra det samme senteret at næringslivet har et skrikende behov for bedre engelskkunnskaper. Ifølge mannen bak rapporten, førsteamanuensis i engelsk Glenn Ole Hellekjær, er nordmenns engelskkunnskaper langt fra så gode som vi selv tror. Bedrifter taper kontrakter, fornærmer kunder og har problemer med å følge opp nettverk

på grunn av dårlig bedriftsengelsk. Hverdag-sengelsken de fleste nordmenn behersker, kommer til kort i arbeidslivet.

- Nordmenn flest tror de er mye bedre i engelsk enn de egentlig er, sier Hellekjær, som jobber ved Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved Universitetet i Oslo.
- Engelsken er ikke god nok til å møte kravene i dagens samfunn. Engelsk har nærmest blitt et andrespråk i Norge, vi trenger det i en rekke sammenhenger – i arbeidslivet og i studier. Men det er et stort gap mellom behovet for språkkunnskaper og ferdighetsnivå.

Elevene får problemer når de møter den vanskelige fagterminologien, bekrefter Øystein Hals.

- De fleste elevene våre ønsker å jobbe i næringslivet, som blir stadig mer internasjonalt. De vil få bruk for engelsken både i videre studier og i arbeidslivet. Unge trenger språkkunnskaper utover det første, obligatoriske året i videregående. Jeg ser hvordan de modnes og får en helt annen forståelse av språket etter tre år med engelsk som fag, sier Hals.

Den internasjonale engelsken han underviser i er spesielt rettet mot nettopp å ha verden som arbeidssted, og Hals tror elever som fordyper seg i språk er bedre rustet til å møte arbeidsliv og studier.

Sprechen Sie Deutsch?

Ved universitetene og høyskolene er ikke situasjonen særlig bedre. Bare de siste to årene har interessen for språkfag minsket med 14,5 prosent. Til tross for at flere undersøkelser dokumenterer behovet for bedre ferdigheter i språk i arbeidslivet, havner språkfag langt nede på prioriteringslista til norske studenter.

Studenter i EU bør snakke minst tre språk flytende, mener EUs språkkommisjonær, Leonard Orben. Det vil gjøre dem mer konkurransedyktige på et stadig mer globalisert arbeidsmarked. Orben la nylig fram en EU-undersøkelse som viste at europeiske bedrifter taper milliardkontrakter på ikke å investere i språkkunnskaper. Også norske bedrifter deltok i undersøkelsen. At gode engelskkunnskaper ikke er nok i en stadig mer globalisert verden, viser også undersøkelsen til Glenn Ole Hellekjær. Norske bedrifter savner mennesker med innblikk i kulturforskjeller og kunnskaper i sentrale språk, som tysk og fransk.

– Det er en gedigen katastrofe det som har skjedd med flere av fremmedspråkene i Norge, sier Hellekjær.

Det er en gedigen katastrofe det som har skjedd med flere av fremmedspråkene i Norge.

GLENN OLE HELLEKJÆR, SPRÅKFORSKER

Det er ikke bare næringslivet som rammes. Hellekjær peker på at antallet språkmektige i landet er på vei ned, særlig i språk som tysk og fransk. Ungdoms nedprioritering av språk får ringvirkninger oppover i systemet. Fortsetter trenden, kan vi risikere å stå nærmest uten kompetente språklærere i framtida. Allerede i dag mangler mer enn halvparten av engelsklærerne i grunnskolen fordypning i faget, viser tall fra Statistisk sentralbyrå. Snart er en hel generasjon språklærere på vei ut i pensjon.

Forskningen rammes også.

- Dyktige forskere mister innflytelse på grunn av dårlig engelsk. Konferanser i utlandet domineres gjerne av engelskspråklige forskere. Det er ikke fordi de nødvendigvis er best, men fordi de behersker kommunikasjonsformen fullt ut, forteller Hellekjær.

– Og hva med statsadministrasjonen? At næringslivet taper penger, er én ting. Men det kunne vært interessant å undersøke hvor mye anseelse Norge taper når vi i offentlige sammenhenger stotrer oss fram på dårlig engelsk, sier han.

– For lave ambisjoner

Det er viktig å investere tid i språkopplæringen, mener Hellekjær, helst i form av et utenlandsopphold. Men antallet norske heltids utenlandsstudenter blir stadig færre. I Tyskland var det 4000 norske studenter for tjue år siden. For fem år siden telte de 637 – nå er det bare 207 igjen.

– For å lære et språk godt, kreves det mye arbeid. Språket må hele tiden utvikles. Dessuten er det vanskelig å vite hvor språkkunnskapene slutter og kulturkunnskapene begynner. Skal man snakke korrekt i sammenhenger, må man også være de kulturelle referanserammene bevisst. Man må ta språket på alvor, sier Hellekjær.

Det mener han den norske skolen ikke har gjort.

- Pugging ser ut til å ha gått av moten, men det har aldri skadet noen. Den kommunikative metoden i språkundervisningen har blitt veldig misforstått i Norge. Det gjelder ikke bare å kunne snakke fritt, men å kunne si de rette tingene på de rette tidspunktene. Da må gode skriftlige kunnskaper, grammatikk og vektlegging av korrekt språk ligge i bunnen.

I doktorgraden sin testet Hellekjær avgangselevers leseferdigheter i engelsk faglitteratur ved hjelp av en test som vanligvis brukes for å avgjøre om utenlandske studenter er gode nok i engelsk til å begynne på universiteter i blant annet Storbritannia. To av tre elver strøk.

– Ambisjonsnivået i skolen kan absolutt heves. Ordforråd og lesing bør vektlegges i større grad, sier Hellekjær.

Søkertallene til fremmedspråk i både videregående skole og høyere utdanning synker dramatisk. Oslo Handelsgymnasium måtte legge ned språkprogrammet, og lærer Øystein Hals så engelsklassene bli redusert fra fem til to.

Tre av fire elever på studiespesialiserende program velger bort engelsk så snart de får sjansen. Andelen elever som velger fordypning i engelsk i andreklasse, gikk i år ned med hele 50 prosent sammenlignet med i fjor.

FREMMEDSSPRÅKSENTERET VED HØGSKOLEN I ØSTFOLD

– Norge er et lite land, og vi er nødt til å ha kontakt med verden utenfor. Å lære språk åpner øynene, sier universitetslektor i italiensk, Sergio Sabbatini. I likhet med førsteamanuensis i tysk, Anneliese Pitz, er han bekymret over at språkfagene nedprioriteres.

Tysk halvert

Blant de hardest rammede språkfagene, finner vi det gamle skolefaget tysk. Nedgangen i søker-tallene til tysk i høyere utdanning har vært jevn i mange år. Fra 2005 til 2007 var den på hele 29 prosent, ifølge tall fra Samordna opptak.

På 20 år har antallet tyskstudenter ved Universitetet i Oslo blitt halvert, anslår instituttleder Per Winther ved Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk (ILOS). Det betyr en førsteamanuensis i tysk språk ved samme universitet, Anneliese Pitz.

– Tysk er et viktig fag for Norge, sier hun.

Pitz peker på kulturfellesskapet med Tyskland.

– Tyskland er vår nabo. Det er et stort land, og et viktig EU-land. Vi har mye til felles, språk-

kene er nært beslektet. Tysk er et språk studentene kan bli nærmest perfekt i, det burde være en motivasjon. Skal du ha en handelspartner i Tyskland, holder det ikke med engelsk, sier Pitz.

Men tysk er ikke eksotisk nok for unge nordmenn, tror Pitz. Det taper i kampen med språk fra fjernere himmelstrøk.

For fag som spansk, arabisk og kinesisk er på frammarsj. De behøves også – i en mer globalisert verden knytter lille Norge stadig nye kontakter. Men det er ikke til å komme fra at Tyskland fortsatt er en av Norges viktigste handelspartnere. Bruken av tysk i norsk næringsliv har sunket kraftig de siste 30 årene, viser en sammenligning Hellekjær gjorde med tidligere undersøkelser. Mens språket ble brukt av 48 prosent av bedriftene i 1973, hadde andelen falt til 18 prosent i 2005.

– Jeg er bekymret for hvor upopulær tysken er. Det er svært viktig at flere elever og studenter nå velger tysk, sier direktør Sigrun Vågeng i NHO.

Hun tror det må sterkere incentiver til for at ungdom skal velge tysk.

– Vi har hele tiden ment at to fremmedspråk bør være obligatorisk i videregående skole. I EU skifter de unge fra ett språk til et annet uten problemer. Vi begrenser mulighetene for norske ungdommer om de ikke får den samme kunnskapen. De taper i kampen om de kloke hodene, sier Vågeng.

Pengeproblemer

I høyere utdanning er et annet av problemene språkfagene må hanskes med, at de får for lite penger til å opprettholde et godt nok tilbud, mener Pitz. Basisbevilgningene til universitetene har gått jevnt nedover siden 2003, viser beregninger Forskerforbundet har gjort. I snitt utgjør universitetenes basisbevilgninger nå fem prosent mindre. En stadig større del av midlene er øremerkede. Det er et problem for de små språkfagene, mener Jarle Aarbakke, rektor ved Universitetet i Tromsø og leder i Universitets- og høgskolerådet.

– Hvis vi ikke får økte basisbevilgninger, må vi vurdere å kutte i språktilbudet, sier Aarbakke.

– Det blir et økonomisk press på å finne ut hvilke fag som skal ha livets rett. Små språkfag kommer i faresonen, og det bør være et kraftig signal til departementet, mener rektor Aarbakke.

For språkfag er ikke lønnsomme. De har få søkere, men store utgifter til undervisning og oppfølging.

– Det skapes lett en ond sirkel, mener Anneliese Pitz. Om språkfagene ikke blir tilgodesett med de nødvendige ressursene, får man heller ikke til å gi en skikkelig opplæring.

Pitz får støtte av undervisningskoordinator for italiensk ved UiO, Sergio Sabbatini.

– Vi trenger et ordentlig språksenter, med språklab og medietek. Vi trenger mer personell, flere undervisningstimer. Da kan studentene virkelig lære et språk. Det er nødvendig med et stort løft for språkundervisningen på universitetsnivå, sier Sabbatini.

Om unge skal bli interesserte i språk på et høyere nivå, må imidlertid grunnlaget legges tidlig, mener de to. God, helst obligatorisk, opplæring i flere fremmedspråk i skolen er nødvendig.

Hva blir jeg?

Italiensk er et av de små fagene som har lidd under de økonomiske prioriteringene ved et institutt som har dårlig råd. Nå har faget hodet over vannet – foreløpig. Etter to runder med krimseksimering, i media og innad på universitetet, fikk italiensk penger til å opprette en førsteamanuensisstilling, samt å ansette en sendelektor fra Italia.

Men i likhet med tyskfaget, venter Sabbatini fortsatt på penger til en vitenskapelig ansatt i litteratur.

Blant de hardest rammede finner vi det gamle skolefaget tysk. Nedgangen har vært jevn i mange år. Fra 2005 til 2007 var den på hele 29 prosent.

SAMORDNA OPPTAK

I dag får italienskfaget pengestøtte fra den italienske ambassaden. Uten den hadde faget vært i en langt mer kritisk situasjon. Det er flaut å måtte overleve på velvilje fra ambassaden, synes Sabbatini.

– Det er synd. Vi er veldig takknemlige, men vi skulle ikke behøve dette, sier han.

Det hjelper heller ikke på rekrutteringen at framtidsutsiktene for språkstudenter er usikre. Både tysk og fransk har blitt sett på som typiske undervisningsfag, som fører fram til et dårlig lønnet læreryrke. Og selv om det bedyres at språk er sårt tiltrengt i næringslivet, er arbeidsgivere ikke flinke nok til å formidle dette til de unge, ifølge Hellekjær. Mange studenter opplever det som uklart hva de kan bruke språkfagene til i arbeidslivet.

– Jeg føler jeg får veldig dårlig veiledning i forhold til hva kompetansen min fører fram til, sier masterstudent Siri Brockmeier på det tverrfaglige programmet Europeiske og amerikanske studier ved UiO.

En rekke tverrfaglige grader har dukket opp i kjølvannet av kvalitetsreformen. Kanskje er de redningen for språkfagene? En helhetlig forståelse av et lands kultur, i tillegg til språket, blir nemlig stadig viktigere, mener mange.

Studenter oppmuntres til å ta tverrfaglige kombinasjoner, som kan komme til nytte i arbeidslivet. Men masterstudent Siri Brockmeier savner innspill om hva hun kan bruke språk-, historie- og områdekunnskapene til.

– Jeg studerer flere elementer ved Nord-Amerika, både kultur, samfunn, historie, litteratur og språk. Det skaper en ny forståelse for området, sier Brockmeier.

Men tverrfaglige grader er ennå lite kjent i arbeidslivet. Fra jobbmesser har hun ikke inntrykk av at utdanningen vil skaffe henne jobb i næringslivet.

– Det er synd, for jeg føler at jeg sitter inne med en unik kunnskap. Jeg håper arbeidslivet snart får øynene opp for sanne som meg, sier hun.

Slem struktur

Tilbake på Oslo Handelsgymnasium undrer lærere og elever seg over hvorfor det ikke er mulig å velge litt av alt. Da ville kanskje flere satset på språk, i kombinasjon med andre fag? Næringslivet har et skrikende behov for språkkunnskaper, men de etterspør også realfag. Da må vel nettopp fagkombinasjonen matte, økonomi og språk være en gavepakke for framtidige arbeidsgivere?

Etter Kunnskapsløftet er det ikke lenger mulig å kombinere disse tre fagområdene. Fagene ligger i hvert sitt studieprogram, og elevene er pålagt å velge to av tre fag fra eget programområde.

– Vi opplever at flere ønsker seg språk, men at de så prioriterer det vekk fordi de ønsker både matte og økonomi, sier avdelingsleder Mette Slommerud.

Ordningen med programfag stikker kjepper i hjulene for valgfriheten, mener hun.

– Som følge av at vi ikke har programfag i språk, må vi for første gang også legge ned tilbudet om fordypning i tysk og fransk i tredjeklasse, et tilbud vi har hatt i alle år. Det er forferdelig synd, sier Slommerud.

Kunnskapsdepartementet er høyst klar over problemet, og nå tar den nye kunnskapsministeren, Bård Vegar Solhjell, affære. Fra neste høst av, ønsker han å slå sammen de to programområdene språkfag og samfunnsfag og økonomi. Slik får elevene større valgfrihet, og vil igjen kunne kombinere matte, økonomi og språk. – Vi tar dette såpass alvorlig at vi jobber med en egen stortingsmelding om språkpolitikk som kommer på nyåret, sier statssekretær Lisbeth Rugtvedt i Kunnskapsdepartementet.

I arbeidet med stortingsmeldingen drøftes en rekke sider ved dagens språkopplæring. Rugtvedt sier hun blant annet er bekymret for at små språkfag i høyere utdanning mangler undervisningspersonell.

– Vi må se på hvordan vi kan sikre Norge tilstrekkelig språkkompetanse. Vi har ikke råd til å la denne kompetansen bli kuttet bort i innsparringer, sier Rugtvedt.

Gjennom satsingen ”Språk åpner dører”, satter departementet på å styrke fremmedspråkkompetansen og å øke interessen for språkopplæring. Mens realfagselever i videregående skole har blitt lokket med ekstrapoeng i flere år, har språkelevener ikke hatt lignende incentiver.

– Jeg skjønner ikke hvorfor man ikke kan innføre tilleggspoeng for språk. Jeg tror absolutt at det ville hjulpet på rekrutteringen, sier Sergio Sabbatini.

– Vi vil vurdere ordningen med ekstrapoeng på nytt, vi ser at det kan hjelpe, konstaterer Rugtvedt.

– Men det må ikke bli sånn at det går inflasjon i poengene heller.

Språkkunnskapene tatt i betraktning: Er Norge en kulturnasjon?

Johanne Ostad, doktorgrad i språkvitenskap. Leder for Fremmedspråksenteret, Høgskolen i Østfold.

– Nei, ikke når det gjelder språkkunnskaper og kulturtunnskapene som følger med innsikten i andre språk. De er utrolig viktige.

Bernt Hagtvet, professor i statsvitenskap, Universitetet i Oslo.

– Nei. Vi kommuniserer med utlandet på et kauderselsk engelsk, og det at vi ikke lenger lærer oss tysk, er å begå nasjonal harakiri. Reis litt rundt i Europa og spør hva folk kan om oss. Norsk kultur sett utenfra er dypt uinteressant.

Tale M. Guldal, førsteamanuensis i engelsk, Høgskolen i Nord-Trøndelag. Leder for Nasjonalt fagråd for engelsk.

– Det håper jeg vi kan si, men språk er viktig i den forbindelse. Sviktende språkkompetanse hos grunnskolelærere og dårlig rekruttering til språkfagene vil klart kunne true kulturell deltakelse og internasjonal kontakt.

DANMARK

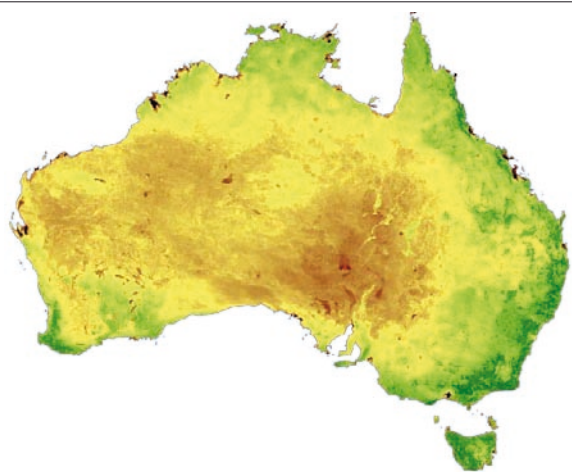
Bør marknadsføre landet betre

■ Danmark bør satse på aktiv marknadsføring og betre informasjon om Danmark som studieland. Ein bør vidare styrke kontrollen for å motverke misbruk av høvet til å kome til Danmark. Dette er to av konklusjonane i ein ny rapport om rekruttering av studentar frå Kina. Rapporten er utarbeidd av Cirijs, ei dansk, statleg stifting for internasjonalisering av utdanning, og er å lese på nettstaden cirusonline.dk. Rapporten er basert på informasjon frå danske lærestader og deira agentar i Kina, frå kinesiske styresmakter samt frå ei rekkje andre europeiske land.

INDIA

Manglar forskarar og lærarar

■ Den indiske regjeringa vil byggje ut høgskulesystemet, ikkje minst for å gje fleire ungdomar høve til å byrje på høgare utdanning. I dag går berre om lag ti prosent av dei unge vidare til høgare utdanning. Den føderale regjeringa vil opne fleire universitet, men per i dag har visse lærestader ei underbemanning på 35 prosent, skriv frilansjournalisten Shailaja Neelakanta på nettstaden www.shailaja.net/. Denne situasjonen har ført til overfylde førelingsssalar og misnøye blant studentane. Løningane til lærarane har ikkje fylgt med i utviklinga, og mange har høve til meir enn dobbelt så mykje i næringslivet. Samtidig har undervisingsbøra auka for lærarane, og forskartida minka. Rektor ved Jawaharlal Nehru University i New Dehli meiner at studentar i fag som økonomi, jus og fysikk ikkje bryr seg om å søkje forskarutdanning, men heller søker seg til næringslivet.

AUSTRALIA

Studenttalet rundar millionen

■ Talet på studentar i Australia når opp til ein million i år, melder The Sydney Morning Herald - www.smh.com.au. I 2005 hadde Australia om lag 980 000 studentar. Over ein fjerdedel av desse var utanlandsstudentar. Opptaket av utanlandske studentar har gått noko ned, men rekrutteringa av eigne studentar har auka. Auken i talet på heimlege studentar er blant anna ein konsekvens av at regjeringa har satsa meir pengar på høgare utdanning gjennom den såkalla Higher Education Contribution Scheme. Satsinga gjeld på område med underskot på arbeidskraft, blant anna innanfor lærar- og sjukepleiaryrket, samt teknologi.

AUSTRALIA

Trekker til seg latinamerikanske studentar

■ Stadig fleire studentar frå Latin-Amerika vel Australia framfor USA om dei skal studere utanlands. Det viser ein rapport som nyleg vart presentert ved Australian International Education Conference i Melbourne, skriv theaustralian.news.com.au/. Framfor alt aukar talet på studentar frå Latin-Amerika som vert tekne opp til engelskstudiar i Australia. Forskarane Morris og Doorbar har intervjuar 100 studentar frå Latin-Amerika om valet av Australia som studieland. Situasjonen etter 11. september 2001 har gjort det vanskeleg å studere i USA, seier mange studentar. Fleire meiner òg at det er billigare å studere i Australia og lettare å arbeide ved sida av studia. Resultata av rapporten har vorte diskutert i USA. Det har vorte påpeika at det framleis finst mange utanlandsstudentar i USA, og at undersøkinga tek for seg ei lita gruppe studentar som alt er tekne opp ved australske universitet.

TYSKLAND

Er antifuskprogramma gode nok?

■ Det tyske magasinet Der Spiegel rapporterte nyleg om ein test av antifuskprogram som viste store skilnader mellom programma. Testen vart gjennomført ved Fachhochschule für Technik und Wirtschaft Berlin (FHTW) frå april til september med tekster som var førebudde på førehand. Eit program trong 32 timar for å gjennomføre undersøkinga, og klarte ikkje å avdekkje eitt einaste av plagiata som var lagt inn. Andre program var betre. Debora Weber-Wulff, professor i medieinformatikk ved FHTW, meiner programma bidreg til at talet på fusketekster går ned, men at det truleg finst mørketal. Ho vil sjå ein studiekultur der studentane lærer seg å sitere korrekt, skriv gode tekstar og får god rettleiing. Det held ikkje berre med eit antifuskprogram, meiner ho.

USA

Kvinnemangel i medisinsk forskning

■ Kvifor forsvinn kvinnene ut av den medisinske forskinga? Leiaren for Association for Women in Science, Phoebe S. Leboy, stilte spørsmålet under eit møte i organisasjonen, skriv insidehighered.com. Like mange kvinner som menn tek doktorgrad i til dømes cellebiologi og molekylær biologi, men etterpå forlet dei gjerne akademien. Fleire eliteuniversitet i USA saknar yngre, kvinnelege forskarar, sa Leboy. Årsakene er dei tradisjonelle: det akademiske livet går ikkje saman med familielivet. Det ser òg ut til at publiseringskrava går meir ut over kvinner enn menn, sa Leboy.

FRANKRIKE

Alternativ rankingmetode

■ Internasjonale rankingar av lærestader, og kva kriterium ein legg vekt på, er eit omdiskutert emne. Ikkje minst er den såkalla Shanghai-rankinga omstridd. No har ein lærestad i Paris, Ecole des mines, laga ei alternativ rankingliste, vidareformidlar det svenske Høgskoleverket. Ein har undersøkt kva utdanningsbakgrunn leiarane for dei 500 største internasjonale føretaka i verda har. Resultatet vart ei liste over 338 lærestader der Harvard og Stanford ligg på topp, men fleire franske lærestader har avansert kraftig. Fem franske institusjonar er blant dei ti øvste på lista. Den beste franske lærestaden, Ecole Polytechnique, kjem på 4. plass, samanlikna med 39. plass i Shanghai-rankinga. To norske lærestader er med: Universitetet i Oslo kjem på delt 89. plass og Norges handelshøgskole på delt 214. plass. Høgare på lista er den beste svenske (og nordiske) lærestaden Chalmers tekniske høgskule, som ligg på ein delt 18. plass.

STORBRIANNIA

Manglar doktorgradsstudentar

■ Ein ny rapport – What do PhDs do? – åttarar mot framtidig mangel på doktorgradsstudentar i Storbritannia, melder The Guardian. Innføring av studieavgifter og auka konkurranse avgrensar rekrutteringa av doktorand. Landet har vore ein sjølvsgd destinasjon for doktorgradsstudentar i lang tid, men konkurransen frå andre europeiske land hardnar til. Mange andre land tilbyr gode vilkår og ingen avgifter. Styrkinga av den høgare utdanninga i Kina og India kjem òg til å påverke rekrutteringa negativt. Rapporten byggjer på intervjumateriale frå 2005, 2005 og 2006.

DUBAI

Opnar campusby

■ Det vart nyleg klart at Dubai skal opne ein ny internasjonal campus med "filialar" av utanlandske lærestader, melder det svenske Høgskoleverket. Namnet vert Dubai International Academic City. Michigan State University er det mest kjende av universiteta som vert representerte i den akademiske byen. Dubai konkurrerer med fleire naboland om å tiltrekke seg utanlandske universitet, blant anna Qatars Education City. Michigan State University skal tilby utdanningar på bachelor- og masternivå. Dubai finansierar institusjonar som etablerer seg der gjennom å gje dei lån. Dubai håpar å kunne lokke til seg toppuniversitet, men hittil er Michigan State det mest kjende av dei om lag 20 som har planar om å etablere seg.

PISA for høgare utdanning?

■ OECD har starta eit prosjekt for å bedømme studentar internasjonalt, melder nettstaden insidehighered.com. Ein undersøker om det er mogeleg å utarbeide ei prøve som kan bedømme "learning outcomes" etter dei same retninglinene som vert bruka i den såkalla PISA-prøva for 15-åringar. OECD-leiar Barbara Ischinger meiner arbeidet er eksperimentelt, og at det står att å sjå om det let seg gjennomføre. I USA har ein i nokre år diskutert om det er mogeleg å lage ei prøve som kan erstatte ranking og gje samanliknelege resultat om kvalitet på utdanningar.

Tulle-Nobelprisen er klar

■ Som eit apropos til Nobelprisen, vart den meir humoristiske Ig-Nobelprisen delt ut ved Harvard-universitetet i byrjinga av oktober. Ig-Nobelprisen skal gå til forskning som "ikkje kan eller bør gjentakast". Japanaren Mayu Yamamoto har funne ein metode som gjer det mogeleg å utvikle vanilin, syntetisk vaniljesmak, frå kulort. Dermed fekk han kjemiprisen. Fredsprisen gjekk til US Air Force Wright Laboratory for det kjemiske våpenet "gay bomb" som skal gjere mannlege soldatar, vener eller fiendar, seksuelt uimotståelege for kvarandre. Forskarar frå Universitat de Barcelona fekk lingvistikkprisen for å vise at rotter stundom ikkje kan høyre skilnad på japansk og nederlandsk – talt baklengs. Medisinprisen gjekk til oppdaginga av at Viagra kan lindre jetlag hjå hamstrar, og økonomiprisen gjekk til konstruksjonen av ei felle for bankranarar i form av eit nett til å sleppe over ranarane. Les meir: improbable.com

USA

Yale får høgast avkasting

■ Stiftinga som er knytt til Yale University i USA fekk ei avkasting på 28 prosent på kapitalen frå 30. juni 2006 til 30. juni 2007. Formuen auka dermed med 22,5 milliardar dollar på berre eitt år, melder nytimes.com. Harvard er eit rikare universitet enn Yale, men avkastinga vart noko lågare i perioden; 23 prosent. Stiftinga "The Yale Endowment" har hatt ei gjennomsnittleg avkasting på heile 17,8 prosent i året det siste tiåret. Princeton har tilsvarande eit gjennomsnitt på 16,2 prosent, og Harvard har eit snitt på 15,0. Ein må ha fleire forvaltarar på lærestaden, og store summer å arbeide med for å lykkast, seier David Swensen, sjefsforvaltar ved Yale.

DANMARK

Skjerpa kontroll av utanlandsstudentar

■ Regjeringa skal skjerpe kontrollen av utanlandsstudentar, heiter det i ei pressemelding frå det danske utdanningsministeriet. Føremålet er å sikre kvaliteten i rekrutteringsarbeidet, særskilt frå Kina. Ein skal blant anna, saman med lærestadene, vurdere om krava til engelskkunnskapar skal skjerpast. Vidare skal ein sjå til at programma som studentane vert tekne opp til, gjev ein eksamen som er gangbar i Kina. "Det er med til å ødelægge Danmarks ry som uddannelsesland, hvis kinesere lokkes på danske skoler under falske forudsætninger, for eksempel hvis de tror, at et højskoleophold giver en eksamen," heiter det i pressemeldinga.

Europas konkurranseevne må styrkast

■ Utdanning av toppkvalitet er avgjerande for om Europa skal kunne konkurrere på den globale marknaden, seier EU-kommissæren Ján Figel. I ein oppfølgingsrapport om Lisboa-strategien går det fram at EU-landa må doble innsatsen for å kunne møte komande utfordringar, framfor alt gjennom å investere meir i humankapital. EU har nærma seg berre ei av fem målsetjingar som medlemslanda fastsette i 2002; talet på uteksaminerte innanfor matematikk, naturvitenskap og teknologi har auka. Det er framleis mange som ikkje fullfører grunnskulen. Fleire må dessutan fullføre vidaregåande skule, lesedugleiken blant 15-åringar må forbetrast, og deltakinga i livslang læring er framleis låg.

TYSKTIME MED FORBEHOLD

KANSKJE HAR KUNNSKAPSFORFALLET NOE Å GJØRE MED AT POLITIKERE HAR LETTERE FOR Å BESKJEFTIGE SEG MED DET DE TROR DE BEHERSKER ENN DET DE VET DE IKKE BEHERSKER. TYSKPROFESSOR JOHN OLE ASKEDAL¹ HAR MISTANKE OM DET. SAMTALE: JON HUSTAD FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

– Det var den første språkreformen siden 1901. De gjennomførte ikke særlig flere endringer enn Språkrådet her til lands gjorde på ett årsmøte. Og se hva som skjedde. Resultatet ble massive protester, og de måtte trekke det meste tilbake.

Tyskprofessor John Ole Askedal, mangeårig medlem av Videnskaps-Akademiet, visepreses i Det Norske Akademi for Sprog og Litteratur og en sterk tilhenger av en fast språknorm, snakker om den tyske språkformen av 1996.

– Folk vil ikke ha endringer. Alt fra de lærer å lese og skrive i skolen, skjønner de at skriftspråket er noe annet enn talemål. Da kan man ikke ha stadige forandringer «på basis av talemålet». Det er jo helt innlysende.

Nå er det rett før John Ole Askedal siterer Jon Elsters «Alle fornuftige mennesker er enige med meg».

– *Men det er vel snart bare arbeiderklassen som er tilhengere av faste standarder her i Norge?*

– Morsomt at du sier det der. Det har jeg tenkt mye på, kanskje fordi jeg selv har bakgrunn fra arbeidsmiljø. Men det er nesten ikke til å komme forbi: Mer og mer fremstår relativisme som det fremste kjennetaket på intellektualisme her til lands.

Journalisten er ellers enig både med Jon Elster og Askedal. Dette i tilfelle noen mener undertegnede stiller for få kritiske spørsmål til tyskprofessoren.

– For øvrig skjønner jeg ikke hvorfor du vil intervju meg.

– *Du har jo publisert nokså mye?*

– Jeg vet ikke om jeg bør si dette, men jobben min har jo et nokså stort potensial for å være kjedelig. Da må man jo finne på noe. Jeg mener at slike som meg bør og skal publisere.

Metagrunnen til at vi vil intervju Askedal er selvsagt at det er mye mer interessant å intervju folk med en kritisk livsinnstilling enn de som mener det meste er bra. Den umiddelbare grunnen er imidlertid at vi vil vite hva den moderne norske skolen, kvalitetsreformen og omorganiseringen av landets største språkutdanning, Humanistisk fakultet i Oslo, gjør med språkfagene på Blindern. For ryktene vil ha det til at det ikke står altfor bra til. Ja, ryktene vil faktisk ha det til at vordende norske akademikere er i ferd med å bli som amerikanerne.²

Men først:

– Det kommer kanskje som en overraskelse på deg, men jeg er en av dem som mente at det var nødvendig med en reform av høyere utdanning.

Her kommer Askedal trekkende med den kanskje mest profilerte kritiker av kvalitetsreformen, professor i statsvitenskap, Bernt Hagtvet.

¹ Askedal er professor i tysk ved UiO. Per 21. oktober 2007 har Askedal ca. 430 publikasjoner om tysk, nordisk og germansk språkvitenskap, norsk språkpolitikk og norsk litteratur; ca. 200 vitenskapelige og andre faglige foredrag i inn- og utland.

² Her vil kanskje noen protestere og si at amerikanere kan engelsk. En slik type protest kan det jo være noe i.

– Alt for ca. 25 år siden skrev han i Dagbladet, på basis av erfaringer fra det amerikanske universitetssystemet, at norske studenter fikk for lite skrivetrening og for lite oppfølging. Jeg var og er enig i de påpekningene. Systemet var ikke godt nok.

Sånn: Da har Askedal profilert seg som noe annet enn en unyansert kritiker av alt som er nytt.

Vi kan begynne med å konstatere at man kan forlate HF i Oslo med en mastergrad i litteraturvitenskap uten å ha lest noe annet enn engelsk og norsk, og det selv om man har lest både Goethe og Mann.

– *Slikt blir det ikke lektorer av?*

– Nei, men i kjølvannet av kvalitetsreformen fikk vi en egen lærerutdanning gjennom det såkalte lektor- og adjunktprogrammet. Men det har vist seg at dette programmet sterkt favoriserer engelsk og norsk. Ingen av de kontinentale språkene har kommet godt ut av det. Det er langt mellom studenter som fordyper seg i fransk, spansk og tysk i dette programmet. De aller fleste som tar disse språkene, tar dem innenfor rammen av språk- eller litteraturprogrammet, og dermed må de ta et ekstra år med praktisk pedagogisk utdanning hvis de vil inn i skolen.

– *Men hva med dem som eksempelvis tar tysk, men ikke en master - hvor mange er de?*

– Jeg har prøvd å finne ut hvor mange det er som tar tysk. Det bød på problemer. For de melder seg ikke lenger på spesifikke språk, men på studieprogram og emner. Innenfor disse rammene skal de så ta tre emner per semester. Men de behøver ikke å velge emner som er innenfor samme fag. De kan ta tysk eller et annet emne. Dermed blir det ikke lett å telle tyskstudenter. Men for ett år siden var det 300 påmeldinger til tyskemner. Det betyr at det må ha vært minst 100 studenter. Men trolig lå tallet på noe over 150 som i løpet av ett semester var innom tyskfaget.

– *Men det er vel relativt få som tar seks tyskemner innenfor rammen av ett år, som er det som må til for å få noe som tilsvarer det gamle grunnfaget?*

– Det er vanskelig å si. Men jeg tror vi kan konstatere at tysk er blitt et mindre konsentrert fag enn før. I bachelorgraden har vi spesialiseringenheter på 40 og 80 studiepoeng. Og for å si det sånn: 40 studiepoeng i tysk i løpet av tre år behøver ikke å være så veldig mye verdt sammenlignet med det gamle grunnfaget, særlig sett i lys av at dagens studenter ofte ikke kommer med særlig gode forutsetninger fra skolen. Men når det er sagt: Vi på tysk opplever for tiden ingen direkte katastrofe. Vi har tross alt en del studenter. Men det som virkelig bekymrer oss, er hva som kommer til å skje i kjølvannet av det såkalte kunnskapsløftet i skolen.

For også på videregående har de nå fått såkalte programområder, og siden situasjonen for realfagene neppe kan sies å ha vært mye bedre enn for språkfagene, har myndighetene funnet ut at elevene skal få ekstrapoeng dersom de fordyper seg i matematikk og naturfag. Den gulroten har elevene bitt på.

– Fremmedspråksenteret i Halden har full oversikt over dette. Ved siste telling viste det seg at bare 5,8 prosent av elevene hadde valgt programområdet fremmedspråk. Det er veldig få av elevene ved de andre programmene som velger et fremmedspråk. Forsetter dette, blir vår rekrutteringsbase veldig smal.

– Når strukturen sier at institusjonene skal prioritere økonomiske målsetninger, så gjør trolig institusjonene det, men da ryker mindre, ”ulønnsomme” fag. Vi har alt mistet professoratet i indoeuropeiske språk og fagområdet baltiske språk. Flere vil stå for tur.

– I kjølvannet av den nye finansieringsmodellen vi fikk etter kvalitetsreformen sa daværende dekanus Bjarne Rogan at omorganiseringen av instituttsektoren var en nødvendig følge av den pågående omleggingen av høyere norsk utdanning. Han påstod at hensikten med reorganiseringen var å skape robuste økonomiske enheter. Faktum er at språkfagene i overveiende grad er plassert ved de to instituttene som har vist seg å være minst økonomisk robuste. Det ene er Institutt for lingvistiske og nordiske studier, som har gått med til dels kraftige underskudd, det andre er dette, altså Institutt for litteratur, områdestudier og europeiske språk. Vi har i løpet av en toårsperiode opparbeidet oss et underskudd på 6,9 millioner kroner.

Og da er det bare å sette i gang stolleken.

– Jeg har stor forståelse for at vi i noen grad finansieres etter hvor mange studenter vi uteksaminerer. Men skal et institutt med anstrengt økonomi bli nødt til å prioritere de fagene som bringer inn mest penger i kassa, ja, så er det for vårt vedkommende allmenn litteraturvitenskap og engelsk. Da må vi prioritere ned de fleste andre, og særlig farlig er det selvsagt for de mindre og minste språkfagene.

Og da snakker vi blant annet om etterfølgerne etter slike karer som Georg Morgenstierne, Carl Marstrander og Christian S. Stang, de som i sin tid gjorde HF i Oslo til en internasjonalt berømt institusjon for indoeuropeiske språk.

– Vi har derfor et spenningsforhold mellom overordnede nasjonale målsetninger og institusjonenes autonomi. Når strukturen sier at institusjonene skal prioritere økonomiske målsetninger, så gjør trolig institusjonene det. Men da ryker mindre, ”ulønnsomme” fag. Vi har alt mistet professoratet i indoeuropeiske språk og fagområdet baltiske språk. Flere vil stå for tur. Snart blir stillingen i sammenlignende germansk ledig. Den stillingen, en av to i Skandinavia, er ikke kommet med på prioriteringslisten. Spørsmålet er om vi skal holde frem med å utarme vår nasjonale kunnskapsbase.

Det var det da. Aller Anfang ist schwer.

– Før hadde vi moro av alle disse amerikanske akademikerne som ikke kunne annet enn engelsk. Det bør vi nå være forsiktige med.

Med andre ord: Skal språkfagene på Blindern overleve, bortsett fra engelsk, så må noen finne på noe, og det raskt.

– *Det høres ut som om dere må tilby studieforberedende sommerkurs?*

– Det er lenge siden vi begynte å diskutere ønskeligheten av forkurs. I forbindelse med kvalitetsreformen innførte vi et grunnemne i tysk, et kurs som tilbyr undervisning i grunnkunnskaper som studentene hadde før. De aller fleste tyskstudentene tar dette kurset.

– *Så nå får studentene studiepoeng for det som før var regnet som gymnas-kunnskaper?*

– Min påstand er - og det er ikke alle mine kolleger like begeistret for - at i forbindelse med dette kurset er deler av det som før var videregående skole nå flyttet opp i universitetet.

Og med det kan vi vel igjen konstatere at begrepet «kvalitet» i dagens moderniseringslingo har fått et noe annet meningsinnhold enn det hadde før.

– Min spådom er at i fremtiden vil det vise seg at også dette emnet har et for lite omfang. Jeg tviler på om en tredjedel av et semester i grunnleggende tyskkunnskaper er nok.

– *Er det ikke på tide at norske universiteter gjør som amerikanske universiteter, at de krever en forprøve for dem som vil studere? For vi har vel reelt sett fått det man har i USA, et mer eller mindre felles elevløp frem til ungdommen fyller 18-19?*

– Det skal jeg ikke ha en formening om, men det jeg konstaterer, er at

vi før hadde et gymnasløp som hevdet seg tålelig bra i internasjonal sammenheng. Slik er det vel neppe lenger. Jeg var for en tid tilbake på et møte i Videnskaps-Akademiet om norsk skole. Da reiste det seg en medisinprofessor som hadde innføringsundervisning i kjemi på embetsstudiet, og slike underviser altså de flinkeste studentene. Han fortalte at der var det studenter som ikke visst hva formelen H₂O stod for.

– *Har du gjort deg noen tanker om hva som er årsaken til at vi har havnet i denne situasjonen?*

– Nå ber du meg om å bevege meg inn i et minefelt. Men det spørs om det, når alle disse skolereformene er blitt gjennomført, har vært den riktige balansen mellom på den ene siden pedagoger og rådgivere av ymse slag, og på den andre siden fagfolk både i skolen og i høyere utdanning. Her tror jeg vi på universitetene bærer noe av skylden. Den rådende holdningen har nok vært at vi ikke skal blande oss særlig opp i det som foregår i skolen. Dermed har vi nok fått en planlegging der diskusjoner omkring undervisningsformer har stått i forgrunnen, mens kunnskap og kvalitets-sikringsmekanismer er blitt nedprioritert. At det har skjedd, kan jo igjen ha noe å gjøre med at politikere har lettere for å beskjeftige seg med det de tror de behersker enn det de vet de ikke behersker. Men det vil jeg egentlig ikke si så mye mer om.

Da får vi gå over til et annet område som Askedal heller ikke vil si så mye om, og det selv om dette i utgangspunktet er et portrettintervju: Egen bakgrunn. Men på basis av den offisielle CV-en kan vi konstatere at han

er født og oppvokst i Øyestad, som nå er en del av Arendal. Far var sjømann...

– Jeg pleier å si det, men det hører med at han seilte som styrmann ... mens mor var sykepleier. Siden gutten kom inn på Forsvarets russisk-kurs, får vi gå ut i fra at han var skoleflink, i det minste da han gikk på Arendal gymnas.

– Vi trenger ikke å offentliggjøre gymnaskarakterene mine.

På russiskkurset gikk han sammen med Hallvard Bakke og Einar Førde.

– *Var de flinke?*

– Det vil jeg ikke uttale meg om offentlig.

Her kan journalisten for egen del legge til at det i det siste er kommet ut et par Førde-biografier som tyder på at de to kommende Ap-pampene ikke var av de flinkeste.

Askedal hadde tenkt seg inn i den høyere skole som lektor og hadde derfor tenkt på nordisk hovedfag. Men av en eller annen grunn ble det heller til at han tok tysk hovedfag. Med en gang han var ferdig med det, ble han ansatt som tysklektor ved Universitet i Trondheim. Der var han i fem år før han fikk et tyskdosentur ved UiO. I 1986 ble han professor. Mannen har for øvrig hatt en rekke internasjonale verv.²

Sånn: Da kan vi gå tilbake til noe Askedal vil snakke om, nemlig det hverken norske politikere eller pedagoger kan lastes for, den interne organiseringen av det tidligere Historisk-filosofiske fakultet ved UiO. For nå forsvinner de, det ene språkprofessoratet etter det andre.

³ Listen over Askedals ulike konferanser, gjesteforelesninger, forskningsopphold etc. er på 28 sider. Vi gav opp å telle det konkrete antallet etter fire sider.

KVEN: Martin E. Smith (prosjektleiar), Siv Grete Bjervamoen (avdelingsingeniør, molekylær biologi) og Hans Geir Eiken (seniorforskar) ved Bioforsk Jord og miljø, Svanhovd i Finnmark.

KVA: Dei samarbeider om prosjektet ”Populasjonsovervåking av brunbjørn i Pasvik-Inari-regionen med hårfeller som reiskap.”

KORLEIS: Hår frå brunbjørn vert samla inn ved hjelp av piggtråd som er spent opp i skogen. DNA frå hårprøvene bidreg til auka kunnskap om bjørnebestanden.

Det enklaste er piggtråd

Av KJETIL A. BROTTVEIT

PROSJEKT ”Populasjonsovervåking av brunbjørn i Pasvik-Inari-regionen med hårfeller som reiskap.” INSTITUSJON, AVDELING Bioforsk Jord og miljø, Svanhovd. SAMARBEIDER MED The State Nature Reserve Pasvik (Pasvik Zapovednik) i Russland og Metsähallitus, Natural Heritage Services Lapland i Finland. FAGRETNING Molekylær biologi og populasjonsbiologi. FINANSIERING Rovviltnemnda: 100 000, Direktoratet for naturforvaltning: 150 000 og Pasvik Inari Trilateral Cooperation (norsk-finsk-russisk samarbeid): 90 000. ARBEIDSFORM Feltarbeid og DNA-analyse. UUNNVERLIGE VERKTØY Moderne genetiske analysereiskapar. God gamaldags piggtråd. PUBLISERINGSFORMER Artiklar i internasjonale tidskrift. NY KUNNSKAP For tidleg å konkludere, men 197 prøver er samla inn, og 25 ulike individ er påviste i grensestrøket mellom Noreg, Russland og Finland.

”Welcome to Beeline!” Meldinga som tikkar inn på mobilen seier greitt ifrå: Du nærmar deg Russland. Eg køyrer Pasvikdalen sørover frå Kirkenes, og Beeline er eit russisk teleselskap. Fire-fem mil sør for Kirkenes kjem eg til bygda Svanvik og forskingsstasjonen Bioforsk jord og miljø Svanhovd.

– Vil du vere med ut i skogen ein tur?

Bjørneforskar Martin E. Smith tek på seg hanskane. Han hentar ei kanne med stinkande væske, ein rull piggtråd, og vi trampar ut i eit skogholt. Smith demonstrerer korleis han riggar opp ei bjørnehårfelle. Han strekkjer ut piggtråd i ein firkant. Piggtråden strammast rundt trea ein halvmeter over bakken, og om lag 30 meter tråd går med. Midt inne i fella tømmer han ut den alarmerande vondtluktande væska som skal tiltrekkje seg bjørnen. Brunbjørnen - *Ursus arctos* – har ein spesiell smak.

– Vi bruker ei blanding av griseblod og oppmalne fiskehovud. Den fungerer godt, seier Smith.

– Ingen skaderapportar

Smith seier han er ein av få heiltids bjørneforskarar i verda. Han er fødd i USA og har vore tilknytt universitet i Montana og Fairbanks. Bjørnen har rykka fram i mediebiletet etter dei nylege bjørnekonfrontasjonane i Sverige, men her skal emnet vere hårfellemetoden.

Smith leiar prosjektet som i sommar har hatt 50 hårfeller ståande ute i grenseområda i nord-aust, der den norske støvelen på kartet møter Finland og Russland. Det vert kalla ”the Pasvik Inari region”, og dei tre landa har eit utstrekt forvaltings- og forskningssamarbeid i området.

Når bjørnane støyter på piggtråden, kryp dei ofte under. Dersom dei skrapar seg mot tråden, sit nokre hårstrå gjerne att. I dei fleste tilfella er hårprøvene gode nok til å ekstrahere DNA frå dei. Ved å analysere DNA-et kan forskarane finne ut om det er eit tidlegare registrert individ, eller ein fersking. Sett i system, kan metoden gje svar på kor bjørnane held til, korleis dei flyttar på seg, og ikkje minst indikatorar på kor stor bestanden er.

Men korleis kan ein forsvare piggtråd i snublehøgde i skogen? Kor sterkt går metoden ut over bjørnar og anna dyreliv?

– Hovudprinsippet er å påverke dyrelivet så lite som mogeleg. Ingen har så langt rapportert om skadde dyr. For andre dyr enn rovdyr vil piggtråden varsle fare: Her bør vi halde oss unna, seier Smith. Han fortel at hårfellene stod ute berre frå midten av juli til midten av august, for å unngå konflikt med jakthundar. Han viser òg til røynsler med metoden frå USA.

– Eg har snakka med ti ulike forskarar i USA, og ingen har rapportert om problem for dyra.

– Men forskarane har vel ikkje noko insentiv til å rapportere om dette?

– Dette er folk eg kjenner personleg og litar på. Det finst òg etter kvart mykje litteratur om emnet.

Før prosjektet kunne starte, måtte det godkjennast av Forsøksdyrutvalet, eit offentleg organ som skal syte for at ”nødvendig bruk av forsøksdyr skjer på en dyrevernmessig forsvarlig måte”. Ein representant for ein dyrevernorganisasjon reserverte seg mot godkjenninga, men var i mindretal.

På lag med elgjegerane

Tilbake i lokala hjå Bioforsk avdeling Svanhovd får eg møte to av kollegaene til Smith. Lars Jensen og Siv Grete Bjervamoen er avdelingsingeniørar og arbeider ved laboratoriet på Svanhovd. Dei tre fortel om kunnskapsgrunnlaget og metodane forskingsmiljøet byggjer vidare på. Bjørnebestanden har vorte kartlagd blant anna ut frå sporteljing – til dømes ved å køyre snøscooter om våren og fylgje bjørnespor tilbake til hiet. Måling av tråkka og storleiken på spora kan gjeve indikatorar på om det er ein ”kjend” bjørn, eller ein som før ikkje har vore registrert. Observasjon er ein annan viktig metode – individa kan skiljast ut til dømes gjennom farge og lokalisering. Meldingar om husdyrtap har òg inngått i kunnskapsbasen om bjørnebestanden.

Men Smith meiner framstega var store då dei tok i bruk i DNA-innsamling og -analyse som metode. Fyrst gjaldt det bjørneekskrement. Bio-

forsk Svanhovd har på oppdrag frå Direktoratet for naturforvaltning fått det nasjonale ansvaret for DNA-analyser i prosjektet ”Populasjonsovervåking av brunbjørn 2005-2008”. Forskarane har mellom anna eit verdifullt samarbeid med jegerane:

– Dei samlar inn ekskrement under elgjakta.

Statens naturoppsyn organiserer innsamlinga og leverer prøvene vidare til oss, seier Smith.

På 90-talet vart det registrert 15-20 bjørnar årleg i Pasvikdalen. Etter at forskarane starta med DNA-analyse, kunne dei sikkert fastslå at 33 ulike individ hadde vore i området i løpet av eit år (2004).

– Denne auken reflekterte nok ei metodeendring snarare enn ein auke i bestanden, seier Smith og nemner eit døme: Bjørn hadde forsynt seg av eit dyrekadaver. Ut frå observasjonar hadde éin til to bjørnar vore på ferde. Men ved hjelp av DNA-analyse fann forskarane ut at det var heile seks ulike individ.

Bjørnebestanden er det stadig vanskeleg å fastslå sikkert, men i 2006 vart det registrert 71 bjørnar i dei fem nordlegaste fylka.

– Fleire år med innsamling og DNA-analyse vil gje eit betre bilete av bestandsutviklinga. Eitt års innsamling viser berre eit augneblinksbilete. Men ved innsamlingar over fleire år kan vi betre registrere stabiliteten i bestanden. Til dømes er nesten halvparten av dei registrerte individa i Pasvikdalen i perioden 2004-2006 berre med i *eitt* av dei tre åra, noko som tyder på at mange er på reise fot, seier Bjervamoen.

– Spesielt hannbjørnar kan streife over store område – over 3500 kvadratkilometer, seier Smith. Dermed vert det ekstra nyttig å samarbeide over landegrensene, og eg let Smith oppsummere poenget på denne måten:

– Det er nok ein del individ som berre er innom og drit på Noreg før dei reiser att.

Metodiske spørsmål

Smith ser hårfellemetoden som eit nytt framsteg og oppsummerer fortrinna slik: Relativt billig og lett, ein får inn mange prøver med god spreining.

Metoden har vore mykje brukt i USA, men dette er fyrste gong i Noreg. Terrenget i grenseområda vart delt inn i 50 ”ruter” på 5 x 5 kilometer, med éi felle i kvar.

– Vi har valt å plassere hårfellene på stader der folk normalt ikkje ferdast. Dermed vert ikkje utvalet heilt tilfeldig. Dersom vi hadde brukt rein *random*, hadde det vore ein betre metodikk, men vi hadde risikert å ikkje fange opp like mange, seier Smith. I alt har hårfellene gjeve 197 prøver, og 25 individ er påviste.

Eit anna spørsmål er kor tett fellene skal stå. Kanskje ”rutene” kan vere større? 10 x 10 kilometer? luftar han.

– *Er det eit reint økonomisk spørsmål kor mange feller ein har kapasitet til å setje opp og kontrollere?*

– Det er delvis eit økonomisk spørsmål.

Jo tettare fellene står, jo fleire repetisjonar av dei same individa vil vi få. Vi bestemte oss for å ”byrje smått”, for å heller kunne gjere rutene større om vi får mange repetisjonar med rute-

50 slike hårfeller vart sett opp i sommar. Martin E. Smith er godt nøgd med uttellinga på om lag 200 hårprøver. (Foto: Gofoto.no/Stein L. Hansen)

nettet i dag, seier Smith. Han legg vekt på at ein ved hårfellemetoden kan spreie prøveinnsamlinga betre.

– Å søkje etter ekskrement i ein heil region er svært tidkrevjande. Ein måtte kanskje ha trent opp hundar til å finne det, seier Smith, kanskje halvvegs som ein spøk.

Bjervamoen understrekar ein annan fordel med hårprøvene:

– Samanlikna med ekskrementinnsamling får vi høgare prosentdel uttelling i ekstrahering av DNA. Det er lettare å trekkje ut DNA frå hårprøver enn frå ekskrement.

– Skal hårfelleprosjektet inngå i den nasjonal populasjonsovervåkinga?

– Eg vonar det, men det er ei avgjerd som Direktoratet for naturforvaltning må ta. Vi kan stille røynslene og resultata våre til disposisjon, så må forvaltninga bestemme om dei ynskjer å bruke metoden i den nasjonale overvåkinga.

Bjørnesladder

Ein reiser ikkje heilt til Svanhovd utan å ha fått sladder om bjørnen òg. Noko finst i biletforn: Ved fem av hårfellene har forskarane montert rørslesensitive kamera. Eg må sitere ein del-rapport om prosjektet frå Smith på korleis det gjekk: “Three of the five cameras obtained photos; unfortunately the bears being photographed also immediately destroyed the cameras.”

Siv Grete Bjervamo har analysert hundrevis av ekskrementprøver. Mange viser seg å vere frå rev, då bjørne- og reveekskrement lett kan forvekslast. I år har ho i tillegg 200 hårprøver å analysere. (Foto: Gofoto.no/Stein L. Hansen)

Eit kamera med rørslesensor var montert ved ei hårfelle. Nærbiletet av denne munnen viser at det 19. august 2007 kl 23.13 var ein bjørn som fekk nok av tullet. (Foto: Bioforsk Svanhovd)

Ein av kameraøyleggjarane hadde klart å få kameraet i videomodus under åtakket på kameraet. Opptaket er intakt, og dermed finst ein filmsnutt av dei siste sekunda i kameraets liv. Til slutt ser ein berre bjørnegapet.

Elles har *søppelbjørnen* ein viss status i lokal-miljøet: I 2005 våga bjørnar seg heilt inn til bustadområda i Svanvik, der dei forsynte seg frå søppelkasser. Ein av desse vart skoten på lisens, og fekk tilnamnet søppelbjørnen.

Eg merkar meg, med ei viss glede, at når forskarane fortel om dette er dei på førenamn, eller snarare nummer, med bjørnane.

– Det vart sagt at nummer 7 dansa for turistar.

– Nummer 15, alfahannen, vart skoten i år. Det var ein gamal storhann, som nesten ikkje hadde tenner att. Vi veit ikkje enno kven som har overteke posisjonen hans.

– Men nummer 17 er ganske stor.

Det er på tide å høyre om forskarane sjølve har sett bjørn i Finnmark.

– Nei, men dei vert som regel sett når ein køyrer i skogen. Det hender at turistar som er her berre for ei helg ser bjørnen. Det er urettferdig, seier Bjervamo.

– Du då, Smith?

– Hm. Ja. Men berre søppelbjørnen.

20 SPØRSMÅL

1) Kva var mellomnamnet til Elvis Presley?
2) I kva for europeisk land er innbyggjarane høgast?

3) Kven var det som gjorde uttrykket “jarnteppet” kjent i ein tale i 1946?

4) Kva heiter den pedagogiske metoden som ei italiensk kvinne utvikla med fokus på det psykiske utviklingsnivået til barnet?

5) Kva slags instrument er ein pauke?

6) Kva for engelsk forkorting vart brukt om frykta for datakollaps ved tusenårsskiftet?

7) Kva slags teknologi blir òg kalla atomsløyde?

8) På kva vis skal Kleopatra ifølgje legenda ha teke sitt eige liv?

9) Kor er nobelprisvinnaren José Ramos-Horta president?

10) Kva blir rekna som hovudverket til den franske komponisten Gabriel Fauré?

11) Kva for golfspelar tok i år den første norske sigeren i ei LPGA-turnering i golf?

12) Kor ligg byen Bursa?

13) På kva forlag gir forfattarane Dag Solstad, Edvard Hoem og Per Petterson ut bøkene sine?

14) Kven sa: “Jeg er også kommunistenes konge”?

15) Kva er eit anna ord for ftalatar?

16) Kva for kommune omfattar dei tidlegare kommunane Heddal og Gransherad?

17) Kven er Than Shwe?

18) Kva heiter den største av uglene?

19) Kva for svensk distriktsavis vart truga etter å ha trykt Lars Vilks sine Mohammed-teikningar?

20) Kor stor var arbeidsledigheita i Noreg i andre kvartal 2007 (feilmargin 0,2 prosentpoeng)?

20) 2,7 prosent

19) Nerikes Alléhand

18) Hubro

17) Leiren for militærjuntaen i Burma

16) Notodden

15) Plastmjuknarar

14) Hakon VII

13) Oktober

12) I Tyrkia

11) Suzann Petersen

10) Requiem

9) I Øst-Timor

8) Ved slangebitt

7) Nanoteknologi

6) Y2K

5) Ei stor tromme

4) Montessori-metoden

3) Winston Churchill

2) Nederland

1) Aaron

Svar:

10 KJAPPE

MARIANNE NORDLI HANSEN

Medlem nr. 30239784

STILLING:

Professor i sosiologi, Universitetet i Oslo (UiO).

UTDANNING: Doktorgrad i sosiologi, UiO.

FØRSTE JOBB: Vitenskapelig assistent på forskningsinstituttet INAS, nå NOVA, i Oslo, 1985.

KARRIEREMÅL: Løpet er nok i stor grad lagt for mitt vedkommende. Mine ambisjoner videre er å bidra med mest mulig interessant forskning på det området jeg arbeider med.

Ville bli forfatter

Hva jobber du med nå?

– Et forskningsprosjekt om klasse og ulikhet. Det dreier seg om relativt store spørsmål, som hvordan man skal forstå det norske klassesamfunnet.

Hvor tenker du best?

– Blant annet i badekaret! Jeg tenker gjennom ting jeg skal gjøre i løpet av dagen, og kommer innimellom på gode ideer til forskning.

Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– *Distinksjonen* (1979) av Pierre Bourdieu har preget så å si all forskningen jeg har gjort. Den beskrev klasseforholdene på en ny og annerledes måte, men som jeg tror mange kjente seg igjen i.

Hva er tabu i ditt fag?

– Det er en tendens til politisk korrekthet. Det er få sosiologer som stemmer Frp.

Hva skal til for å bli en god sosiolog?

– Nysgjerrighet og interesse, samt en evne til å følge perspektiver.

Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Erik Melvold, historie- og norsklæreren min på gymnaset. Han var en engasjert og dyktig lærer – og guide. På byvandring med ham lærte vi mye Oslo-historie.

Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Da jeg var barn, var planen i mange år å bli forfatterinne. Jeg tror ikke det hadde vært noe for meg, men kanskje en mer akademisk tilnærming til litteraturen?

Om du var kunnskapsminister, hvilket enkelttiltak ville ha vært viktigst for deg å få gjennomført?

– Heldagsskole uten hjemmelekser. Det er for mye ansvar hos foreldrene nå, og jeg tror det kan bidra til å opprettholde ulikheten i skolen. De som har foreldre som kan hjelpe mest, har et stort fortrinn.

Hvor var du EU-avstemmingskvelden 1994?

– På en slags valgvake på min gamle arbeidsplass, Institutt for samfunnsforskning. Stemningen var behersket. Jeg stemte ja, men syntes i grunnen begge sider hadde gode argumenter.

Hva vil du lese mer av i Forskerforum?

– Universitetspolitikk. Diskusjoner om kvalitetsreformen, tellekanter og hvordan vi kan forbedre universitetene uten å miste særpreget.

AV IDA KVITTINGEN

Norut (Northern Research Institute) er et forsknings- og innovasjonskonsern med hovedkontor i Tromsø og datterselskap i Alta og Narvik. Norut er landsdelens største anvendte forskningsinstitutt med aktiviteter innen teknologi og samfunn. Innovasjonsvirksomheten omfatter bl.a. kommersialisering av egne og andres forskningsresultater. Norut har 110 ansatte. Noruts største eier er Universitetet i Tromsø (65,7%).

Vi søker nå etter:

Administrerende direktør for

NORUT TROMSØ AS

Vi søker en samfunnsengasjert og visjonær leder med kjennskap til forskning til å videreutvikle en moderne kunnskapsbedrift. Vi er et tverrfaglig forskningsinstitutt som særlig retter fokus mot nordområdene. Dette gjør stillingen som administrerende direktør både spennende, strategisk og framtidsrettet. Vi søker derfor en person som er i stand til å se utfordringene, utvikle strategier og lede implementeringen av disse.

Stillingen omfatter både funksjonene som konserndirektør og som administrerende direktør i det største forskningselskapet Norut Tromsø AS. Administrerende direktør er også styreleder i datterselskapene Norut Narvik AS, Norut Alta AS og Norinnova AS.

Den nye direktøren har stor interesse for samfunns-, teknologi- og næringsutvikling, og må være god til å kommunisere med media, Forskningsrådet, næringslivet og andre samarbeidspartnere. Evne til å skape gode relasjoner er derfor svært viktig.

Vi ser først og fremst etter en direktør med:

- Kjennskap til forskningssektoren
- Gode evner til å etablere relasjoner, og vedlikeholde et bredt nettverk
- Betydelig strategisk orientering og gjennomføringsevne
- Stor interesse for samfunn, teknologiutvikling og regionalt næringsliv
- God skriftlig og muntlig fremstillingsevne

Den nye direktøren skal:

- Aktivt lede den strategiske utviklingen av Norut i samarbeid med en høyt kvalifisert stab og et interessert og kompetent styre
- Fremme Noruts interesser nasjonalt og internasjonalt
- Bidra til å styrke Noruts relasjoner til aktuelle og potensielle samarbeidspartnere lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt
- Videreutvikle selskapet mot et reelt tverrfaglig forskningsmiljø i samarbeid med teknologer og samfunnsvitere i Tromsø, Narvik og Alta
- Bidra til å opprettholde Norut som det gode, dynamiske og kreative arbeidsmiljøet det er for både forskere og administrasjon
- Styrke Noruts relasjoner med næringslivet og se muligheter for kommersialisering av forskning og teknologi

Generelt:

Kvinner oppfordres til å søke. Arbeidssted er i Forskningsparken i Tromsø på universitetscampus. Lønn og betingelser etter avtale.

Ta gjerne kontakt med styreleder og universitetsdirektør Lasse Lønnum, tlf. 95 15 07 02 for nærmere opplysninger om stillingen. Alle henvendelser vil bli behandlet konfidensielt.

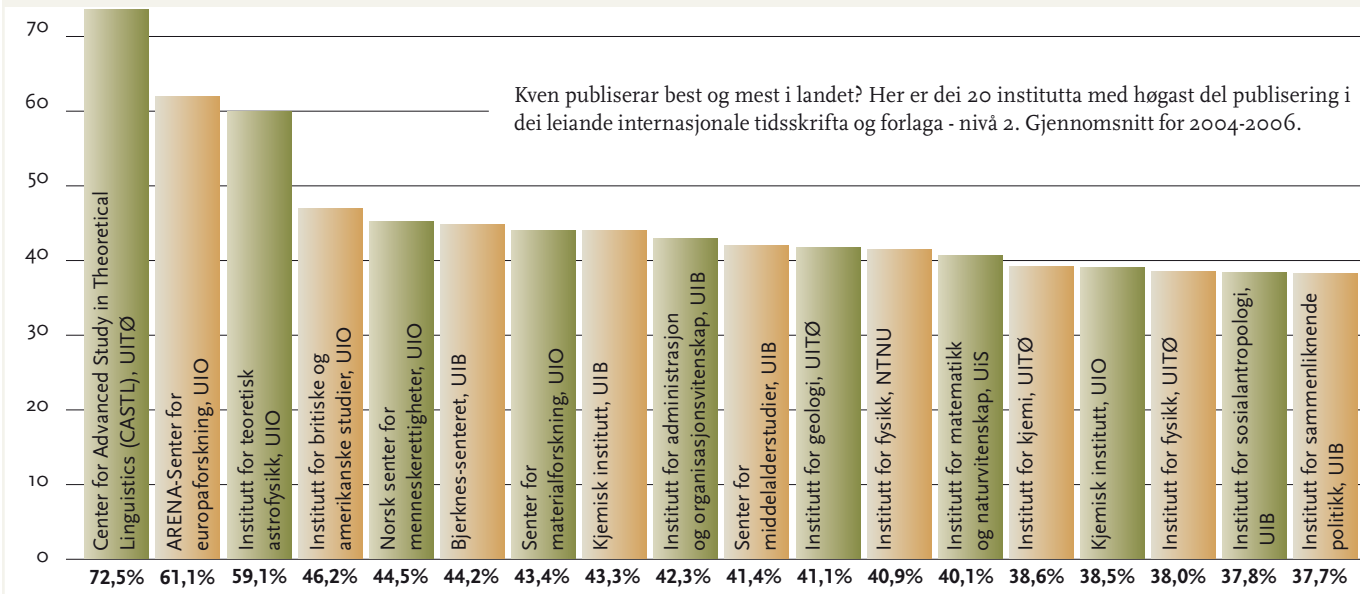
Spørsmål om rekrutteringsprosess e.l. rettes til Frank Vikan i Humetrica AS tlf. +47 900 15 350

For å søke på stillingen/melde din interesse gå til: www.compmap.com/norut

Fredsdagene: Oslo 25. mai, 1945. Norske studenter kom hjem fra Tyskland med tog, og paraderte opp Karl Johans gate til Universitetsplassen. Gjensynsgleden var enorm. Her et forelsket par. Foto: NTB / Scanpix

20 på topp i internasjonal publisering

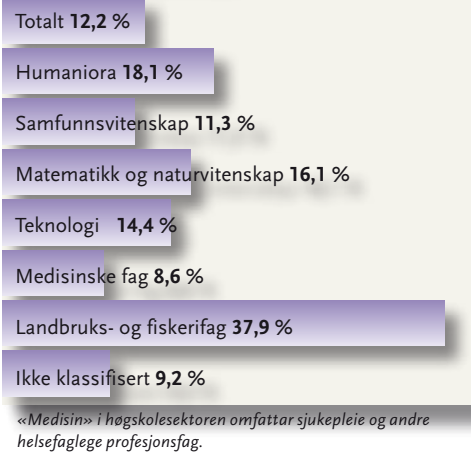
Kven publiserar best og mest i landet? Her er dei 20 institutta med høgast del publisering i dei leiande internasjonale tidsskrifta og forlaga - nivå 2. Gjennomsnitt for 2004-2006.

KOR INTERNASJONALE ER VI?

Kor stor prosentdel av publisering skjer i leiande internasjonale tidsskrift og forlag – nivå 2? Gjennomsnitt for 2004–2006.

STATLIGE HØGSKOLER

«Medisin» i høgskolesektoren omfattar sjukepleie og andre helsefaglege profesjonsfag.

Skilje mellom «bokfag» og andre fag

Kor internasjonalt publiserer norske forskarar? Og på kva måte publiserer dei? Tala her viser kor stor prosentdel av forskinga som blir presentert gjennom bøker eller artiklar, og prosentdel publisering i publikasjonskanalar som ikkje er norskspråklege. Gjennomsnitt for 2004-2006.

Tal frå Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) bekrefter at «bokfaga» – humaniora og samfunnsfag – er faga som har lågast del internasjonal publisering (målt ved hovudspråket til publiseringskanalen). Men også innan bokfaga utgjer imidlertid monografien ein relativt liten del av total publisering.

Bøker og artiklar i artikkelsamlingar er oftast publisert i norskspråklege publiseringskanalar, og særleg innan samfunnsfaga er det stor skilnad mellom publiseringspraksisen til faga. Innan økonomi og psykologi er artiklar i ikkje-norske (i hovudsak engelskspråklege) tidsskrift dominerande, på linje med medisin og realfag. Sjølv i historiefaget, som sterkt vektlegg den nasjonale karakteren til faget, skjer 56 prosent av publiseringa i ikkje-norske tidsskrift.

Database for statistikk om høgre utdanning (DBH) er eit datavarehus som samlar inn og publiserer statistikk om norske universitet og høgskular.

Tala er utarbeidd for Forskerforum av Bjug Bøyum, Norsk samfunnsvitskapleg datateneste.

Internasjonal publisering

Totalt	Bøker		Artikler i artikkelsamling		Artikler i periodika		
Fag – institusjonshet	Int. pub	%	Andel int. pub	%	Andel int. pub	%	Andel int. pub
Totalt	77,2 %	2,5 %	42,1 %	21,4 %	54,7 %	76,1 %	84,9 %
Humaniora	55,1 %	5,0 %	55,5 %	42,3 %	44,8 %	52,7 %	59,3 %
Samfunnsvitenskap	59,9 %	4,7 %	31,1 %	31,3 %	51,5 %	64,0 %	71,0 %
Matematikk og naturvit.	97,4 %	0,4 %	68,1 %	9,2 %	85,3 %	90,4 %	98,5 %
Teknologi	97,4 %	0,6 %	100,0 %	21,9 %	85,5 %	77,4 %	99,0 %
Medisinske fag	84,0 %	0,6 %	23,3 %	6,3 %	35,1 %	93,2 %	87,2 %
Landbruks- og fiskerifag	96,3 %	0,3 %	100,0 %	2,7 %	100,0 %	97,1 %	96,2 %
Ikke klassifisert	74,3 %	2,4 %	35,6 %	18,1 %	57,7 %	79,4 %	81,6 %

Dr. Faust helsar til statsråd Aasland

HARVARD UNIVERSITY ER IKKJE BERRE det eldste universitetet i USA, men òg eliteinstitusjon nummer ein i vår tids Rom. 12. oktober blei den første kvinnelege rektoren i historia til den tradisjonsrike lærestaden utnemnd. Dr. Drew Gilpin Faust, ein seksti år gammal borgarkrigshistorikar, bryt dermed ei ny barriere for kvinner i den amerikanske eliten. Den nye rektoren nøy seg ikkje berre med å ta på seg rektor kjeda under innsetjingsseremonien. Ho gjekk til frontalangrep mot dei aukande krava til teljing og såkalla ”benchmarking” frå amerikanske styresmakter si side.

A university is not about results in the next quarter, seier ho, gjengitt av New York Times. Ho held fram: It is not even about who a student has become by graduation. It is about learning that molds a lifetime, learning that transmits the heritage of millennia; learning that shapes the future.

I klar opposisjon mot stadig større krav til kvantifisering av kvalitetsmålingar, oppfordra ho no landets universitet to seize the initiative in defining what we are accountable for.

DET ER KNAPT EIT ÅR SIDAN den amerikanske utdanningsministeren; Margaret Spellings, varsla at ho ønskte at universiteta køyrde standardiserte testar på studentane sine for å måle kvaliteten på lærestadane, for så å knytte resultat opp mot eit nytt finansieringssystem. Dette er forslag som har uroa mange i amerikansk akademia. Rektor ved Harvard, stiller seg no i spissen for dei som forsvarar den tradisjonelle rolla til dei høgare lærestadane som stewards of living tradition, og staden for philosophers as well as scientists, der læring og kunnskap heng nøye saman because they define what has over centuries made us human, not because they can enhance our global competitiveness.

KVA KAN REKTOR FOR VERDAS rikaste universitet tilføre den norske debatten om akademia? Ein del. Først og fremst er det aukande omfanget av kontrollering, rapportering, evaluering, benchmarking og kvalitetskontrollert finansiering eit internasjonalt fenomen som har gjort seg meir og meir gjeldande i dei fleste vestlege land – om enn i ulik pels. Det som tidlegare var eineområdet til kapitalistorganisasjonen OECD – kopling av økonomiske måltal mot kvantifiserte måltal frå ”mjukare” sektorar – er no blitt gangbar katekisme i dei fleste utdanningsde-

partement. Definisjonen av kva som er kvalitetsmål for kunnskap og læring har blitt flytta frå institusjonane til dei instansane som reviderar skjema for samanliknbare måltal for studentgjennomstrøyming og vitskapleg publisering.

Redaktør Ingar Myking

slått å endre og korte ned utdanninga, den statlege pengestøtta skulle følgje studentane slik at studentmarknaden avgjorde kva fag som hadde livets rett. Institusjonane skulle også lønnast ut frå kor mykje forskarane produserte, valde rektorar og andre leiarar skulle skiftast ut med tilsette slik som i næringslivet, fleire lærestadar skulle kunne bli universitet, og lærestadane skulle konkurranseutsetjast gjennom å bli særlovselskap slik Posten og NSB hadde prøvt tidlegare. Mange av forslaga blei opplevde som direkte mistillitsforslag mot universiteta. Heldigvis var ikkje utvalet samstemt, men hadde eit mindretal av sosialdemokratlar som vegra seg mot dei mest liberalistiske forslaga. Mjøsutvalet blei oppnemnt av Jon Lilletun, kvalitetsreformert av Trond Giske, ryssdalsorientert av Kristin Clemet og nesten evaluert av Øystein Djupedal.

NO ER DET FORSKINGS- og høgare utdanningsminister Tora Aasland som har teke over stafett-pinnen. Ho var nestleiar i Mjøsutvalet, og skal

snart legge fram ei stortingsmelding om kvalitetsreforma. Ho overraska mange då ho satt i Mjøsutvalet. Aasland stod nemleg på høgresida og støtta dei mest marknadsradikale forslaga. I Klassekampen har ho grunngjeve det med at ho valde å følgje studentane, og at SV i ettertid har støtta forslaga frå Mjøsutvalet i Stortinget. Det er ei sanning med store modifikasjonar. For det første var studentrepresentantane i Mjøsutvalet kontroversielle og hadde på ingen måte full støtte blant studentorganisasjonane. For det andre har ikkje SV i Stortinget følgt opp dei mest marknadsliberale forslaga som låg i Mjøsutvalet. Tvert imot understrekar dei i Soria Moria-fråsegna blant anna at lærestadane skal halde fram med å vere offentlege institusjonar, og partiet har jamt støtta mindretalslinja i Mjøsutvalet.

DIFOR BLEI NOK MANGE overraska då Tora Aasland blei ny minister. Det er likevel eit godt grep regjeringa har gjort med å gi forskning og høgare

utdanning ein eigen statsråd. Det er vanskeleg å forstå dette annleis enn at no er tida inne for den lova og etterlengta satsinga på akademia. Aasland viser lovande taktar med å understreke at ho no vil ta seg tid til å vitje lærestadane, og å lytte. Det treng ho i arbeidet med å realisere dei store måla i Soria Moria. Ho kjem òg til å måtte ta stilling til store politiske spørsmål når Stjernøutvalet leverer rapporten sin på nyåret. Her vil det vere konkrete for-

slag om brennbare spørsmål som finansiering, fusjonering av lærestadar og ikkje minst kva kriterium som skal setjast for å oppnå universitets-tittel.

DIFOR HELSAR VI den nybakte ministeren lukke til med orda til den nye rektoren ved Harvard:

The essence of a university is that it is uniquely accountable to the past and to the future – not simply or even primarily to the present. Kanskje er orda like gjeldande for ein politikar?

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til i.myking@forskerforbundet.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Fra høythengende til uoppnåelige universitetsstillinger

På slutten av 1980-tallet kunne man bli førsteamanuensis i sosialantropologi med bare magistergrad og en håndfull norskspråklige artikler eller rapporter. Nå må man ha laget en bok eller to, et par antologier og et titalls internasjonale artikler etter fullført doktorgrad. Har porten til faste stillinger i academia blitt lukket?

I juli skjedde det igjen. En utenlandsk søker med professorkompetanse ble innstilt på første-plass til en stilling som førsteamanuensis ved et av våre universiteter. Denne gang skjedde det på min egen nye arbeidsplass, Sosialantropologisk institutt ved Universitetet i Bergen. Med to bøker, to antologier og et tjuetalls artikler og bokkapitler på publikasjonslisten ble vedkom-

mende uslåelig, også for søkere som har publisert langt mer enn de fleste professorene ved instituttet de nå har fått avslagsbrev fra.

Mens man inn-til slutten av 1980-tallet kunne bli førsteamanuensis i sosialantropologi med bare magistergrad og en håndfull norskspråklige artikler eller rapporter, var terskelen på slutten av 1990-tallet høynet til doktorgrad og fire-fem artikler, hvorav et par internasjonale, en

terskel som nå er ytterligere høynet til minst en bok eller to, et par antologier og et titalls internasjonale artikler etter fullført doktorgrad. Slik er forholdene blitt både i Oslo og Bergen, og en tilsvarende utvikling kan spores på beslektede institutter, deriblant hos Oslo-sosiologene. Riktignok finnes det også universitetsinstitutter hvor terskelen for ansettelse synker grunnet konkurranse med næringslivet, men det bør ikke hindre oss i å drøfte situasjonen som nå har oppstått i enkelte samfunnsfag.

Den økte konkurransen om faste vitenskapelige stillinger skyldes flere forhold. Før det første produserer norske universiteter langt flere doktorgrader enn for 10-20 år siden, slik at det

nå er flere søkere til hver stilling. For det andre blir ledige vitenskapelige stillinger stadig oftere utlyst gjennom internasjonale kanaler, slik at instituttene kan tiltrekke seg utenlandske søkere i tillegg. Ettersom mange kommer fra land hvor man tar doktorgrad i yngre alder enn her hjemme, og hvor konkurransen om stillinger har vært høy lenge, stiller utenlandske søkere ofte sterkere enn sine jevnaldrende norske fagfeller. For det tredje er stadig flere stillingsutlysninger åpne, i motsetning til tidligere års øremerkede stillinger, som gjerne var skreddersydd til en bestemt søkergruppe eller person. For det fjerde har antallet faste stillinger knapt økt på tross av et stigende studenttall. Og for det femte er det liten mobilitet på universitetene. Har man først oppnådd en førsteamanuensis- eller professorstilling, blir man sittende til man pensjoneres eller dør.

Den enorme konkurransen om norske universitetsstillinger som disse forholdene skaper, er et stort pluss for instituttene. Får de høyt profilerte forskere i staben, oppnår de økt internasjonal anseelse, større faglige nettverk, flere publiseringsmidler og bedre undervisning. Men samtidig er den økte konkurransen i ferd med å gjøre det nesten umulig for universitetenes egne nyutdannede doktorer å komme seg over i faste stillinger. Følgelig finnes det i dag en rekke dyktige og ambisiøse norske forskere i aldersgruppen 35-45 år som er i ferd med å miste troen på en universitetskarriere.

kan gjøre doktorgradsprogrammene mindre attraktive.

Hvordan kan man unngå at overgangen fra doktorgradsstipender og øvrige midlertidige stillinger til fast ansettelse stenges fullstendig? Jeg tror ikke noen ønsker seg tilbake til de kronprins-favoriserende stillingsutlysningene og bedømmelseskomiteene som lenge preget norske universiteter, og som fortsatt skjemmer enkelte institutter. Men det betyr ikke at det ikke finnes virkemidler som kan avhjelpe situasjonen. Selv foreslår jeg fem tiltak som bør vurderes.

Det første er å øke antall postdok-stillinger viet publiseringsvirksomhet. Her er det heldigvis en bevegelse. Mens tidligere postdok-stil-

linger, i den grad de fantes, ofte forutsatte nye forskningsprosjekter og undervisningsplikt, bør postdok-stipendiater skjermes mest mulig slik at de kan prioritere omarbeidelse fra doktoravhandling til bok, samt skrive artikler, delta på konferanser og

bygge faglige nettverk. Litt undervisning kan kanskje tillegges slike stillinger, men ikke mer enn nødvendig for å sikre tilstrekkelig undervisningskompetanse. I konkurransen om faste stillinger veier tross alt publikasjoner langt tyngre enn undervisningserfaring.

Det andre tiltaket er å øke forskningsandelen i midlertidige stillinger slik at den tangerer andelen for førsteamanuensisstillinger. I dag må en rekke velkvalifiserte personer med doktorgrad undervise som universitetslektor eller førsteamanuensisvikar med opptil 80 prosent undervisningsplikt. Mange løper fra seminar til seminar hele uka, og den lille forskningsandelen blir så oppstykket og heseblesende at det i praksis blir umulig å bygge opp den kompetan-

sen som trengs i kampen om faste stillinger. Når selv førsteamanuenser og professorer bekla-ger seg over manglende sammenhengende tid til forskning, hvordan er ikke da forholdene for undervisningsproletariatet i slike midlertidige stillinger?

Det tredje tiltaket er å opprette såkalte *tenure track*-stillinger på linje med dem vi finner på amerikanske universiteter. En *tenure track*-stilling har vanligvis en øvre grense for hvor lang tid som er gått siden søkeren avla doktorgrad, og forhindrer at nyutdannede utkonkurreres av middelaldrende søkere med professorkompetanse. Ansettelsen gjelder for et begrenset antall år og har høyere undervisningsplikt enn førsteamanuensisstillinger, men lavere enn våre universitetslektorater. Når perioden går mot slutten, blir forskningsprogresjonen vurdert, og såfremt den holder mål, forfremmes man til fast førsteamanuensis. Hvis halvparten av de faste universitetsstillingene kunne utlyses som *tenure track*-stillinger, ville instituttene skape langt bedre karrieremuligheter for nyutdannede kandidater i Norge, uten at det forhindrer instituttene muligheter til å tiltrekke seg toppforskere av internasjonalt format.

Det fjerde tiltaket er å bedre ordningene for førtidspensjonering. For universitetsansatte er det den statlige ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) som er aktuell. Denne gir muligheten til hel eller delvis pensjonering fra fylte 62 år. Mens flere av professorene som rundet 60 mot slutten av 1990-tallet vurderte å gå av med AFP (skjønt få gjorde alvor av det), er det få i samme alder som anser ordningen som tilstrekkelig attraktiv i dag. I stedet blir de ved sin post til de blir både 67 og 70. Med en bedre ordning for førtidspensjonering, gjerne i

form av universitetsfinansierte gavepensjoner som tilskudd til AFP, etter modell fra næringslivet, ville flere seniorprofessorer kunne fortsette sin forskning som emeritus slik at flere stillinger frigjøres til yngre forskere.

Det femte tiltaket er å reformere doktorgrads-utdanningen. For at norske søkere skal kunne konkurrere på et akademisk arbeidsmarked som brått er blitt internasjonalt, må de fullføre doktorgraden tidligere. Sammenliknet med briter og amerikanere, bremses de først av at de ikke kan gå direkte fra en BA eller ettårig master til et doktorgradsprogram, og dernest av at de ofte må vente flere år på doktorgradsstipend, som i de fleste tilfeller er en forutsetning for opptak til et doktorgradsprogram. Kanskje vil en doktorgradsreform være for omfattende for problemet jeg tar opp her, men likevel bør det være et tankekors for instituttene at knapt noen av deres egne doktorgradskandidater er gode nok for dem lenger, skjønt de har langt flere å velge blant.

Disse forslagene er hovedsakelig myntet på universitetene og instituttene. Men det er også mye de yngre forskerne kan gjøre selv. En ting er at de kan bli mer mobile. Mange har etablert seg med familie, drømmehus og barn, og er lite

villige til å søke seg til andre byer eller land. Utenlands er den slags geografisk stabilitet en ønsketenkning selv med barn, noe som gjenspeiles i den store internasjonale søkningen til Norge. I tillegg til å publisere mest mulig, må yngre norske forskere dessu-

ten være uhyre selektive i forhold til hvilke kanaler de publiserer i. I mitt fag tyder de siste stillingsbedømmelsene på at engelskspråklige publikasjoner må prioriteres framfor norske, med de konsekvenser det etter hvert vil få for norske fagtidsskrifters kvalitet og norsk som akademisk språk. Og ikke minst bør de bruke kor-

test mulig tid på undervisningsforberedelse og fullstendig sky refer-arbeid, halvrelevante seminarer, tilbakemelding på kollegers manuskripter, kronikk-

skrivning, populærvitenskapelige foredrag eller radiointervjuer, med de ulemper dette vil få for studentene, samfunnsdebatten og arbeidsmiljøet. Å få barn er heller ingen god idé ettersom det spiser opp månedsvis i svangerskaps- eller pappapermisjon og vanskeliggjør lange arbeidsdager. Særlig for kvinnelige forskerrekru-ter er dette et problem ettersom de har flere barnerelaterte permisjoner og fraværsdager enn sine mannlige kolleger, selv i 2007. Det finnes altså strategier som unge norske forskere kan følge. Likevel bør vi være glade for at ingen følger dem alle til punkt og prikke. I så fall ville resultatet ha blitt elendige arbeidsmiljøer, fattige norskspråklige debatter og ensomme privatliv. Å plassere ansvaret for rekruttering til faste stillinger utelukkende hos de yngre forskerne selv, er derfor ingen god løsning. Dette er et strukturelt problem som primært må løses med strukturelle virkemidler.

Selv har jeg vært usedvanlig heldig. Som nyltatt førsteamanuensis i Bergen har jeg nettopp kommet meg innenfor murene. Men for dem som kommer etter meg, ser portene nærmest stengte ut, med mindre tiltak som de jeg har foreslått over blir drøftet – og det vil jeg oppfordre de universitetene og instituttene det gjelder til å gjøre så snart som mulig.

Yngre forskere kan bli mer mobile.

For at norske søkere skal kunne konkurrere på et akademisk arbeidsmarked som brått er blitt internasjonalt, må de fullføre doktorgraden tidligere.

Har Forskningsfondet mistet sin mening?

FORSKNINGSPOLITIKK: Tidligere forskningsminister Øystein Djupedal rakk å legge frem to budsjetter hvor han selv hadde ansvaret gjennom hele budsjettprosessen. Siden begge disse budsjettene er fremlagt i tider hvor Regjeringen har hatt eksepsjonelt romslige kår for sitt budsjettarbeid, må vi kunne anta at Regjeringen gjennom disse budsjettene har vist sine egentlige ambisjoner for forskning. Resultatet er kjent; ett hvileskjær (2007-budsjettet) og ett budsjettforslag som ingen andre enn Regjeringen selv oppfatter som offensivt. Mindre påaktet er imidlertid at Regje-

dal advarte mot budsjettene han la frem, hvilket understreker at dette var en samlet rødgrønn prioritering.)

Mer alvorlig for den langsiktige forskningsfinansieringen er det imidlertid at Regjeringen gjennom disse to budsjettene utelukkende har benyttet Forskningsfondet til å kompensere for en dramatisk mangel på satsing i de ordinære forskningsbudsjettene. Forskningsfondet har således gjennom de siste to års budsjetter mistet sin viktigste funksjon.

Forskningsfondet har hele tiden hatt som en viktig begrunnelse at

ere langsiktig grunnleggende forskning, og avkastningen skal disponeres av Norges Forskningsråd.

I budsjettene for 2007 og 2008 har Regjeringen brutt med alle disse forutsetningene; økt fondsavkastning er benyttet for å kompensere for manglende bevilgninger, og den økte fondsavkastningen er i stor grad benyttet til å betjene Norges økte forpliktelser til kontingent for deltagelse i EUs rammeprogrammer. Samlet har avkastningen fra fondet økt med 950 mill. kroner i disse to budsjettene. 525,7 mill., eller over 55 prosent, har gått til å finansiere økt kontingent for

på 383 mill. kroner. Det betyr at Regjeringen i løpet av budsjettprosessen for 2008 har kuttet bevilgningene til 07,70 Forskning med 39 mill. kroner. Ser vi isolert på Djupedals eget kapittel for forskning, 07,70 Forskning, så har det fra 2006 til 2008 hatt en økning, korrigert for ”internasjonale samarbeidstiltak”, dvs. EU-kontingent, på 42 mill. kroner. Dette altså i en periode hvor inntektene på det samme kapittelet, 07,70 Forskning, har økt med 950 mill. kroner.

Dette er unektlig mange tall, men essensen i øvelsen er at uansett hvordan man regner, så har økningen i fondsavkastningen først og fremst gått til å dempe virkningene av elendig satsing på forskning i de ordinære budsjettene, og den økte avkastningen har dermed også blitt benyttet til helt andre tiltak enn hva som er formålet med Fondet. Det er derfor betimelig å spørre om Forskningsfondet gjennom de to siste budsjettene har utspilt sin rolle, og om forskningen kan være like tjent med at fondet oppløses og at avkastningen inngår i de ordinære bevilgningene. Da slipper man i hvert fall at Forskningsfondet fungerer som en sovepute. Så kan det selvsagt innvendes at forskningsbudsjettene for 2007 og 2008 ville sett enda verre ut hvis det ikke var for Fondet. Det er det bare Djupedal og regjeringen som kan svare på. I hvert fall er det ettertrykkelig demonstrert at Finansdepartementet har rett i sin gamle devise om at ingen budsjettmekanismer kan frita politikere for jobben med å prioritere i de årlige budsjettene, og det er resultatene av de prioriteringene vi nå ser.

Et av de viktigste valgene den nye forskningsministeren Tora Aasland står foran er derfor om Forskningsfondet skal gjenreises som en spesiell mekanisme for langsiktig finansiering av forskning, eller om det like gjerne kan oppløses og midlene inkorporeres i de ordinære bevilgningene. Jeg håper det første, men frykter det siste, og ønsker henne lykke til med jobben å gjenreise tilliten til forskningspolitikken.

AV BJØRN HAUGSTAD, tidligere statssekretær i Utdannings- og forskningsdepartementet

Mer alvorlig for den langsiktige forskningsfinansieringen er det imidlertid at Regjeringen gjennom disse to budsjettene utelukkende har benyttet Forskningsfondet til å kompensere for en dramatisk mangel på satsing i de ordinære forskningsbudsjettene.

BJØRN HAUGSTAD

ringen i disse to budsjettene effektivt har ødelagt Forskningsfondet som en mekanisme for å sikre langsiktighet og forutsigbarhet i forskningsinvesteringene.

Mange har ”forklart” de magre forskningsbudsjettene med regjeringens satsing på barnehager. Det er en dårlig forklaring. For det første har Regjeringen hatt råd til å gjøre det den har villet prioritere i disse budsjettene. Knappt noen regjering har hatt større økonomisk handlingsrom enn den sittende. For det andre har finansministeren garantert for barnehagesatsingen med sitt politiske liv, så den byrden har ikke Djupedal måttet ta alene. For det tredje er både barnehagesatsing og forskningssatsing godt forankret i Soria Moria-erklæringen, så det kan knapt ha kommet som noen overraskelse på Regjeringen at to store satsinger er lokalisert i samme departement. Derfor tror jeg velmente forslag om å splitte Kunnskapsdepartementet i to var en avsporing, fordi det tilslører regjeringens ansvar for de valg og prioriteringer den faktisk har gjort. (Nå vet vi også at Djupe-

det skal sikre langsiktighet og gjøre forskning mindre sårbar for de årlige budsjettkamper. Regjeringen Bondevik I begrunnet det blant annet slik i St.meld. nr. 39 (1998-1999) : ”Forslaget om å opprette et fond har delvis sin bakgrunn i behovet for en finansieringsmekanisme som er mer tålmodig og langsiktig enn de årlige statsbudsjettene, og som særlig kan nyttes til å styrke den langsiktige, grunnleggende forskningen.” I behandlingen av meldingen (Innst. S. nr. 110 - 1999-2000) sluttet Stortinget seg helhjertet til denne begrunnelsen, og la til: ”Det er viktig å hindre at fondet blir brukt til kortsiktige tiltak for å kompensere manglende bevilgninger over de ordinære budsjetter.” (Min uthevelse.) I Innst.S.nr.236 (1998-1999) slår Stortinget fast at ”Norges forskningsråd får ansvaret for å disponere den årlige avkastningen av midlene innenfor rammer fastsatt av Regjering og Storting.” Det er således tre klare premisser for fondet; det skal sikre langsiktig finansiering utover de årlige budsjettene, det skal særlig finansi-

deltagelse i EUs rammeprogrammer. Ingen forskningsminister for Djupedal, verken Kristin Clemet, Trond Giske eller Jon Lilletun, har benyttet fondsmidler på slike kontingenter, rett og slett fordi det er hinsides hva Forskningsfondet er ment å skulle benyttes til. Forskningsrådet er avspist med 232 mill. kroner, eller under 25 prosent av den samlede økningen; alt endog øremerket i detalj.

Ser vi nærmere på forholdet mellom fondsavkastning og ordinære bevilgninger, blir bildet enda grellere. I 2007-budsjettet økte inntektene fra fondet med 519 mill. kroner. Samtidig var økningen i forskningsbevilgningene over Kunnskapsdepartementets budsjett på bare 360 mill. kroner. Djupedals bidrag til forskning i løpet av prosessen med 2007-budsjettet var dermed et kutt på 159 mill. kroner. I 2008-budsjettet gjentar det samme seg: På grunn av økt avkastning fra Forskningsfondet øker inntektene med 432 mill. kroner. Ser vi på utgiftene under den samme programkategorien (07,70 Forskning), så er utgiftsøkningen

Flere avklaringer

DOSENTSTILLINGEN: I siste nr av Forskerforum (8/2007) skriver professor Svein Lorentzen fra NTNU at Forskerforbundet misforstår den nye dosentstillingen. Bakgrunnen er at vi har foreslått en opprykksordning fra dosent til professor, noe som iflg Lorentzen indikerer at vi ikke har skjønt grunnlaget for den nye stillingskategorien.

Jeg kan forsikre alle om at forbundet gjennom deltakelse i forhandlinger i både fagdepartement og AAD/FAD har vært med på drøfting av etablering og vilkårene for den nye dosentstillingen gjennom flere år. Vi har derfor god kjennskap til den utviklingen som skisseres i innlegget. Vi så også klart behovet for en alternativ karrierevei for ansatte med et bredere kvalifikasjonsgrunnlag enn den tradisjonelt vitenskaplige, og har derfor støttet opprettelsen av den nye stillingen hele tiden. Forbundet var imidlertid kritisk til den stillingsbetegnelsen som myndighetene først ønsket og bidro til at den ble endret fra undervisningsdosent til dosent. Da det viste seg at stillingen så å si ikke ble tatt i bruk de første årene, gjentok vi vårt krav om å få en opprykksordning, noe som altså lykkes i år.

Så til det punktet Lorentzen tar opp. Han mener det er ulogisk å kreve en opprykksordning fra dosent til professor fordi de to stillingene begge er definert som toppstillinger og derfor må defineres

å være likeverdige mht ”arbeidsmengde og faglig standard”.

Universitets- og høyskolerådet sier i sine veiledende retningslinjer at ”dosent er en forsker - og undervisningsstilling på samme nivå som professor, men med en annen faglig basis”.

Når vi likevel foreslår at dosentene skal kunne søke om å bli professor er poenget fra forbundets side å gjøre alle karriereveier så åpne som mulig. En dosent som får sin kompetanse på grunnlag en bredere kompetansevurdering der utviklingsarbeid og erfaring fra yrkesfelt og profesjonsutvikling inngår, kan på et senere tidspunkt velge å spisse sin produksjon og forskning slik at det er naturligt å bli vurdert som professor på et rent vitenskapelig og mer teoretisk grunnlag. Om ikke annet, vil en slik endring per i dag kunne gi et høyere lønnstrinn.

Forbundet ser positivt på at en har lyktes i å få den dosentstillingen på plass og er godt fornøyd med at det nå også er anledning til å søke opprykk til stillingen. Forhåpentlig vil det bidra til at flere i førstelektorgruppen ser på dette som en mulighet for kompetanse – og karriereutvikling. En mulighet for å bli professor uten å gå veien om førsteamanuensisstilling, ville gi et enda mer åpent og fleksibelt faglig karrieresystem.

AV KARI KJENNDALEN, generalsekretær Forskerforbundet

Er det bedre for ein nordmann i utlandet?

KALD VELKOMST: Eg les av og til i publikasjonar som Universitet i Oslo gjev ut, at det skal vere så ille for utanlandske studentar og forskarar å kome hit. ”Kald velkomst” heiter det på førstesida av siste Forskerforum. Det kan sikkert vere noko i kritikken. Men eg spør meg: er det så mykje betre for ein nordmann å kome til tilsvarande institusjonar utanlands?

Sjølv har eg hatt Fulbright-stipend to gonger til USA. Første gongen drog kona mi og eg med våre tre barn. Ingen hjelpte oss på noko vis. Me kom på flyplassen med våre ni koffertar, men me hadde då hatt vit til å ta kontakt med nokon som kjente nokon som kjente nokon der,

som kunne møte oss. Verre var det med bustad, som var vrient å ordne frå Noreg. Andre gongen var borna store, men problema var dei same. Eg har òg hatt opphald i andre land. Det same der.

Vel, dårleg behandling av nordmenn i utlandet er ikkje nokon grunn til at me skal gjere det same med utlendingar her, men ”dårlig informasjon” og ”sviktende oppfølging”, som det heiter på førstesida av siste nummer av Forskeforum, skal eg seie at me har opplevd utanlands i allfall.

AV SIGVALD TVEIT, førsteamanuensis ved Institutt for musikkvitenskap, UiO

PÅ SPISSEN

Kort og godt

I de biologiske fag er det stadig viktigere å fatte seg i korthet. Et økende antall tidsskrifter vil ha korte, fyndige artikler strippet for fjas. Flere av disse titlene er på den absolutte prestisjetoppen, og selv om mange kan være kritiske til den knappe formen, vil alle publisere der om de kan. Jeg også, så klart. Jeg har aldri publisert der før, men har til gjengjeld blitt refusert. Nå er det på tide å prøve igjen, for jeg og mine kolleger sitter på banebrytende resultater om kjøttemeisas kognitive evner. Det er duket for tusen kompromisser, tap av relevant informasjon, og mest sannsynlig nok et nederlag, men hva gjør man ikke for den ørlille sjansen for å oppnå anerkjennelse av

Bo Terning Hansen, postdoktor ved Biologisk institutt, Senter for økologisk og evolusjonær syntese, Universitet i Oslo

oppsummerer hovedresultatet, som skal begynne med “Here we show...”! Reglene er like stramme som for haikudiktet. Denne diktformen kalles summary.

1500 ord har jeg å boltre meg på, pluss metodikk som skal skrives på opptil 300 ord for den trykte versjonen, eller 1000 ord for pdf. Jeg ser for meg min egen tekst som en medley av julesanger jeg lærte

til juletreffest da jeg var liten. To strofer av Et barn er født i Betlehem gikk rett over i én strofe av O jul med din glede, som sømløst gikk over i På låven sitter nissen etc. Fiffig! Men stakkars deg hvis du kom uforberedt, for det er mye innforståthet i medleysjangeren. For ikke å falle gjennom må en både kjenne med-

leys enkelte bestanddeler og forstå dens dynamikk. Dette setter store krav til både forfatter og den kritiske leser av kortformartikler. En relativt ny oppfinnelse som er ment å bøte på den skortende forståelsen som ofte oppstår, er den elektroniske appendiks. Det er opplagt nyttig for den kritiske leser. Men de fleste oppsøker nok ikke denne informasjonen, den er tross alt enda ett klikk unna, og tar en det skrittet risikerer man dessuten at informasjonen tyter ut og gjør det enkle budskapet i overskriften mye mer komplekst. Det finnes appendikser som er lengre enn artikkelen, og da har kortformen mistet sitt poeng. Stemningen synker hvis de resterende 12 vers av Et barn er født i Betlehem skal avslutte den ellers livlige medley.

Ifølge statistikken har jeg over 90 prosent sjanse til å mislykkes. Min strategi er å satse alt, og samtidig ha lave forhåpninger. Hvis det er mulig da.

I På spissen skriver våre faste skribenter, Karin Gundersen, **Bo Terning Hansen**, Gunnar Sivertsen og Kolbjørn Hagen sannheten om akademien.

Tvungne publiseringskanaler – et angrep på den akademiske frihet

OPEN ACCESS: I *Forskerforum* 7/2007 får prinsippet om såkalt "open access" omfattende dekning. Det er et stort intervju med Rune Nilsen og et mindre med Karin Gundersen. Ellers består oppslaget av to såkalte faktabokser. Overskriften er: "Open access må inn i arbeidskontraktane".

Før debatten om "open access" kan begynne, må man gjøre rede for hva man mener med dette. I Forskerforums oppslag er begrepet "open access" ikke ordentlig definert. Man vurderer ikke hvilke konsekvenser det vil få for forskningens frihet om prinsippet iverksettes på universiteter og forskningsinstitusjoner. Videre underslås alle opphavsrettslige spørsmål.

I faktaboksene om "open access" og i intervjuet med Nilsen

Om Forskningsrådet, EU og andre knytter vilkår om publiseringsform til sine prosjekter, så må vi akseptere det. Men det kan ikke omfatte mer enn hva man har påtatt seg å levere innenfor prosjektet, for eksempel i form av angitte "deliverables", som i praksis er delrapporter, i EU-prosjekter. Dette kan ikke strekkes til at også artikler hvor man dels bygger på prosjektets resultater, dels på annet materiale skal publiseres etter oppdragsgivers spesifikasjoner. Det må heller ikke bli slik at vi som universitetsansatte skal pålegges bare å publisere i ideologisk korrekte tidsskrifter selv om universitetet er finansiert av det offentlige.

Det er viktig å ha in mente at å publisere faktisk betyr å gjøre offentlig. Spørsmålet som reiser seg

loven. Det gjelder opphavsmannen prinsipielle rett til å ta avgjørelser om bruk av verket utenfor det private området. Men viktigere er det at det vil stride mot opphavsmannens ideelle rettigheter, som beskytter mot bruk som strider mot opphavsmannens intensjon med verket, og mot misbruk av verket.

Spørsmålet om å gjøre et åndsverk og et forskningsresultat offentlig tilgjengelig er også et spørsmål om publiseringskanalenes selvstendige stilling og profesjonalitet. Dette er Karin Gundersen inne på. Universiteter og forskningsinstitutter har ikke den nødvendige kompetanse til å fungere som forlag. Dette gjelder så vel på det redaksjonelle området som innenfor distribusjon.

Systemer for kvalitetsvurdering

vurderes etter de samme kriteriene som andre tidsskrifter. Det hjelper lite at et tidsskrift i prinsippet er fritt tilgjengelig for alle dersom forskerfellesskapet ikke oppfatter det som et interessant kvalitetstidsskrift og derfor ikke bruker tid på å lese det. Valg av publiseringsmedium har ingen betydning for forfatternes rettigheter til det de selv har skrevet. Man får ikke noen større rett til å utnytte andres verk bare fordi det er tilgjengelig i elektronisk form.

Et element i ideologien er at forskningsresultatene skal være "fritt" tilgjengelige. "Fritt" er et flertydig og uklart begrep. Det kan bety at resultatene skal være tilgjengelige uten restriksjoner på tilgang og bruk. Dette er uproblematisk, og har vært ivarettatt ved at resultater publiseres i allment tilgjengelige bøker og tidsskrifter. "Fritt" kan også bety gratis, som er noe mer problematisk.

Kvalitet koster og noen må betale. Gratis blir det aldri, det er bare et spørsmål om hvem som skal betale og hvordan pengene skal kanaliseres. Enten må noen betale for den jobben som skal gjøres, eller så må vi bruke mer av vår forskningstid til å drive som amatørforleggere. Tradisjonelt har prinsippet om gratis tilgang vært sikret gjennom biblioteker. At tradisjonelle modeller for å sikre fri tilgang kan være uhensiktsmessige i forhold til dagens teknologiske muligheter, endrer ikke det grunnleggende i at kvalitet koster, også i formidlingsleddet.

Hele prinsippet om gratis tilgjengeliggjøring er en fiksjon. Noen må betale i siste ende. Nilsen sier at han forestiller seg at dette skal ordnes gjennom "[...] forskningsfinansiering, til dømes Forskningsrådet". Dette åpner for tvilsomme praksiser. Det kan blant annet bety at bare de forskerne som har finansiering for Forskningsrådet eller andre kilder får publisert sine resultater. Det kan også åpne for en svært uheldig praksis; bare når man har fått støtte til å publisere, vil man bli publisert. Altså nok et problem i forhold til akademisk frihet og i forhold til å sikre uavhengige publiseringskanaler.

Det siste problemet som tas opp i oppslaget i *Forskerforum*, dreier

Kvalitet koster og noen må betale. Gratis blir det aldri, det er bare et spørsmål om hvem som skal betale og hvordan pengene skal kanaliseres. Enten må noen betale for den jobben som skal gjøres, eller så må vi bruke mer av vår forskningstid til å drive som amatørforleggere.

OLAV TORVUND OG HELGE RØNNING

seg om prinsippet om åpne institusjonsarkiv. Dette er en videreføring av det gamle prinsipp om de åpne forskningsbibliotekene i en ny teknologisk tidsalder. Det er i tråd med prinsippet om forskningens frihet og åpenhet. Om man kan bygge opp digitale arkiv med artikler som har vært publisert andre steder, så er det utmerket. Hvis en artikkel kan gjøres tilgjengelig på denne måten, vil det øke tilgjengeligheten og være et pluss ved valg av tidsskrift. Men det vil ikke være så viktig at vi velger bort de viktigste tidsskriftene dersom disse ikke skulle tillate slik tilgjengeliggjøring.

Nord-sør argumenter er en del av den ideologiske overbygningen for "open access"-misjonærene. Det lyder vakkert, men blir ikke nødvendigvis holdbart av den grunn. Det ligger en lett paternalistisk holdning i dette. Vi skal gjennom vår ordning med "open access" sørge for at Vestens forskningsresultater blir tilgjengelige for "de andre". Bak dette ligger det en skjult internasjonal arbeidsdeling, der vi framstår som dem som har resultatene og forskningsmidlene, og de andre har problemene vi kan forske på. Med de styrkeforholdene som finnes i den internasjonale forskningsverden og innenfor in-

ternasjonal forskningspublisering, vil "open access"-systemet ytterlige undergrave mulighetene for at landene i sør får høve til å bygge egne publiseringskanaler, for systemet med "open access" kan bidra til å undergrave deres opphavsrett. Når våre løsninger blir så lett tilgjengelige, er det ingen grunn til at de skal bygge opp kompetanse på annet enn å motta den rike verdens løsninger. Her blir de gode intensjoner, som i mye annen misjonærvirksomhet, til dårlige løsninger.

Som akademikere flest er vi interessert i at det vi skriver, er tilgjengelig for og blir lest av målgruppen. Dette er styrende for

valg av publiseringskanal. Vi mener også at vi kjenner aktuelle publikasjoner innen våre respektive fagområder bedre enn Rune Nilsen og andre som på ideologisk basis vil styre våre valg. Problemet for oss er ikke open access – hva enn dette måtte bety. Hvis dette virkelig er så fortreffelig som Rune Nilsen hevder, da vil det uansett vokse fram. Problemet er at noen ut fra sin ideologi vil tvinge oss til å velge bestemte publiseringskanaler og dermed innskrenke den akademiske frihet. Open access kan være utmerket som en mulighet, men vi skal ikke tvinges inn i det.

Når *Forskerforum* framstiller "open access" som noe som er "fritt", betyr det altså i realiteten noe som er gratis for mottaker, samtidig som man erkjenner at det koster. Det betyr ikke fritt i betydningen fri forskning. Det kan innebære bunden og tvungen publisering.

AV OLAV TORVUND, *professor ved Senter for rettsinformatikk, UiO* og HELGE RØNNING, *professor ved Institutt for medier og kommunikasjon, UiO*. Begge er medlemmer av *Forskerforbundets opphavsrettsutvalg*.

Problemet er at noen ut fra sin ideologi vil tvinge oss til å velge bestemte publiseringskanaler og dermed innskrenke den akademiske frihet. Open access kan være utmerket som en mulighet, men vi skal ikke tvinges inn i det.

OLAV TORVUND OG HELGE RØNNING

brukes begrepet på en rekke motstridende måter. For det første likestilles det med "offentlig tilgjengelig". For det andre skal det være "fritt tilgjengelig". For det tredje skal det stå for "gratis tilgjengelig", og for det fjerde skal det innebære at artikler og publikasjoner skal knyttes opp mot et såkalt institusjonsarkiv og være tilgjengelige der. Slik det framstår nå er "open access" er en forførende, men ganske uklar tanke.

Om "open access" betyr offentlig tilgjengelig, er dette uproblematisk og i tråd med forskningens frihet og retten til å publisere fritt. Offentligheten skal kunne skaffe seg adgang til resultatene av offentlig finansiert forskning. Forskningsrapporter og liknende skal ikke publiseres innenfor lukkede nettverk – f.eks. i form av Intranett – som bare bestemte personer har adgang til. Det er dette prinsippet blant annet EU går inn for.

ut fra dette, er imidlertid mer komplisert. Det er et grunnleggende prinsipp at forskeren selv skal ha rett til å velge sin kanal og måte for å publisere sine resultater. Det skal ikke pålegges av en ekstern instans i form av et diktum slik som Rune Nilsen vil, når han sier: "Offentleg tilsette forskarar bør vere kontrakt-festa til å gjere forskningsresultat fritt tilgjengelege". Dette betyr i følge Nilsen innenfor et system av "open access", som betyr gratis tilgjengelighet.

Det å pålegge forskere hvor og hvordan det skal publiseres, er et brudd på grunnleggende prinsipper innenfor prinsippet om akademisk frihet og bør selvfølgelig avvises. Å gjøre "open access"-publisering til en del av de akademiske arbeidskontraktene vil undergrave forskningens og den akademiske frihet.

Videre vil et slikt prinsipp stride mot viktige prinsipper i åndsverks-

uavhengig av forskningsmiljøene er av sentral betydning. Dette er et problem som de radikale tilhengerne av "open access"-systemet ofte overser. Rune Nilsen bagatelliserer hva som egentlig bør ligge i profesjonell redigering i publiseringsprosessen. Å være vitenskapelig redaktør er noe annet enn å sitte som medlem av et "editorial board". Det er høyt spesialisert kunnskap som kreves for å fungere i en slik funksjon. En av grunnene til at vitenskapelige tidsskrifter er dyre, er at de krever store og spesialiserte produksjonsprosesser. La oss heller ikke glemme at det å skape gode, profesjonelle og kvalitetssikrede elektroniske tidsskrifter også er kostbart og krever høy spesialkompetanse. Kostnadene knyttet til trykking og distribusjon på papir utgjør en ganske liten del av totalkostnadene ved å drive et tidsskrift.

Et rent nettbasert tidsskrift må

Uredelig om finansieringssystemet

FORSKERFORUM: Jeg beklager at Steinar Vagstad, Tommy Staahl Gabrielsen, Kjell Erik Lommerud, Alf Erling Risa og Oddvar Kaarbøe sin rapport om det nye finansieringssystemet for UoH-sektoren er blitt omtalt i en feilaktig sammenheng i Forskerforum 7 i høst. Steinar Vagstad avkreftet tydelig overfor meg at Kunnskapsdepartementet skulle ha bedt forskerne om å moderere konklusjonene sine i rapporten. Jeg fikk ikke inntrykk av at det skulle være noen konflikt mellom departementet og forskerne. Grunnen til at det allikevel framstår slik i Forskerforum, er en beklagelig misforståelse hos andre medarbeidere i Forskerforum.

I ingressen på side åtte til artikkelen står følgende:

"Fem bergensforskere som utredet insentivsystemet for forskning, fikk signaler fra Kunnskapsdepar-

tementet om at de var i overkant kritiske."

Ingressen viser til følgende setning i fjerde avsnitt i brødteksten på side 9:

"Etter presentasjonen av rapporten i juni fikk bergensforskerne høre fra departementet at de der var meget kritiske til formidlingskomponenten og den resultatbasererte omfordelingen."

Dette kan man så sammenholde med professor Vagstads versjon i innlegget i Forskerforum 8 d.å., side 34:

"I pausen på eit fagseminar i juni, der rapporten blei lagt fram og diskutert, spurde eg folk frå departementet om kva dei syntest om den rapporten vi hadde levert. Eg fekk då til svar at dei syntest rapporten var bra og nyttig, men at dei syntest at vi gjekk litt langt i kritikken av RBO."

I artikkelens henvisning på side 2 i Forskerforum 7, står dette:

"I en evalueringsrapport kom forskere med så sterk kritikk av insentivsystemet for forskning at de fikk beskjed av Kunnskapsdepartementet om å moderere konklusjonene sine."

Dette siste sitatet har jeg ikke skrevet og ikke sett før det sto på trykk, og jeg kan bare beklage på Forskerforums vegne at det er feilaktig og setter intervjuet i en feilaktig sammenheng.

Det andre Vagstad tar til motmæle mot i intervjuet, er formuleringen "en radbrekking av insentivsystemet". Dette er min karakteristikk av innholdet i rapporten, og jeg ser at det må være spesielt ubehagelig å lese for intervjuobjektet etter den feilaktige henvisningen til intervjuet. Vagstad var både hyggelig og hjelpelig overfor jour-

nalisten, og jeg spør om karakteristikken ville vært tåelig dersom konteksten hadde vært riktig. Uansett står jeg ved ordvalget og understreker at jeg på oppfordring fra Vagstad leste Silje Gripsruds intervju i På Høyden. Jeg var ikke enig i hennes framstilling og forbeholder meg retten til å bruke skjønn i en journalistisk tolkning av en rapport som inneholdt mer enn innvendinger mot enkelte sider ved finansieringen. Jeg ønsker uansett å beklage omstendighetene rundt denne artikkelen.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Vi stafefstar at Andreas Høy Knudsen ikkje skreiv den misvisande side 2-tilvisinga til denne artikkelen. Vi er lei for feilen. Red.

Betraktninger ved en statsråds avgang

POLITIKK: Kunnskapsminister Øystein Djupedal har gått av. Ny forskningsmister er Tora Aasland.

Et skifte av statsråd midt i en periode er ikke oppsiktsvekkende. Det hører mer til sjeldenhetene når den avtroppende minister så tydelig gir til kjenne hvilke politiske saker som førte til endringer i regjeringsskabelen.

"Hvileskjæret" og avgangen

I samband med sin avgang uttalte Øystein Djupedal at den massive kritikken i kjølvannet av det såkalte "hvileskjæret" var den viktigste enkeltsaken som lå til grunn for at han ba om avløsning. Vedtaket om kutt på 1 prosent var svært uheldig, hevder han, og den negative signaleffekten var større enn antatt. Selv hadde han gått imot kuttet. Andre må da ha gått meget sterkt inn for å ta de 274,3 millionene fra basisbevilgningen til universitetene og høyskolene.

Hva er det som gjør dette kuttet til en så politisk brennbar sak at det bidro til skifte av statsråd?

Vi har å gjøre med flere faktorer som forklarer den debatten som begynte ved fremleggelsen av statsbudsjettet for 2007, som fortsatte etter 5. oktober i år da budsjettet for 2008 ble presentert og som førte til at Stortinget ble Djupedals nye arbeidsplass:

Det er snakk om økonomi, det er snakk om begrunnelsen som ble gitt for kuttet og det er for det tredje tale om de underliggende prinsipielle virkningene av kuttene relatert til spørsmål knyttet til institusjonenes selvstyre.

Kuttet og begrunnelsen

Debatten rundt statsbudsjettet for 2007 vedrørende forskning og høyere utdanning var i stor grad konsentrert om det kuttet som ble foretatt i basisbevilgningen til universitetene og høyskolene. Begrunnelsen for kuttet fra regjeringshold var følgende: Institusjonene kunne tåle en reduisering av bevilgningene på 1 prosent tilsvarende 274,3 millioner kroner, da de samme institusjonene hadde et påstått underforbruk på rundt 6 milliarder kroner. Sekto-

ren protesterte tidlig på dette tallet og la fram helt andre beregninger som viste et langt lavere underforbruk. Til ingen nytte. Tydeligvis ble man ikke trodd. Etter et drøyt halvår med diskusjoner og utveksling av ulike tall, landet debatten i Stortingets spørretime i mars i år da Kunnskapsdepartementet kunne legge fram en oversikt over de midlene institusjonene hadde i reserve. Det dreidde seg om 255 millioner kroner, altså langt fra det tallet som ble benyttet for å forklare og forsvare et kutt som dessuten viste seg å være nære på 20 millioner mer enn de faktisk ubenyttete midlene i sektoren. Men selv etter at sektorens egne beregninger ble verifisert av departementet i spørretimen i nasjonalforamlingen, finner vi utrolig nok fortsatt ekko av kuttargumentasjonen tidlig på høsten i år. Se Forskerforum 7/2007 side 15 (Intervju med Djupedal).

Etter skjebnevalget SV var gjennom 10. september i år, innrømmet finansministeren at den psykologiske virkningen av kuttet var undervurdert og at saken hadde hatt innvirkning på SVs valgresultat. Dette gir vi Kristin Halvorsen rett i.

Mediestorm og akademisk selvstyre

Da statsbudsjettet for 2008 ble lagt fram 5. oktober, hadde mediene hentet opp igjen den omtalte saken fra 2007-budsjettet og påvist konsekvensene av kuttene. Videre ble behovet for rekrutter presentert sammen med etterslep på utstyrssiden ved institusjonene, dårlig infrastruktur og elendig tilstand på bygningsmassen. Forskningens kår i verdens rikeste land med ambisjoner om å bygge opp et kunnskapssamfunn som skulle sikre vekst og velstand etter oljealderens avslutning, ble dokumentert.

Dokumentasjonen av behovene i sektoren var tankevekkende sett i forhold til regjeringens egne ambisjoner på feltet.

På bakgrunn av debatten etter 2007-budsjettet, mediekjøret før og etter kommunevalget og spesielt SVs selvransakelse vedrørende

et elendig valgresultat, hadde selv de mest pessimistiske av oss et visst håp om et noenlunde brukbart budsjett på visse områder. Disse beskjedne forventningene ble innfridd.

Så kan man beklage seg over alle de pengene man trengte og ikke fikk, og man kan spørre hvorfor de ikke kom. Og den debatten vil gå videre – og vil følge den nye ministeren i alle fall helt fram til 2009-budsjettet blir presentert.

Vel så viktig å trekke fram nå når budsjettet for 2008 skal til behandling i Stortinget, er den prinsipielle problematikken som er knyttet til basiskuttet i 2007-budsjettet. Det er ikke tilbakeført for 2008.

Daværende statsråd påpekte at kuttet var kompensert. Det er gitt 410 millioner kroner til institusjonene av såkalte friske penger. Det er rett. Det er hvordan de nye millionene er gitt og hvilke konsekvenser bevilgningsteknikken har for sektoren, som er av interesse i denne sammenhengen. Pengene er gått til såkalte satsingsområder. Det er med andre ord snakk om midler som er øremerket ut fra politiske målsettinger og ikke tilbakeført til institusjonenes basisbevilgninger. Basisbevilgninger er midler universitetene og høyskolene skal bruke blant annet til realisering av egne prioriteringer. Ikke bare kuttet politikerne basis i fjor og reduserte dermed et allerede lite faglig og institusjonspolitisk handlingsrom. Når man så i 2008-budsjettet ikke tilbakefører kuttet fra fjoråret og i tillegg øremerker tilførte midler, svekkes ytterligere handlingsrommet. Det vil være å overdrive og påstå at vi ser en spire til en utvidet politisk styring av de høyere utdannings- og forskningsinstitusjonene. Men det man i alle fall ser, er betenkelig vurdert opp mot praksis og intensjon i lov.

Institusjonene har fått økt selvstyre og flere saksfelt er delegert fra departementet til universitetene og høyskolene. Og det er bra. Det som ikke er bra, er svekingen av den anledning institusjonene har til å bruke denne fri-

heten – utover å være avlastere for departementet i saker som vedkommer institusjonenes forhold til overliggende nivå. Muligheten til å ha alburom og kunne handle ut fra egne prioriteringer, er en konsekvens av delegeringen. Men denne muligheten svekkes når det verktøyet man skulle ha for å gjøre denne jobben, tas fra en – gjennom redusert basisbevilgning og ved øremerking av midler.

Hvor blir det av det akademiske selvstyre?

Ny statsråd – ny politikk?

Så har vi fått ny minister for forskning og høyere utdanning i et omstrukturert departement. Feltet kunnskapsdepartementet spenner over er fornuftig nok delt opp, og ansvaret er gitt til to ministerie.

Men et skifte av statsråd fører nødvendigvis ikke til endring av politikk. Det Djupedal ikke fikk av penger til våre høyeste utdannings- og forskningsinstitusjoner får vi håpe den nye ministeren har kraft til å kjempe fram.

Tora Aasland vil ut på reise for å lære sektoren å kjenne samt få konkrete innspill om den faktiske situasjonen på de enkelte lærestedene. Om man skulle tillate seg å gi et godt råd før reisen tar til, måtte det være: Ta fatt i en av årsakene til Djupedals avgang og gi et forpliktende løfte om tilbakeføring av 274,3 millioner til institusjonenes basisbevilgninger. Det ville være både fornuftig politikk og et tegn på en ny politisk vilje fra hele regjeringen til økt satsing på kunnskap som bærebjelke i det norske samfunnet.

Vi ønsker Tora Aasland alt godt i hennes utfordrende rolle som forskningsminister. Landet trenger en offensiv statsråd på feltet som lykkes med å realisere Soria Moria-erklæringen. Den nye ministeren skal følges tett, på samme sakelige måte som vi fulgte hennes forgjenger, ikke minst når det gjelder hennes vilje og evne til å styrke den frie grunnforskningen.

AV BJARNE HODNE,
leder i Forskerforbundet

Noen talloppgaver fra England og Bergen

PHD-FULLFØRING: Tre hovedelement har stor betydning for andel PhD-kandidater ved universitetene som fullfører doktorgraden i tide; i) kvalifikasjonene til kandidatene; ii) kvalitet i veiledningsmiljøet; iii) kvalitet på infrastruktur og administrativ støtteapparat i veiledningsmiljøene. Det er knyttet stor interesse til sammenlikninger mellom institusjoner og mellom fag.

St.prp.nr 1 KD (2007-2008 s. 138) sier: "Sjølø om auken i avlagde doktorgradar har vore stor, er det eit problem med forsinka gjennomføring og fråfall i doktorgradsutdanninga. Det er bakgrunnen for at departementet i 2008 vil etablere ei ordning med nasjonale forskarskolar". Interessante talloppgaver over slik gjennomføring foreligger nå fra universiteter i England og fra Universitetet i Bergen.

Dersom vi ser spesielt på de som fullførte doktorgraden i 2006, hadde disse en gjennomsnittlig studietid på 6,0 år; 5,4 år for menn og 6,5 år for kvinner. Aldersgjennomsnittet ved disputas er 38 år, med 35 år som medianalder.

JAN PETTER MYKLEBUST OG ANNE GRO VEA SALVANES

HEFCE er organisasjonen "Higher Education Funding for England". I rapporten "research degree qualification rates" offentliggjøres fullføringsgrad for alle universitet i England som tok opp doktorgradskandidater i studieåret 1999/2000 (til sammen 98 universitet). Andel av disse som har avlagt doktorgrad 6 år seinere – i løpet av studieåret 2005/2006 er angitt i undersøkelsen. Følgende forhold er tatt inn i vurderingene: fulltid/ deltidd PhD-student; bosted, finansieringskilde, fagområde, alder, opptakskvalifikasjoner. "Benchmarkingen" mellom institusjonene tar bare med de doktorgradskandidatene som er britiske statsborgere eller fra EU land, og som følger full tids PhD-programmer. For å korrigere for institusjonsprofil i de forventede benchmarkingsindikatorer som er oppgitt for hver institusjon, er det vektet hvor stor andel av kandidatene som studerer naturvitenskap og hvor mange som

er finansiert av forskningsrådene i England. En rekke korrigeringer av de innrapporterte grunnlagsdata fra institusjonene har vært foretatt i samråd med institusjonene.

Antall studenter som tas opp til doktorgradsprogrammer varierte sterkt mellom britiske universitet i 1999: 23 av universitetene tok opp mer enn 100 PhD-kandidater hver. De største doktorgradsinstitusjonene i England målt etter opptakstill er Cambridge (727), Manchester (461), Bristol (455), Warwick/University College-London (415) og Imperial College-London (344). Gjennomsnittlig fullføringsgrad seks år etter opptak for de 98 universitetene er 78prosent av til sammen 8013 studenter som ble tatt opp til full tids doktorgradsprogrammer i England.

Undersøkelsen er spesiell i det

universitet kartlegger hvordan individuelle veiledere følger opp sine PhD-kandidater og til hvilken grad disse fullfører i tide". "Certain academics are very, very poor supervisors", sier han til THES.

King's College London har en fullføringsgrad 92 prosent av de 190 PhD-studenter som ble tatt opp i 1999. Universitetet forklarer dette ut fra to forhold: Kvaliteten på de PhD-kandidater de tar opp og de støttefunksjonene og den oppfølgingen som institusjonen gir sine veiledere. Universitetet har et opplæringsprogram for veiledere og en "head of graduate studies" for hver av 9 "Schools" ved King's College. Disse 9 møtes jevnlig i et forum ("HOGS") for å drøfte "good practice". De øvrige UK universiteter som utmerker seg med høye gjennomføringsandeler er Sout-

didater ved de syv fakultetene. Pr. 2007 har 544 av disse fullført doktorgraden (69 prosent). Av de som har finansiering med universitetsstipend har 74 prosent fullført. Av de med finansiering fra Norges Forskningsråd hadde 73 prosent fullført, og av dem med "annen finansiering" har 62 prosent fullført doktorgraden i denne 5-årsgruppen av doktorgradskandidater.

Det er følgende fullføringsandeler ved hvert av fakultetene: Historisk filosofisk (63 prosent), Jus (69 prosent), Medisin (70 prosent), Mat.nat (75 prosent), Odontologi (79 prosent), Psykologi (64 prosent), Samfunnsvitenskap (58 prosent) og Andre (40 prosent).

Dersom vi ser spesielt på de som fullførte doktorgraden i 2006 hadde disse en gjennomsnittlig studietid på 6.0 år; 5.4 år for menn og 6.5 år for kvinner. Aldersgjennomsnittet ved disputas er 38 år, med 35 år som medianalder. Ved SV fakultetet er aldersgjennomsnittet 43 år, for psykologi 41 år og for matematisk- naturvitenskapelige fag 32 år.

Dersom vi sammenlikner med englandstillene over, har UiB om lag samme fullføringsgrad på 75 prosent for dem som ble tatt opp i 1999, og gjennomføringsgraden er 6 prosent høyere enn for den gruppen som ble tatt opp ved UiB i perioden 1996-2000.

I de evalueringene som er gjort over doktorgradsutdanningen i Norden de seinere årene, har det alltid vært påpekt at lærestedene ikke har gode nok oversikter over gjennomføring og årsakene til frafall i doktorgradsutdanningen. Ved Universitetet i Bergen er det nå i gang arbeid med en Handlingsplan for doktorgrad, der sammenhenger mellom suksessfaktorer og fullføringsgrader blir undersøkt. I dette arbeidet sammenlikner vi UiBs resultat med universitetene i Kiel, Aarhus, Gøteborg og Åbo, i et prosjekt med "benchmarking" av doktorgradsutdanninga.

AV JAN PETTER MYKLEBUST,
direktør ved Internasjonalt kontor og prorektor ANNE GRO VEA SALVANES, *professor ved Institutt for biologi. Begge Universitetet i Bergen.*

Filosofi og temperament

Eit temperament kan vere ein filosofi. Hellesnes kan få oss til å tenke gjennom kva kjensler og reaksjonar som har sin plass i ulike omstende.

Fins det gode grunnar til å lese samtidige norske essaysamlingar når vi i staden kan velje å lese nye omsetjingar av klassikarar som Pascal og Montaigne? Eller når ein kan gjenoppleve skriveteksten i den norske tradisjonen, som hos Nils Kjær eller Arne Garborg?

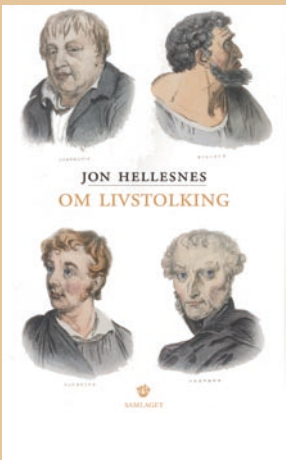
Det måtte vere dersom det er tale om stykke som skriv seg inn i denne tradisjonen ved at dei representerer skrivetekst som søker å drøfte konkrete daglegdagse hendingar og valsituasjonar som allmenne problemstillingar. Og dei må omhandle noko nytt, anten ved å ta opp problemstillingar som er fundamentalt sett nye, eller ved å møte desse på nye måtar. For ein fagfilosofisk forankra essaystikk inneber dette å ta feste i og popularisere nyare filosofiske bidrag.

Gitt desse kriterier verkar mykje av det som norsk filosofi stiller ut på den populariserte bokmarknaden i dag uinteressant. Eg meiner å sjå ein tendens til ein type lettvtint "filosofi som livssynsundervisning" blant norske filosofar – og kvasifilosofar. Ikkje minst blant den yngre garde, sjølv om det mest tragikomiske dømet vel er rentenistane si utnytting av Arne Næss sin kulturelle kapital dei siste åra.

Jon Hellesnes er av eit anna slag. Gjennom fleire bøker har eg blitt kjend med han som ei sær-eiga stemme som målber ei nøktern og analyserande haldning i møtet med livet, med livskriser og med politiske utfordringar. Han har vore ein konsekvent kritiker av inkonsistent og totalitær tenking, anten denne har politiske, religiøse eller filosofiske former. Han har vektlagt skiljet mellom problem vi kan løyse og problem vi må lære oss å leve med. Slik bryt han med den sentimentale, kjensleladde haldninga som pregar mange stemmer i det offentlege rommet. Han representerer ei haldning eg oftare møter i privatlivet, blant alminnelege menneske: Dess større krise er, dess sterkare utfordringane er reint

kjenslemessig, dess større grunn er det til å snakke avmålt om det vi opplever.

Og han gjer meir enn det. Den

Jon Hellesnes
Om livstolkning
Samlaget, 2007
200 sider
Kr. 249,-

filosofiske haldninga og kunnskapen hans gjer at han informerer om problemstillinga på ein måte andre ikkje ville kunne gjort. Sjølv om Hellesnes – professor i filosofi i Tromsø – i sine essay dreg vekslar på eit breitt tilfang av filosofisk tenking, trur eg det sær-eigne ved han er måten han kombinerer grunninnsikter frå analytisk filosofi (klårleik), den stoiske tradisjonen frå antikken (verdighet) og amerikansk pragmatisme (fallibilisme).

I den siste boka hans er utgangspunktet, som så ofte før, den menneskelege grunnsituasjonen: Det er visse grunndrag ved tilværet som vi ikkje kan endre på. I denne boka er emnet det tilfeldige eller kontingente: Vi er fødte på ein gjeven stad til ei gjeva tid, med eit gjeve genetisk utgangspunkt. Vi er feilbarlege, og vi er dødelige. Og vi har flaks og uflaks, som når éin forsøvt seg til eit fly som styrtar og ein annan får det ledige setet. Vi kan få tilfeldig suksess. Eller ha moralsk flaks: Nokre menneske

går gjennom livet utan å bli stilte på avgjerande moralske prøver, andre gjer ei stor feilvurdering på eit avgjerande tidspunkt og må leve resten av livet med det.

Det følgjer av ei slik innsikt at det tilfeldige er "den makta som aldri kan vegast opp av ei like sterk motmakt, og at vi menneske aldri kan få kontroll over alle dei kára vi eksisterer under". Slik Hellesnes ser det, er ikkje dette eit perspektiv som inneber fatalisme eller pessimisme. Å inkludere det tilfeldige i vurderingane, inneber snarare å få mening i livet utan å vere offer for nokon illusjon. Det å kvitte seg med overspente idear om perfeksjon, inneber for den einskilde og organisasjonar å tenkje etter korleis ein skal tole feil utan at det får unødige store konsekvensar.

For ein som har lese Hellesnes før, som opplever å ha fått nokre analytiske tolkningsnøklar av han, er det mykje i boka som er kjent og mindre som er nytt. Det er neppe den beste boka hans i denne sjangeren, dei fleste av bøkene det siste tiåret har vore betre. For ein ny lesar av Hellesnes kan den likevel vere ein inngang til den essayistiske delen av forfatterskapen hans. For han er verd å lese. I *Stoikaren* av Pessoa (ei bok som representerer ein type stoisisme som Hellesnes neppe ville skrive under på, men som ikkje er mindre leseverdige av den grunn), kan ein lese at ein filosofi gjerne uttrykker eit temperament. Tilsvarende kan eit temperament vere ein filosofi. Hellesnes ville truleg lagt til at ein filosofi kan forme eit temperament, få oss til å tenke gjennom kva kjensler og reaksjonar som har sin plass i ulike omstende. Hellesnes, og den tradisjonen han reformulerer på sin sær-eigne måte, er neppe den dårlegaste samtalepartnaren ein kan ha når ein skal tenke gjennom slike problemstillingar.

AV ODDGEIR OSLAND

Genforskningens historie

Dag O. Hessen og Thore Lie
Genenes gåte
Spartacus forlag, 2007
224 sider
Kr. 298,-

Vitenskapshistorie og forskning om arvelighet og gener er velegnet sakprosastoff for et bredt publikum. Enten leseren interesserer seg for biologi, kjemi, etiske sider ved livet eller bare en god historie om skurker og helter i jakten på sannheten, er *Genenes gåte* lettlest underholdning. Når man i tillegg vet at formidleren Dag O. Hessen og forlagsredaktør Thore Lie i Gyldendal Akademisk står bak, kan ikke tiden være helt bortkastet.

De seks første kapitlene er viet tenkningen omkring arv fra Empedokles og Aristoteles til Darwin, Mendel, Morgan (amerikaneren med bananflue-eksperimentene), Crick og Watson. I tillegg kommer en rekke mer eller mindre kjente navn, ikke minst norske. Noen av bokens bedre sider beskriver den komplette likegyldigheten som møtte Mendel da han presenterte grunnlaget for sine banebrytende arvelover i 1865. Den stakars munken sendte 40 særtrykk av avhandlingen sin til tidens ledende vitenskapsmenn, men fikk ingen respons før tre andre forskere gjenoppdaget funnene hans over 30 år senere. Også Darwin og Carl von Linné var akademiske tapere som slet med å få gjennomslag for sine teorier. Andre godbiter er Maupertuis' pangeneseteori fra 1745, hvor franskmannen antar at molekyler fra alle kroppsdelene blir samlet i kjønnscellene og utgjør en biologisk hukommelse. Eller historien om tyskeren Walther Flemmings oppdagelse av nukleinsyre i laksespermier i 1869. De fleste av fortidens bestrebelser omkring arv er imidlertid mindre framsynte, og forfatterne advarer trivielt nok mot å reagere med overbærende hoderisting over fortidens bommerter. Framtidens folk vil jo more seg over dagens misforståelser!

En normal leser av populær-

vitenskap utenfor sitt eget felt vil nok la seg underholde av *Genenes gåte*, for ikke å si genforskningens historie, men forventningene til boken er skrudd høyere nettopp på grunn av tittelen. Ansporet av historiegjennomgangen vil leseren forvente en rimelig utlegning av dagens forskningsfront(er) i genvitenskap(ene). I stedet blir knippet med ark på høyre hånd stadig tynnere mens DNA-strukturen og genenes prinsipper utlegges. Etter side 165 har boken skuffende lite å gå på. Når hele reglen skal tas fra bunnen av hensyn til det brede publikum som har glemt naturfagtimene på ungdomsskolen, fortjener de som husker dette noe mer enn en henvisning til spørsmålet om genetisk determinisme. Eller at sjimpanser har 98 prosent felles gener med mennesket. Eller at det mannlige Y-kromosomet – og dermed mannens framtid – er i ferd med å tømmes for informasjon. Den interesserte leser vil sitte igjen med et ønske om å få vite mer om den genbaserte kreftforskningen, hva som skiller person og individ i forhold til gener eller hvordan celledødsmekanismen blir utnyttet i rotteeksperimenter. Mistanken om at "det hele koker ned til gener" trenger mer stimulus fra samtidens forskningsaktiviteter dersom undertegnede skulle oppleve den som en perle blant høsten sakprosa.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Nyttig som oppslagsverk

Randi Brodersen, Fredrik Bråten, Anders Reiersgård, Kolbjørn Slethei og Knut Ågotnes
Tekstens autoritet – tekstanalyse og skriving i academia
Universitetsforlaget 2007
180 sider
Kr. 249,-

Hva gjør en fagtekst verd å lese? Det avgjøres ikke bare av innholdet, men også av om forfatteren skriver godt og har klart å sammenstille elementene i teksten på en måte som gjør innholdet både leseverdige og vitenskapelig etterrettelig.

Ofte legger vi ikke merke til greiene som gir inntrykk av objektiv og universell sannhet om et emne. Derfor er det viktig at både lesere og forfattere blir oppmerksomme på hva som foregår i teksten.

Tekstens autoritet viser at akademiske tekster inneholder ulike virkemidler som bidrar til å formidle et budskap og overbevise leseren. Hva som er en god tekst, er ikke enkelt å bestemme. Derfor må vi analysere alt fra argumentasjon, språk og stil til konstituering av subjektet i teksten.

Kort fortalt

Unni Langås:
Dialog
Eldrid Lundens dikt
1968-2005
Unipub, 2007
227 sider
Veil. pris: 298,-

I denne første samlede studien av Eldrid Lundens lyrikk gir Unni Langås en tolkning av forfatterens ti diktsamlinger fra perioden 1968 til 2005. Målet er å undersøke samlingene som poetisk erkjennelse. Langås er professor ved Institutt for nordisk og mediefag ved Universitetet i Agder.

John G. Taylor
Writing Academic English
Tapir akademisk forlag, 2007
227 sider
Veil. pris: 345,-

Dette er en håndbok for de som vil skrive akademisk engelsk, men som ikke har engelsk som morsmål. Skal det være et komma her? Skal tittelen stå over eller under diagrammet? Hva er det korrekte engelske ordet for Arbeids- og inkluderingsdepartementet? Slikt besvares i boken til oversetteren og språkvaskeren John G. Taylor.

Tekstens autoritet viser at akademiske tekster inneholder ulike virkemidler som bidrar til å formidle et budskap og overbevise leseren.

Boka har som mål å hjelpe studenter så vel som viderekommende akademikere til å lese, analysere og skrive fagtekster. Vi får vite hvor viktig teksten er for formidling av vitenskap: Uten tekster, intet akademika.

Boka er lagt opp for å leses kronologisk. Dessverre er den noe for tung. Starten er ufokusert og klarer ikke helt å motivere innholdet i de første tre kapitlene. Denne leseren forsøkte å hensette seg til sin studietid. En slik bok ville framstått som redningen i jungelen av utlignelig akademisk litteratur. Men utlegningene om skriving av *sammendrag* gjennom detaljerte analyser av holdbarhets- og relevansargument, lykkes ikke helt i å forklare *egen* relevans. Det er et problem for en bruksbok. Boka burde ikke bare fremme forståelse for hvordan fagtekster fungerer, den burde fremme leselyst også. De første kapitlene er litt for "skolepreget". Boka hadde tjent på å være mer entusiastisk og slik få med seg leseren videre.

Kommer vi oss fram til kapitlene om retorikk, sjanger og kontekst er det mer flyt i teksten. Den engasjerer godt, stoffet er gjort interessant og virker relevant for leseren. Vi skjønner at en tekst ikke

bare er en objektiv skriftlig ytring, men består av mange virkemidler som avgjør hvordan den framstår. Disse kapitlene motiverer dermed også de tre første kapitlene; nå ser vi hvordan argumentene er konstruert i en tekst. Vellykkede er også de to analysekapitlene som følger. Her vises konkrete og nyttige eksempler på hvordan to helt ulike typer akademiske tekster kan leses.

Boka fungerer best der den inviterer både til lese- og skrivelyst, som i siste kapittel. Her er det prosessorientert skriving som gjelder. Men kapitlet er altfor kort. Når vi nå nettopp har fått lyst til å gyve løs på skrivingen selv, burde det vært eksempler som gikk mer i dybden om den vanskelige skriveprosessen. Hva med å vise en akademisk tekst i sine ulike faser, fra uferdig tekst til publisert artikkel?

Mine innvendinger til tross, alle kapitlene inneholder svært mye nyttig informasjon og detaljert kunnskap om tekstproduksjon. Boka er derfor spesielt velegnet som oppslagsverk til bruk i eget arbeid, ikke minst som påminnelse om at vitenskap også er retorikk.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Anne-Lise Seip
Demringstid.
Johan Sebastian Welhaven
og nasjonen
Aschehoug, 2007
568 sider
Veil. pris: 449,-

Det er 200 år siden Johan Sebastian Welhaven ble født. Anne-Lise Seip skriver om en karismatisk kulturpersonlighet, både elsket og hatet i sin samtid. Hun skriver også om norsk kulturliv i en fase da grunnlaget ble lagt for Norge som moderne nasjon. Seip er professor em. i historie ved Universitetet i Oslo.

Høgskolen i Telemark

Høgskolen i Telemark har ca 5 000 studenter og 500 tilsatte. Høgskolen er organisert i fire avdelinger og har undervisnings- og FoU-virksomhet i Bø, Notodden, Porsgrunn og Rauland. Felles-administrasjonen er plassert i Porsgrunn.

Avdeling for allmennvitenskapelige fag – Bø

Professorat i kulturforståelse og kulturpolitikk

Nærmere opplysninger ved dekan Arild Hovland, tlf. 35 95 27 02 eller professor Per Mangset, tlf. 35 95 26 49.

Avdeling for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning – Notodden

Professorat i kulturproduksjon og estetisk praksis

Nærmere opplysninger ved instituttleder Anne Solberg, tlf. 35 02 64 06 eller administrasjonssjef Leif Rasmussen, tlf. 35 02 64 09.

Begge professoratene er knyttet til doktorgradsprogrammet i kulturstudier. Stillingene er tillagt ansvar for undervisning, veiledning, forskning, faglig utvikling, studieplanarbeid og evaluering innenfor doktorgradsprogrammetts rammer.

Fullstendig kunngjøring på vår hjemmeside www.hit.no under "ledige stillinger".

Søknadsfrist: 23.11.07.

Høgskolen i Telemark

Høgskolen i Telemark har ca 5 000 studenter og 500 tilsatte. Høgskolen er organisert i fire avdelinger og har undervisnings- og FoU-virksomhet i Bø, Notodden, Porsgrunn og Rauland. Felles-administrasjonen er plassert i Porsgrunn. Høgskolen ledes av et styre. Rektor er styrets leder og har på styrets vegne det overordnede ansvar for og ledelse av institusjonens virksomhet. Videre har høgskolen en administrerende direktør, som er den øverste leder for den samlede administrative virksomhet ved institusjonen.

Dekan/avdelingsleder – åremålsstilling

Avdeling for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning

Ved Avdeling for estetiske fag, folkekultur og lærerutdanning på Notodden er det ledig stilling som dekan. Tilsetting skjer på åremål for 4 år.

Stillingen er tillagt ansvaret for både den faglige og administrative virksomheten ved avdelingen og rapporterer til rektor i faglige saker og til høgskoledirektøren i administrative saker.

Dekan inngår i høgskolens ledergruppe.

Nærmere opplysninger om stillingen: tlf. 35 57 50 06, 35 57 50 05 eller 35 57 50 09.

Fullstendig kunngjøring på vår hjemmeside www.hit.no under "ledige stillinger".

Søknadsfrist: 16.11.07.

FORSKNINGSETISKE KOMITEER

Interessert i etikk og forskning?
Sjekk www.etikkom.no

www.bioforsk.no

Bioforsk er forskningsinstitutt med hovedfokus på trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning. Bioforsk er tilstede i alle landsdeler med om lag 460 medarbeidere. Bioforsk Nord Tjøtta ligger i Alstahaug, Nordland, og er et senter for landbruk, næringsutvikling og miljøfaglige oppgaver. Virksomhetsområder omfatter kulturlandskap, sau og kjøttfê, miljø og bærekraftig utvikling samt nærings- og bygdeutvikling.

2 forskerstillinger

Fast stilling med hovedarbeidsområde økologisk landbruk.
2-årig engasjement med hovedarbeidsområde kulturlandskap.

Søknadsfrist 15. november 2007.
Mer informasjon på www.bioforsk.no

Forskning former framtida

frantz.no

Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab

Stilling som Generalsekretær

Ved Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab (DKNVS) er det ledig heltidsstilling som generalsekretær. Stillingen er for en periode på seks år med mulighet for reengasjering. Tilsetningsdato etter nærmere avtale, dog senest 1. april 2008, da sittende generalsekretær slutter.

Generalsekretæren, som skal ha vitenskapelig bakgrunn tilsvarende minimum førsteamanuensis, er leder for Selskabets administrasjon og ansvarlig for den løpende driften av Selskabets ulike virksomhetsområder, herunder bl.a. budsjettsaker, saksforberedelser for Styret og iverksetting av fattede vedtak, redigering og utgivelse av Selskabets publikasjoner og drift av nettsted, gjennomføring av møter/symposier/seminar i regi av Selskabet. Det forutsettes administrativ erfaring og gode språkkunnskaper.

Lønn etter avtale.

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås etter henvendelse til DKNVS' sekretariat v/ førstekonsulent Turid Fredagsvik eller generalsekretær Yngve Espmark (tlf. 73592157, e-post: postmaster@dknvs.no), eller preses Steinar Supphellen (tlf. 73596448).

Søknaden, som sendes til DKNVS, Postuttak, 7491 Trondheim innen 20. november 2007, skal inneholde standard CV samt dokumentasjon på søkers kvalifikasjoner. Om DKNVS, se: <http://www.dknvs.no> og <http://www.dknvsjubileum2010.no/>

Høgskolen i Finnmark

Ledig stilling

Ledig stilling ved Avdeling for nærings- og sosialfag:

PROFESSOR i markedsføring

Fast stilling fra 1. august 2008. Ref. 755.

Spørsmål vedrørende stillingen kan rettes til dekan Ingvar Hauge, tlf. 78 45 04 74 eller professor Mehmet Mehmetoglu, tlf. 78 45 02 69.

Se fullstendig utlysning på www.hifm.no. Søknad med CV må sendes elektronisk via www.jobbnorge.no. I tillegg sendes 3 eksemplarer av søknad, CV, vitnemål/attester og vitenskaplige arbeider som ønskes vurdert i forbindelse med ansettelsesprosessen til: Høgskolen i Finnmark, Personal- og økonomikontoret, 9509 Alta.

Referanser må oppgis. Søknadsfrist: 3. desember 2007.

Høgskolen
i Finnmark,
9509 Alta.
Tlf. 78 45 05 00.
Faks 78 43 44 38.

CICERO av

JÖNKÖPING UNIVERSITY

Jönköping University Foundation is one of three independent higher education institutions (non-government owned) in Sweden that is entitled to offer postgraduate programmes. It offers focused profiles, with all activities characterised by an international identity, entrepreneurial spirit and cooperation with surrounding society. Research and education is carried out in four schools:

- Jönköping International Business School
- School of Engineering
- School of Health Sciences
- School of Learning and Communication

MANAGER AND HEAD OF INTERNATIONAL SECRETARIAT

An international secretariat has been set up at Jönköping University to strengthen its capacity to participate in EU-financed projects and upgrade other international collaboration in research and higher education. The new post, Manager and Head of the International Secretariat, has been created to lead this process and to present and promote the University's strategic partnership programmes.

KEY RESPONSIBILITIES:

- Coordinating and developing Jönköping University's capacity to interact and communicate effectively with relevant EU institutions.
- Leading the analysis and advocacy with regard to EU policies, drawing on relevant expertise within the University, partners and other parties with whom Jönköping University collaborates.
- Reinforcing Jönköping University's capacity to influence EU programmes being developed, such as the 7th framework programmes.
- Actively ensuring that Jönköping University frequently participates in EU-projects and applications.
- Managing the structure and set up of EU-applications.
- Reinforcing Jönköping University's capacity to present attractive projects to partners or act as principal player.
- Reporting to the president of Jönköping University.

Jönköping University is being assisted in this search by Finnveden Urval AB. For enquiries about the position and further details, please contact Joakim Falkäng +46 709 60 68 61 or Lena Nero at +46 708 9277 75, or visit www.finnvedenurval.se. Submit the application to office@finnvedenurval.se. Closing date for applications is the 30th of November, 2007.

FINNVEDEN URVAL

TELEMARK
FYLKESKOMMUNE

Rådgiver kulturminnevern

Du vil bli prosjektleder for revisjon og gjennomføring av fredningsplan for etterreformatoriske kulturminner i Telemark.

Stillingen har allsidige arbeidsoppgaver blant annet knyttet til forvaltning av saker etter kulturminneloven.

Du må ha høyere grad fra universitet/høgskole innen kulturminnerelaterte fag, slik som sivilarkitektstudie, kunsthistorie, historie, kulturvitenskap, etnologi eller lignende.

For fullstendig utlysningstekst se: www.telemark.no

Søknadsfrist: 30. november 2007

Telemark fylkeskommune

Fylkeshuset, 3706 Skien
Telefon 35 58 42 00

UNIVERSITETET I AGDER

Universitetet i Agder er Norges nyeste universitet med virksomhet i Kristiansand, Grimstad og Arendal. Den faglige virksomheten er organisert i 5 fakulteter. Universitetet i Agder har over 8500 studenter og 940 ansatte.

UNIVERSITETET I AGDER SØKER:

TO PROFESSORSTILLINGER I PEDAGOGIKK

Fakultet for humaniora og pedagogikk
Ref. 117/07

Søknadsfrist: 01.12.07

Full utlysning på www.nav.no og www.uia.no/stilling eller ved personal- og organisasjonsavdelingen tlf. 38 14 10 00.

UNIVERSITETET I AGDER
GIMLEMOEN 25A SERVICEBOKS 422
4604 KRISTIANSAND
TELEFON 38 14 10 00 postmottak@uia.no www.uia.no

INFORMASJON FRA FORSKERFORBUNDET

For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

I: FLERE KVINNER TAR OKTORGRAD

I første halvår 2007 ble det gjennomført i alt 561 doktordisputaser ved norske universiteter og høyskoler, 64 flere enn første halvår 2006. Kvinneandelen blant doktorandene økte til 47 prosent, noe som er høyere enn noen gang tidligere. Dette melder Nifu Step i siste utgave av nyhetsbrevet "Doktorgrader i tall".

Antallet kvinnelige doktorander økte med 66, eller 25 prosent, sammenlignet med første halvår 2006. Dette bringer kvinneandelen blant doktorandene opp i 47 prosent, mens den i de senere år har ligget rundt 40 prosent.

Andelen doktorander med utenlandsk statsborgerskap var 18 prosent i første halvår 2007, noe lavere enn i de to foregående årene.

II: – TILDELTE STIPENDIAT- STILLINGER MÅ TAS I BRUK

I Riksrevisjonens Dokument 1 fremkommer det at mer enn halvparten av stipendiatstillingene som ble bevilget over statsbudsjettet for 2006 sto ubesatt ved utgangen av året. Forskerforbundet ser alvorlig på dette, spesielt i en situasjon hvor det med rette og med tyngde argumenteres for tildeling av et større antall stipendiatstillinger for å avverge en rekrutteringskrise.

– Vi forventer at tildelte stipendiatstillinger blir tatt i bruk på de respektive institusjonene raskest mulig, sier leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne.

Universitets- og høgskolerådet mener at Riksrevisjonens rapport er basert på ufullstendig tallmateriale. "Etter 2004 har institusjonene foretatt en systematisk opprydding. Nye tall viser at alle stillinger ser ut til å være besatt senest i 2008", skriver UHR på sine nettsider.

III: TOKTAVTALEN ER REFORHANDLET

Staten og hovedsammenslutningene er blitt enige om ny avtale om godtgjørelse m.v. på tokt. Den nye avtalen gjelder for perioden 1. november 2007 – 31. oktober 2010. De ulike satsene for arbeidsgodtgjørelse har fått en økning som Forskerforbundet er rimelig til-

ALMANAKK 2008

Sammen med dette nummeret av Forskerforum får alle medlemmer tilsendt årssett for 2008 til Forskerforbundets almanakk (A-plan). Dersom du ikke har mottatt årssettet kan du ta kontakt med oss på e-post post@forskerforbundet.no for å få det tilsendt.

KURSTILBUD I JANUAR

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i januar: 15.1.08: Strategisamling for tillitsvalgte ved museene 29.–31.1.08: Grunnopplæring trinn I Program og påmeldingsinformasjon finner du på www.forskerforbundet.no/kurs. En samlet kursplan for 2008 vil bli lagt ut på denne nettsiden i løpet av kort tid.

freds med. Forskerforbundet er også fornøyd med at det nå er presisert at stipendiater som deltar på tokt av egen interesse, omfattes av avtalen dersom de inngår i de ordinære vaktordningene på tokt. Endringene i avtalen finner du på www.forskerforbundet.no.

IV: LIKESTILLINGSPRIS FOR UNIVERSITETER OG HØYSKOLER

Kunnskapsdepartementet har opprettet en ny likestillingspris på 2 millioner kroner. Den skal gå til den institusjonen som har de beste tiltakene for å bedre kjønnsbalansen i akademia.

Komité for integreringstiltak –

Kvinner i forskning (Kif-komiteen) skal utlyse, vurdere og innstille til den nye likestillingsprisen. Alle universitetene, høyskolene og forskningsinstituttene inviteres nå til å sende inn søknad med sine handlingsplaner og likestillingstiltak til komiteen innen 23. november. Likestillingsprisen skal deles ut på Kontaktkonferansen 22. januar neste år.

V:

FÆRRE VIL STUDERE REALFAG
Realfagselever i videregående skole vil ikke studere realfag. Mange samler realfagspoeng for å komme inn på andre studier, viser en rapport fra Statistisk sentralbyrå.

DETTE ER FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har over 15 000 medlemmer og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet arbeider for høyere lønn og bedre arbeidsvilkår for medlemmene, og ivaretar medlemmenes interesser i forsknings- og utdanningspolitiske spørsmål.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio - Hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidsstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundets lokallag på din arbeidsplass møter du andre medlemmer i faglig og sosialt fellesskap.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forskringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Boks 1025 sentrum, 0104 oslo
Telefon: 21 02 34 00, Telefax: 21 02 34 01

– Det er helt klart at ordningen med realfagspoeng i videregående skole ikke har fungert godt nok, sier generalsekretær Kari Kjenndalen i Forskerforbundet.

I flere år har elever i videregående skole fått tilleggsoppgaver for å velge realfag. Målet med ordningen var blant annet å få flere til å søke seg til ingeniørstudier, matematikk, kjemi og fysikk på høyskoler og universiteter.

Nå viser en fersk rapport at det ikke har gått slik. Halvparten av elevene med flest realfagspoeng fra videregående skole, søker seg nemlig til medisin, veterinær- og tannlegestudier og økonomiske fag. – Elevene samler realfagspoeng for å komme inn på andre krevende studier. Det er som forventet at mange elever søker seg til helseprofesjonene. Det beklagelige er at ikke flere søker seg til de rene realfagene, sier Kjenndalen.

VI: UHR-RAPPORT OM SÆRAVTALEN

Etter at Kunnskapsdepartementet sa opp særavtalen om lønns- og arbeidsvilkår for undervisnings- og forskerstillinger ved universitetene og høgskolene til bortfall fra 1. august 2007 har en arbeidsgruppe oppnevnt av Universitets- og høgskolerådet sett på hvilke konsekvenser bortfallet av avtalen får for institusjonene i sektoren. Arbeidsgruppens rapport er nå offentliggjort, og kan lastes ned fra Forskerforbundets nettsider.

VII: NYE NOTATER I FORSKERFOR- BUNDETS SKRIFTSERIE

Det er utgitt to nye notater i Forskerforbundets skriftserie: En kartlegging av ansattes tid til FoU i museumssektoren (notat 5/2007) og en kartlegging av arbeidsvilkårene for postdoktorer (notat 6/2007). Grunnlaget for begge rapporter er spørreundersøkelser blant medlemmene. Notatene i Forskerforbundets skriftserie kan lastes ned fra nettsiden vår, eller bestilles gratis fra sekretariatet. Se www.forskerforbundet.no/skriftserien.

VIII:

STØTTET TV-AKSJONEN

Forskerforbundet ga kr 20 000 til årets TV-aksjon "Sammen for

I:
**FLERE KVINNER TAR
OKTORGRAD**

I første halvår 2007 ble det gjennomført i alt 561 doktordisputaser ved norske universiteter og høyskoler, 64 flere enn første halvår 2006. Kvinneandelen blant doktorandene økte til 47 prosent, noe som er høyere enn noen gang tidligere. Dette melder Nifu Step i siste utgave av nyhetsbrevet ”Doktorgrader i tall”.

Antallet kvinnelige doktorander økte med 66, eller 25 prosent, sammenlignet med første halvår 2006. Dette bringer kvinneandelen blant doktorandene opp i 47 prosent, mens den i de senere år har ligget rundt 40 prosent.

Andelen doktorander med utenlandsk statsborgerskap var 18 prosent i første halvår 2007, noe lavere enn i de foregående årene.

II:
**– TILDELTE STIPENDIAT-
STILLINGER MÅ TAS I BRUK**

I Riksrevisjonens Dokument 1 fremkommer det at mer enn halvparten av stipendiatstillingene som ble bevilget over statsbudsjettet for 2006 sto ubesatt ved utgangen av året. Forskerforbundet ser alvorlig på dette, spesielt i en situ-

asjon hvor det med rette og med tyngde argumenteres for tildeling av et større antall stipendiatstillinger for å avverge en rekrutteringskrise.

– Vi forventer at tildelte stipendiatstillinger blir tatt i bruk på de respektive institusjonene raskest mulig, sier leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne.

Universitets- og høyskolerådet mener at Riksrevisjonens rapport er basert på ufullstendig tallmateriale. ”Etter 2004 har institusjonene foretatt en systematisk opprydding. Nye tall viser at alle stillinger ser ut til å være besatt senest i 2008”, skriver UHR på sine nettsider.

III:
**TOKTAVTALEN ER
REFORHANDLET**

Staten og hovedsammenslutningene er blitt enige om ny avtale om godtgjørelse m.v. på tokt. Den nye avtalen gjelder for perioden 1. november 2007 – 31. oktober 2010. De ulike satsene for arbeidsgodtgjørelse har fått en økning som Forskerforbundet er rimelig tilfreds med. Forskerforbundet er også fornøyd med at det nå er presisert at stipendiater som deltar på tokt av egen interesse, omfattes

sentlig – er slått fast som en overordnet regel. Samtidig er det slik at vanlige lojalitetsregler tilsier at saker skal tas opp internt først.

Som fagforening ser vi hvor viktig det er med åpenhet om beslutninger og beslutningsprosesser og ikke minst at man tar seg tid til å drøfte med alle involverte de retningslinjer og den politikk som virksomheten ønsker å praktisere. Mange misforståelser og konflikter kunne vært unngått dersom en hadde gått nærmere inn i materien og drøftet konkret eksempler på håndtering av saker i forhold til offentligheten. Retningslinjer, enten de gjelder kommunikasjonsstrategi eller publisering o.a., bør være forankret i en grundig debatt der man sikrer allmenn forståelse for og eierskap til praksis. At fagpersoner skal, og bør, kunne uttale seg fritt om sine kompetansefelt er en selvfølge. Her kan de prinsipielle drøftingene i NOU 2006:19 anbefales også for virksomheter utenfor universitets- og høyskolesektoren.

Vi håper den diskusjonen som har vært stimulerer flere til å tenke gjennom hvordan akademisk frihet og ytringsfrihet ivaretas ved egen institusjon og eventuelt bidrar til at uklarheter ryddes av veien.

Etter et landsråd

Landsrådet har hatt sitt andre møte for året. Temaene for drøftingene var lønn og pensjon.

Rådene til hovedstyret og forhandlingsutvalg var klare. Man gikk inn for bevaring av rettigheter på pensjonsområdet og innfriing av arbeidsprogrammets målsetting om et lønnsløft for forbundets medlemmer. Ingen liten oppgave når Forskerforbundet i sitt program for inneværende periode har definert følgende mål:

”Forskerforbundets hovedutfordring i perioden er å bidra til at alle ansatte innen forskning og høyere utdanning får en lønn som gjenspeiler deres utdanning, kompetanse og ansvar, og som på alle nivåer er konkurranedyktig med det andre sektorer kan tilby”.

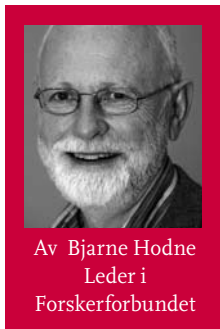
Som vi alle vet, er det en hard kamp om midlene. For å lykkes må det kjempes på flere arenaer: Vi må få gjennomslag internt i Unio

og overfor andre hovedsammenslutninger. Deretter må arbeidsgiversiden se det samme som oss: Forskerforbundets medlemmer trenger et lønnsløft fordi arbeidsgiverne har behov for vår kompetanse – som spiller en nøkkelrolle i utviklingen av samfunnet og i arbeidet for å sikre velferden. En slik erkjennelsen henger sammen med støtte i en bred opinion, som ikke minst skapes gjennom realiseringen av en offensiv mediestrategi.

Men det er også på en annen arena vi må ha suksess skal vi lykkes med vår lønnspolitikk, og det er i forhold til de lokale arbeidsgivere som i langt større grad må være villig til å legge penger i forhandlingspotten. Dette er igjen avhengig av de bevilgninger som gis over statsbudsjettet. Med budsjettene for 2007 og 2008 er institusjonenes muligheter til å være bidragsytere i et lønnsløft ikke de beste. Derfor dreier lønn seg ikke bare om forhandlinger, det dreier seg også om det arbeidet Forskerforbundet gjør sammen med blant annet institusjonsledelsene i forhold til Storting, regjering og departement for å bedre budsjett situasjonen. Med en minister for forskning og høyere utdanning bør sjansene for å nå fram ikke være dårligere enn før.

Dette må tas med i betraktningen når styret skal utarbeide en lønnspolitisk strategi. I tillegg må kravene konkretiseres. Her må vi ta en rekke valg. Hva innebærer for eksempel et lønnsløft i kroner? Skal alle grupper forsøkes løftet samtidig, skal noen medlemsgrupper prioriteres og gi drahjelp til andre ved neste korsvei? Hvordan skal vi forholde oss til våre egne lønnskrav om arbeidsgiver kopler lønn og videreføring av våre opparbeidede rettigheter på pensjonsområdet?

For å lykkes trenger vi sterke allianser. Vi oppfordrer medlemmene til å bruke mediene til å fortelle politikere og allmennheten om kunnskapsens betydning.

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Universitas 10/10:

”Det er tvetydige meninger om statsbudsjettet blant sektoren for høyere utdanning og forskning.

Leder i Forskerforbundet, Bjarne Hodne, beskriver dette som en ”puslete” økning, i forhold til hva de ventet, og i forhold til de signaler regjeringen ga gjennom Soria Moria-erklæringen. – Bortsett fra økningen i antallet stipendiater, hadde vi ventet et bedre budsjett, sier Hodne.

Han etterlyser særlig mer til vitenskapelig utstyr. I årets budsjett fikk høyskolene bevilget 40 millioner, mens universitetene ikke fikk noe. Djupe-dal begrunner denne prioriteringen med at 200 millioner ble gitt til vitenskapelig utstyr allerede i våres.

– Men dette er jo brukt opp allerede, og universitetene trenger også mer utstyr, påpeker Hodne.”

Morgenbladet 19/10:

”Bjarne Hodne, leder av Forskerforbundet, mener at det ikke nødven-

digvis har noe å si at man bytter minister. – Det er regjeringens samlede prioriteringer vi ønsker å se endret. Vi ønsker en politisk endring, ikke en personlig endring, og det eneste vi er ute etter er i tråd med regjeringens egne ambisjoner. Det er ikke Forskerforbundet som har skrevet Soria Moria-erklæringen, selv om det av og til kan virke slik. Vi bare minner politikerne på at den eksisterer.”

(Under Dusken 22/10)

”Generalsekretær Kari Kjenndalen i Forskerforbundet mener at nyutnevnelsen kan bringe gode tider for de norske forskningsmiljøene.

– At man får to statsråder er et signal på økt vilje til innsats på området forskning og høyere utdanning, mener hun.

– Vi håper at den nye statsråden legger seg i selen for å nå målene i Soria Moria-erklæringen. Det innebærer mer penger til universitetene og høyskolene, og økning i bevilgningene til forskning generelt.”

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark (nestleder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo
Svein Kristiansen, NTNU
Sigurd Rysstad, UMB
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Kari Kjenndalen
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Kristine Brox
Sekretær Gerd Sandvik
Assisterende generalsekretær Sigrid Lem
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Advokat Ann Turid Opstad
Juridisk rådgiver Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Rådgiver Ellen Karoline Dahl
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holm
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson

LURER DU PÅ HVA TORA AASLAND GJØR I DAG?

NÅ FINNER DU FORSKERFORUM PÅ NETT.

DAGLIG OPPDATERTE NYHETER,
DEBATT OG STILLINGSANNONSER.

www.forskerforum.no

Delta i høstens vervekampanje!

Alle medlemmer som verver ett eller flere nye medlemmer til Forskerforbundet i perioden 1. september – 31. desember 2007 får vervepremie. Du velger selv om du ønsker premien for én verving, eller om du ønsker å spare til tre eller fem vervinger.

1 verving

Verv ett nytt medlem til Forskerforbundet og få en laserpeker med 512mb USB minneplugg og power point-kontroll

3 vervinger

Verv tre nye medlemmer og få en gaveeske med tre Edge kokkekniver i rustfritt stål

5 vervinger

Verv fem nye medlemmer og motta en iPod nano på 4 GB (plass til inntil 1.000 sanger) med radio. Valgfri farge.

www.forskerforum.no

Den som verver må selv være medlem av Forskerforbundet. Du kan ikke kombinere premier, men velger om du ønsker å motta premie for 1, 3 eller 5 vervinger. Den som blir vervet fyller ut innmeldingsskjema på www.forskerforbundet.no/innmelding - inkludert navn på den som har vervet og ønsket premie.